TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ IR PRAKTIKOS LAIKRAŠTIS

LEIDŽIA LIETUVOS TEISININKŲ DRAUGIJA

Nr. 27 | Liepos — Rugsėjis | 1934 m.

Vokiečių teisininkų 1933 m. suvažiavimas ir nacionalsocialistų įstatymų leidimas.

Vokiečių teisininkų 1933 metų suvažiavimas įvyko Leipcige nuo rugsėjo 30 d. iki spalių 3 d. Jis praėjo labai iškilmingai. Apie 20.000 suvažiavimo dalyvių defiliavo Leipcigo gatvėmis tarp smogikų špalerų ir studentų korporacijų. Vakarais buvo eisenos su deglais. Visa tat turėjo parodyti, jog vyksta kas tai nepaprasta, jog vokiečių teisės srityje numatoma kita kryptis. Tą naują kryptį dar daugiau liudija visų suvažiavime pasakytų kalbų pakeltas tonas. Tos kalbos dabar išspausdintos viename rinkiny[1]). Suvažiavime buvo paliesti įvairiausieji klausimai, kurie tam tikrų kalbėtojų buvo labai plačiai ir talentingai nušviesti bei išrutulioti.

I.

Kai kurie kalbėtojai stengėsi išaiškinti teisės sąvoką ir jos kilmę. Matyt, buvo norėta šia proga tarti naują žodį dėl specifinės vokiečių teisinės dvasios. Teisė, sakė Reichsjustitzkommissar ir Bavarijos Teisingumo Ministeris Frank, duoda ir apsaugoja tautai išorinę formą, kuri savo kūrybos paralelizme atitinka tautos vidujinę pasaulіožiūrą, jos valios kryptį bei intymius palinkimus. Todėl teisė esanti išreiškimas tautos noro sunormuoti bendrus interesus bendrais privalomaisiais dėsniais. Nuo šios miglotos, neaiškios frazės Frank pereina prie konkretesnės, pareikšdamas, jog teisininkai—nacionalso-

[1]) Schraut, Deutscher Juristentag, 1933.

cialistai teisėje atvirai mato tik priemonę laiduoti tautai didvyrišką jėgą rungtis šioje žemėje (Wettstreit). Franko pažiūrų paslėptoji esmė dar labiau aiškėja, kai jis pareiškia, jog gamtoje nėra nei teisės, nei nuodėmės (kein Recht und kein Unrecht). Gamta žinanti tik teisę sveiko, stipresnio prieš liguistą, silpną (Schwächling). Naujosios Vokietijos teisė negins silpnojo, o sustiprins dar labiau stiprųjį, apsaugodama jį nuo žemesnių rasių dekadentiškų įtakų.

Čia matome aiškią Nitsche filosofijos įtaką.

Dar ryškiau šiuo klausimu pasisakė Vidaus Reikalų Ministeris Frick. Teisė—sakė jis—yra tat, kas vokiečių tautai yra naudinga; gi neteisė (Unrecht) yra tat, kas jai žalinga. Prieš keletą metų tą pačią mintį suformulavo bolševikai. Vadinasi, Frick nieko naujo čia mums nepasako.

Suvažiavime buvo kitų niuansų: Mes — sakė dr. Nicolai — turim vėl žiūrėti į teisę, kaip į išreiškimą dorovingumo idėjų, kurias mes pasiekiame per įgimtąjį teisės jausmą, per sąžinę. Tik tada, kai mes apibūdinsime teisę, kaipo dorovingumo (etikos) sąvoką, žmonės nusilenks teisės didybei. Teisė, kaip pasakė Stammler, yra „jungiamoji valia", jungianti žmogų su žmogumi, o ne daiktas sau (Ding an sich). Vadinasi, kiekviena teisė gali būti suprasta, tik kaip tautinės dvasios ir tautos gyvenimo išsireiškimas. Tauta, o ne valstybė kuria teisę. Teisinės minties nešiotojas yra tauta; valstybė, leisdama įstatymus, tik suformuluoja tą mintį. Todėl kiekvienos tautos teisė yra skirtinga ir atitinka tos tautos dvasią. Niekumet teisė nesibaigia vien įstatymais; ji gyvena žmonėse, kurie ją nustato ir taiko gyvenimui. Ją išreiškia vokiečių advokatas, prokuroras, vokiečių teisėjas, administracijos valdininkas; ji neišskaitoma vien iš įstatymo (wird nicht herausgelasen); priešingai, įstatymai turi anksčiau įsigužti žmonių galvose.

Visa tat yra prigimtosios teisės ir istorinės mokyklų[2]) idėjų mišinys.

---

[2]) Prof. Leonas. Teisės filosofijos istorija. 1928 m. pusl. 115—332; Prof. Novgorodcev. Istoričeskaja škola juristov. 1896 m. pusl. 81—115; Bluntschli. Istorija gosudarstvennago prava i politiki. Rusų vertimas 1874 m. pusl. 57, 72, 83, 89, 106, 149, 182, 190, 270, 298, 320; Korkunov. Obščaja teorija prava. 1907 m. pusl. 84—99, 102—115.

Apie Savigny įtaką Nicolai kalba atskirai. Jis net mano, jog jis pirmas vėl pagerbė Savigny, laikydamas jo mokslą esantį nacionalsocialistų ir grynai vokiečių teisės mokslą (deutschrechtlich). Taip kalbama apie Savigny, kuris savo laiku kaip tik pasipriešino grynai vokiečių teisės įvedimui, sunaikinęs tuomi Thibaut planus ir ilgam laikui — iki šiai dienai — sustiprino romėnų Pandektų veikimą Vokietijoj!

Teisė — sakė suvažiavime Schraut — nesutampa su įstatymais; ji yra tat, ką tautos teisinis jausmas pripažįsta teisinga.

Šis dėsnis taip pat nėra naujas. Jis beveik paraidžiui paimtas iš Puchto. Teisė — rašė Puchta — yra bendras tam tikro juridinio bendravimo žmonių įsitikinimas; teisės šaltinis — betarpiškas tautos juridinis įsitikinimas; įstatymai kyla iš bendros tautos valios[3]).

Šią doktriną užtinkame begaliniame skaičiuje bendros teisės teorijos ir filosofijos vadovėlių. Tačiau reikia pasakyt, kad toji doktrina yra visai tuščia vieta vadovėliuose, nes tautos niekados neturėjo ir neturi bendros nuomonės apie teisę[4]); niekas nežino, kur tokią bendrą nuomonę galima rasti; ištisus šimtmečius buvo neabejotiniai teisės institutai (vergija, baudžiava ir šimtai kitų panašių teisių), kurie, aišku, buvo sukurti visai ne tautos etikos pažinimu bei jos bendru įsitikinimu, o valdančiųjų klasių interesais bei valia. Istoriškai gal galima tas teises pateisinti, bet jokiu būdu negalima tvirtinti, kad jose pasireiškia tautos dvasia.

Ir šitą suprato tie suvažiavimo dalyviai, kurie, sukurdami (Schlagwörter[5]) šūkius propagandai bei masių patraukimui, vienkart stengėsi nukreipti suvažiavimą į naudingą jiems vagą.

Taip, pavyzdžiui, Frank pareiškė: „Jeigu dabar nuolat kalbama, jog *tautos dvasia faktiškai yra tik tautos vado valios perifrazavimas* (Umschreibung), tai mes, nacionalsocialistai, tatai galime tiktai patvirtinti". Kitaip sakant, teisė ir įstaty-

---

[3]) Puchta. Kur rimskavo graždanskavo prava. Rusų vertimas 1874 m. pusl. 29—31.

[4]) Sergejevič. Lekcii i izsledovanija 1903 m. pusl. 7—15.

[5]) Prof. Helfritz, Deutsche Juristenzeitung 1934 m. Nr. 7 pusl. 427.

mas yra tai, ko nori vadas (Fűhrer); o nurodymas į tautos dvasią, etikos pažinimą ir sąžinės paliepimą yra tik šūkiai, kurie slepia tikrą kalbėtojo mintį.

Palikęs nuošaly visas garsias, tuščias bei išpūstas frazes apie tautos dvasią, tautos bendravimą (Volksgemeinschaft) ir kitas tiek pat metafizines sąvokas, prof. Karl Schmitt, vienas žymiausių vokiečių valstybės teisės mokslininkų, vyriausias Hitlerio patarėjas juridiniuose klausimuose, pareiškė: „Mes pažinome pirmą pagrindinį šių dienų nacionalsocialistinės valstybės įstatymą, būtent, įstatymą dėl besąlyginio viešpatavimo tokios politinės vadovybės, kokia ji yra nacionalsocialistų judėjime Adolfui Hitleriui vadovaujant... Sofistinis priešpastatymas politikos ir teisės nesukels mumyse abejojimo tuo, *jog vado valia yra teisė...* Mes turim juos, didžiausius vadus, ir todėl aš savo referatą baigsiu, pavadindamas du vardus: Adolfą Hitlerį, vokiečių tautos vadą, *kurio valia šiandien yra vokiečių tautos įstatymas (nomos)*, ir Hansą Franką, vokiečių tautos teismo fronto priešakinį kovotoją už gerą mūsų vokiečių teisę, nacionalsocialistinio vokiečių teisininko pavyzdį".

Tuo būdu, ieškant gryną, be priemaišų, vokiečių teisę, prieita romėnų formulė: quod principi placuit, legis habet vigorem; regis voluntas jus esto (kas vyresnybei patinka, turi įstatymo galią; karaliaus valia yra teisė).

II.

Teisė einanti iš tautos savumų ir esanti susieta su jos rase; todėl svetima teisė nesanti priimtina. „Mes — sako Frank — vedame kovą prieš svetimą teisę ne tik teisės srityje; mes vedame ją visoj dvasinėj srity, panaudodami rasės sąvoką. Vokiečių teisė ateityje bus rasės teisė. Naujai įsteigtos vokiečių teisės akademijos uždavinys yra įvykdyti visu įtempimu ir bet kuria forma šią vokiečių rasės teisę".

Nepavadintas savo pavarde Reichsgerichto pirmininko pavaduotojas[6]) pareiškė: „Tautinis judėjimas... užsibrėžė tikslą sustiprinti vidaus vienybę, duodamas vokiečių tautai grynai vokiečių teisę, laisvą nuo bet kurios svetimos įtakos,

---

[6]) Reichsgerichto pirmininkas daktaras Bumke į suvažiavimą neatvyko „dėl ligos".

teisę, kuri glūdi pačioj tautoj, kuri yra teisinga tautos gyvenimo reikalavimų atžvilgiu ir atitinka tautos pažiūras bei jos tikrąjį teisinį jausmą".

Perifrazuodamas Jheringo žddžius[7]) „Durch das römische Recht, aber űber dasselbe hinaus" (per romėnų teisę, bet viršum jos toliau), Frank pavartojo šūkį: per nacionalsocializmą vokiečių tautai vokiečių teisė!

Išdidūs, bet kartu ir žeminantieji žodžiai! Pagal šią nacionalsocialistų nuomonę atrodo, jog didžioji vokiečių tauta, turinti dviejų tūkstančių metų istoriją ir davusi žmonijai daugybę žymių teisininkų bei filosofų, ligšiol neturi dar teisės ir ją reikia dabar išlaisvint nuo svetimos teisės viešpatavimo!

O kas yra tas engėjas? Romėnų teisė, — atsako suvažiavimo dalyviai.

Jau 1920 m. sukurtoj nacionalsocialistų partijos programoj buvo tezė (§ 19) „Mes reikalaujame pakeisti romėnų teisę, tarnaujančią materialistinei pasaulio santvarkai, bendrąja vokiečių teise".

Suvažiavime buvo vedama tikra ataka prieš romėnų teisę. Vieni atsiliepė apie ją su pagarba, bet vis dėlto reikalavo ją pašalinti, o kiti kalbėjo apie ją su neapykanta ir net su panieka. „Mes, — sako Frank, — kovojame su romėnų teise ne dėl to, kad ji tokia. Kiekvienam kultūringam žmogui romėnų teisė yra didžios, savo rasę pažįstančios, tautos kūrinys. Bet mes, vokiečiai, būdami vokiečiais, taip pat turim savo sielą ir norim, kad mūsų teisė, vokiečių teisė, kada nors pasiektų romėnų teisės kultūrinį aukštumą... Buvo tiesiog nelaimė teisei, kai prieš keletą šimtmečių iš jos prievarta išrovė vokiečių sielą ir vieton jos, kaipo teisinė santvarka, įvedė netinkamai išaiškinto romėnų teisės pritaikymo tikslingumo materialistinę instituciją". Vokiečių ir romėnų teisė esą jau seniai buvo viena antrai priešingos.

Frank nurodo, jog dar 1759 m. Freiherr von Senkendorf rašė apie neapykantą, kurią vokiečiai reiškė romėnų teisei ir jos papročiams. Toliau jis praneša, prof. Zoepfl žodžiais, kad XVI šimtmety Frauenfeldo miesto šefenai išvarė daktarą juris, citavusį jiems Bartolo ir Baldo glosas (komentarus): „Hö-

---

[7]) Jhering. Geist des römischem Rechts. 1873 m. T. I pusl. 14.

ret Ihr Doctor, — sakė jie, — wir Aydgenossen fragen nicht nach dem Bartele oder Baldele und anderen Doctoren; wir haben sonderbare Landgebraüche und Rechte: raus mit euch Doctor! Raus mit Euch!“ (Klausykite jūs, daktare, mes, šefenai, neklausiam nei apie Bartelę, nei apie Baldelę ar kitus daktarus; mes turim ypatingus krašto papročius ir teises; lauk daktare! lauk!).

Apibūdindamas tolesnę vokiečių mokslininkų kovą su romėnų teise, — kovą, kurioje Savigny ir visa jo mokykla (apie Jhering'ą Frank velijo visai nutylėti), deja, buvo prieš senąją vokiečių teisę, Frank nurodo, jog dabar prasideda laikotarpis, kuriame pagaliau das Deutschsein (būti vokiečiu) statoma aukščiau už teisę; šį vokišką teisės pobūdį jis vadina esminiu teisės pažymiu.

Savo kalboje Frank tačiau užmiršo nurodyti tikrąją neapykantos romėnų teisei priežastį. Šita neapykanta iškilo dėl to, kad romėnų teisė buvo priešinga visokioms luomų bei cechų privilegijoms. Romėnų teisė, o ne senoji vokiečių teisė sukūrė asmens, teisių subjekto, sąvoką, nepareinamai nuo luomo, prie kurio asmuo priklauso; ji taip pat sukūrė bendrus dėsnius, kurie lengvai buvo pritaikomi atskiriems konkretiems atsitikimams, dėl ko ji mielai buvo visų priimama (recepuojama). „Sena romėnų juris civilis sistema, — rašo profesorius Diuvernua[8]), — buvo išimtinių, tik piliečiams skiriamų normų sistema; ji nežino nei tautų, nei klasių, nei teritorijų, prileidžiančių bet kurį normų partikuliarizmą. Apibendrinimo tendencija labai anksti ir nepaprastai stipriai pasireiškė visose romėnų civilinės teisės sistemos dalyse... Paskui jus gentium palaipsniui apėmė tuos pat nuo viešosios teisės skirtingus civilinės teisės institutus, kaip kad sena sistema“.

Ką galėjo sena vokiečių teisė priešpastatyti šiam romėnų teisės apibendrinimo elementui? Tik daugybę labai skirtingų vietos papročių bei atskirų įstatymų, kurie išliko vadinamose „tautos teisėse“ (Volksrecht) — leges barbarorum — (l. Alamanorum, Angliorum et Werinorum, Baiñvariorum, Burgundiorum, Frisiorum, Ribaria, Romana Burgundiorum, Romana Curiensis, Romana Visigitorum, Salica, Saxonum, Thuringo-

---

[8]) Diuvernua. Čtenija po graždanskomu pravu. 1898 m. pusl. 68—69.

rum, Werinorum, Visigitorum ir t. t.). Bet ir šiuos įstatymus romėnų teisė jau buvo iš dalies paveikusi, kaip tat rodo pats kai kurių įstatymų pavadinimas (lex Romana Visigitorum et cet.). Be to jie daugiausia lietė baudžiamąją teisę. Civilinė teisė juose buvo „ziemlich stiefműterlich behandelt“ (su ja elgėsi, kaip pamotė), kaip rašo Brunner[9]). Dar blogiau buvo su viešosios teisės klausimais.

Jau XIII šimtmety negalima buvo gausingų vokiečių padermių įstatymuose bei papročiuose rasti atsakymą į daugelį gyvenimo klausimų, dėl ko įstatymų rinkėjai jau tada buvo priversti kreiptis į romėnų teisininkų nuomones. Taip, jau Schwabenspiegel'e (privačiame įstatymų rinkinyje, sudarytame II-je pusėje XIII šimtmečio) yra sakinys: „des vrage wir einen Meister von landrechte, der heizet Marcellus, der half den Kunigen viel guoter landrechte machen“[10]) (paklauskime krašto teisių meisterio; jo vardas Marcellus; jis padėjo karaliams sudaryti daug gerų krašto teisių).

XVI šimtmečio pradžioj romėnų teisė išstūmė daug vokiečių teisinių pažiūrų bei institutų, tačiau ne visus. Tat įvyko visiškai ne prievartos būdu.

XIX šimtmečio pradžioj šiuo klausimu Puchta rašė šiaip: „Negalima nieko aiškaus pasakyti apie tai, kaip išsiplėtotų gryna vokiečių teisė, jeigu prie jos neprisidėtų romėnų teisė, lygiai kaip negalima neabejotinai pasakyti, kas būtų su vokiečių menu, poezija arba filosofija be romėnų ar graikų įtakos. Gailėtis dėl negalėjimo atsakyti į šį klausimą netenka, nes Vokietija visai neturėjo pagrindo nei atsisakyti nuo brangių ankstyvesnės civilizacijos padarinių, nei izoliuotis nuo savo vienlaikių kaimynų... Grynos vokiečių teisės liekanos, vadinamoji privatinė teisė (Deutsches Privatrecht), taikoma tam tikrose srityse ir ji nesusiduria su romėnų teise, kuri turi savo veikimo sritį, žinoma, didesnę, negu vokiečių teisė... Jeigu vokiečių teisė laikui bėgant bus plačiau taikoma, tai tat įvyks ne dėl jos šalininkų kalbų, o dėl sistematingo, logiško jos vidaus išsirūtuliojimo. Visų tų kalbų priešlaikinumu galima įsitikinti labai paprastai: kiekvienas teisėjas lengvai išspręs bylą, jei jis va-

---

[9]) Brunner. Deutsche Rechtsgeschichte. 1887 m. T. I pusl. 291.
[10]) Diuvernua. Čtenija, pusl. 87.

dovausis Pandėktais; ši knyga išvaduos jį iš visokių kėblumų. Priešingai, turėdamas rankose privatinį vokiečių teisės vadovėlį, teisėjas vargu bau sugebės išspręsti vieną iš šimto bylų“[11]).

Galima pripažinti, jog Puchtos nuomonė apie grynąją vokiečių teisę yra perdaug griežta. Tačiau, antra vertus, pasiliuosuoti nuo amžių palikimų, nuo romėnų teisės įtakos, ne taip jau yra lengva. Ne be pagrindo Leipcigo miesto burmistras d-ras Goerdeler savo sveikinimo žodyje suvažiavime pasakė, jog kelias į tautinę vokiečių teisę bus nelengvas.

Berods, romėnų teisė, kuri pradėjo veikti vokiečių teisę visai ne prievarta, o protu jau prieš tūkstantį metų ir jau daugiau kaip 500 metų taikoma visose vokiečių gyvenimo srityse, negalima laikyti svetima teise. Ypač taip negalima tvirtint dėl Bűrgerliches Gesetzbuch (B. G. B. Vokiečių civilinis kodeksas), kuriame Otto Gierke ir kitų germanistų dėka, įterpta daug iš senosios vokiečių teisės. Nežiūrint to, dabar romėnų teisę pašalinama, bent žodžiais. Žinoma, įvykdyti tat bus sunkiau.

Kuo gi kaltinama romėnų teisė? Veikiančioji Vokietijoj teisė, — sakė dr. Frick, — per šimtmečius pasidarė vis daugiau svetima vokiečių tautos sąmonei. Tat prasidėjo romėnų teisę recepavus; senoji vokiečių teisė liko panaikinta; vieton tautinės teisės atsirado mokslininkų teisė (Gelertenrecht), kuri tačiau į tautą neįsiskverbė.

Romėnų teisė — pareiškė suvažiavime priv.-docentas Lange, — yra liberalizmo teisė, tautos-galiūno (eines Herrnvolkes) valdančios klasės sukurta, aiški protui, individualistinė teisė. Bűrgerliches Gesetzbuch — Pandektų įpėdinis. Tuščias XIX šimtmečio pabaigos racionalizmas kovojęs prieš formą, o ne prieš romėnų teisės turinį; jis sugriovęs jos kalbą, o ne dvasią.

Tokiu būdu ir kompromisas tarp romėnų ir vokiečių teisių, kuris buvo pasiektas, sukuriant B. G. B., nebepatenkina nacionalsocialistų - teisininkų.

Romėnų teisės įsiskverbimas — tęsė savo kalbą Lange — galėtų būti naudingas vokiečių teisei, jei ji suteiktų tai sutrupintai bei įvairiai vokiečių teisei aiškią bei nuoseklią sistemą,

---

[11]) Puchta, ibid. Pusl. 14—15.

jei ji sujungtų savo klasiškas formas su vokiška esme (turiniu) taip, kaip kad klasiškame vokiečių mene. Tuo tarpu romėnų teisė atėjusi ne kaip draugas, o kaip užkariautojas, ne kaip tarnas, o kaip viešpats. Tačiau jokia teisė negalinti nutraukti ryšį su tauta ir erdve, iš kurios ji išaugusi; jokia teisė negalinti tapti bendru, amžinai veikiančiu rašytu protu.

Primesti vokiečių tautai svetimą teisę ir dar svetima kalba reiškė suardyti tautos bei teisės vienybę. Romėnų teisė *vieton* vokiečių teisės *luominio suskirstymo* įvedusi suskirstymą, pagal valdymą (nach dem Besitzstand), *vieton socialiai suskirstytos teisės*[12]) — materialistiškai sukurtą teisę. Romėnų teisė suteikusi valdovui galingą teisę, kreditoriui kreditoriaus teisę (ein Glömbigerrecht), bet vienkart ji atėmusi iš kaimiečio jo dirvoje įsišaknijusią teisę ir tuo pagilinusi nelemtą suskirstymą tarp miesto ir kaimo, tarp pinigų ir dirvos.

Ši svetimoji teisė svetima kalba buvusi reikalinga tarpininko tarp jos ir vokiečių tautos: atsiradęs mokytų juristų luomas ir dingęs tautinis teisėjas. Jurisprudencija tapusi slaptu mokslu, o juristų luomas — stipriai surišta kasta.

Čia Lange užmiršo tik priminti auditorijai, jog sena vokiečių teisė visiškai negalėjo sukurti mokslo sistemą, jog ji nebuvo rašyta teisė, — o egzistavo ji tik žmonių atminty tiek, kiek žmonės bendrai jos galėjo įsiminti, jog pagaliau ji negalėjo atsakyti į daugelį sudėtingojo gyvenimo klausimų. Todėl romėnų teisė jos recepcijos metu rado sau Vokietijoje beveik tuščią vietą; todėl ji „atėjo, pažiūrėjo ir nugalėjo“. Lange taip pat užmiršo priminti auditorijai, kad romėnų teisė buvo recepuota ne gryna, o tokia, kaip ji buvo išaiškinta glossatorių ir komentatorių, kurie ją pritaikė naujai atsiradusiems gyvenimo reikalavimams. Išstumti gryną vokiečių teisę padėjo ne tik romėnų, bet ir kanonų bei lombardų lenų teisės (Lehnrecht). „Bendrai, vokiečių privatinė teisė, pagrįsta romėnų teisės recepcija, buvo modernizuota ir germanizuota Pandektų teisė, vadinama usus modernus Pandektarum“[13]) (moderniškas Pandektų naudojimas).

---

[12]) inde nacionalsocialistų iras.

[13]) B. Sohm. Institutionen. 1928 m. pusl. 2, 151; Brunner, Deutsche Rechtsgeschichte. 1887 m. pusl. 2.

Turint galvoj tuos didelius nuopelnus, kuriuos romėnų teisė turėjo ir tebeturi vokiečių teisės atžvilgiu, nesuprantama yra ta kova prieš ją, kuri buvo vedama suvažiavime. Ją suprasti tegalima politikos atžvilgiu. Romėnų teisė nepatogi yra nacionalsocialistams todėl, kad ji *trukdo suskirstyti bendruomenę luomais,* o nacionalsocialistams reikalingas Ständestaat (luomų valstybė).

Ne pro šalį pabrėžti dar vieną priekaištą, padarytą romėnų teisei.

Vienas iš kalbėtojų, tūlas Singer (tiesa, iš dii minores) pareiškė, jog sveikos tautos pažiūros nepakankamai suvokiamos tų, kurie linkę prie romėnų teisės, įgavusios savo vykdymo taisyklėse marksistiškai - žydišką išaiškinimą.

Sawigny, Puchta, Bruns, Alois Brinz, Becker, Jhering, Foicht, Otto Karlova, Sohm, Loenel, Dernburg, Miteis, Regelsberger, Wenger, Kipp *marksistiniai* Pandektų aiškintojai! Ar gali kas tat įsivaizdinti?

III.

Pasiryžus išvyti romėnų teisę, reikia nusistatyti, kuo ir kuriuo principu ją pakeisti. Rasės principu — atsakė nacionalsocialistai. Naujoje nacionalsocialistų valstybėje viskas žiūrima rasės atžvilgiu. Reikia grįžti prie vokiečių rasės teisės. Bet kaip toli eiti šia linkme į istorijos gilumą? Kur yra gryna, be priemaišų, vokiečių rasė?

Reichsjustitzkommissar Frank šį klausimą išsprendė labai lengvai. „Kraujo srovė, — sakė jis, — kuri teka dabar vokiečių širdyse, yra ta pati, kuri tekėjo Hermano Cheruskų gyslose“[14]).

Čia Frank sąmoningai užmiršo pasakyti, kiek keltų, galų, slavų, lietuvių ir — horibile dictu — žydų kraujo teka dabar vokiečių tautos gyslose.

Grįžti prie Hermano Cheruskų laikų ir ieškoti gryną vokiečių teisę niekas nenorėjo jau dėl to, kad niekam nežinoma, kokia buvo anais laikais vokiečių teisė. Jeigu ką nors ir galima šiuo klausimu rasti, tai reikia kreiptis vėl į neapkenčiamus romėnus — į Cezarį ir Tacitą.

---

[14]) Hermanas Cheruskų — germanų vadas, kuris 9 m. Teutoburgo miške sumušė romėno Varo legionus.

Bet štai yra Sachsenspiegel (Saksonų Veidrodis), Eicke von Repkow pirmoj pusėj XIII šimtmečio sudarytas rinkinys viso to, kas laikoma — ne visai teisingai — grynąja vokiečių teise. Matyti, nacionalsocialistų tarpe yra palinkimas išrišti tą grynosios vokiečių teisės klausimą, paimant normas iš Sachsenspiegel, nes specialistas santykių tarp teisės ir rasės klausimuose dr. Nicolai savo labai plačioje ir įdomioje kalboje rado reikalinga atvėsinti aistrą tų diletantų, kurie mano pasukti vairą atgal į seniai praėjusius laikus ir pataria įvesti gyveniman Sachsenspiegel'io teisės normas.

Padaręs rasės sąvokos apžvalgą, Nicolai nurodo, kad labai sunku yra priskirti tam tikroms rasėms tam tikras teisės pažiūras bei teisės konstrukcijas. Dažnai esą sunku net nustatyti, kuriai rasei ar rasių mišiniui ta ar kita tauta priklausė praeity. Be to, reikia dar priimti dėmesin, kad teisės pažiūros ir teisės papročiai keliauja, nurašomi bei išmokami, ir pagaliau gali būti recepuojami. Vis dėlto jis mano, kad reikalinga iš vokiečių teisinio gyvenimo pašalinti romėnų teisę ir grįžti prie vokiečių teisės pagrindų, t. y., vokiečiams reikia vėl kreiptis į altnordische[15]) (senoji šiaurės) teisę, į rasės sąvoką, kuri buvo padėta germanų ir vokiečių teisės pagrindan.

Bet tat dar nereiškia, jog galima grįžti prie Sachsenspiegel.

Ar galima — klausia dr. Nicolai — vėl įvesti kraujo keršto paprotį arba Dievo teismus, ar galima panaikinti ipotekos, geležinkelių teisę, muitų įstatymus ir visą kitą, ko nebuvo germanų laikais?

Ir sąžinės teisės kūrimas šiandien turįs būt aprėžtas. Vokiečiai jau nebeturi savo pirmtakūnų rasės grynumo, su kuo susietas yra sąžinės teisės kūrimas; šių dienų sudėtingose aplinkybėse negalima pagrįsti teisę vien teisiniu jausmu, nes joks teisinis jausmas nepasakys, kokia turi būti teismų kompetencija, imamų procentų norma, kokius mokesčius reikia imti.

Dr. Nicolai galėtų dar pridurti, kad nacionalsocialistų vyriausybė neatsisakys ir nuo kitų grynai individualistinio pobūdžio įstatymų, kaip nuo vekselių arba čekių įstatymų, kuriuos ji neseniai vėl paskelbė (Reichsgesetzblatt 1933 m. Nr.

---

[15]) Nicolai turi galvoje profesoriaus Günter'io mokslą apie šiaurės rasę, prie kurios jis priskiria vokiečius.

Nr. 70, 96, 137), suderinus juos su nacionalsocialistų taip neapkenčiamos Tautų Sąjungos projektu.

Tuo būdu, klausimas apie tai, kaip toli reikia eiti recepuojant senąją vokiečių teisę, liko neišspręstas; jis atidėtas ad calendas graecas, ir perduotas Vokiečių Teisės Akademijai.

Iš daugelio metų patyrimo žinome, kaip lėtai dirba visokios akademijos. Modernizuota romėnų teisė tuo būdu dar ilgai gyvens Vokietijos dirvoj.

IV.

Suvažiavime buvo nurodytas ir visokiais būdais išgirtas paveldėtinio kaimiečių kiemo[16]) įstatymas, kaip pavyzdys įstatymų vokiečių teisės dvasioje.

Antras vokiečių teisės didelis uždavinys — sakė šiuo klausimu Frank — yra apsaugoti vokiečių dirvą. Kaip tik dabar likimas suteikė vokiečių kaimiečiams plačioj vokiečių imperijoj naują kaimiečių kiemo — Reicho įstatymą, kuris prijunkina (heimisch machen) kaimiečius prie vokiečių dirvos. Tatai esąs puikus istorinis aktas. Vokiečių dirva ateity būsianti išimta iš prekybos apyvartos atsitiktinumų; ateity ją negalima bus apsunkinti ipotekomis be specialaus leidimo. Vokiečių žemė priklausysianti kaimiečių kiemams, negalima bus parduoti iš varžytynių.

Šiomis dienomis, — tęsė Franko mintį vidaus reikalų ministeris Frick, — pabaigtas sugriaunantis pagrindus aktas, kuris vargu bau galės būti suprastas senų ekonominių bei juridinių pažiūrų atstovų. Vokiečių kaimietis įstatymu apie Erbhoff (paveldėtinį kiemą) eliminuotas iš kapitalistinio ūkio srities.

Apibendrindamas šį įstatymą, Prūsijos teisingumo ministeris Kerrl paaiškino, kad kaimiečių luomas galįs būti laisvas, tik išėmus jį iš kapitalizmo nasrų bei padarius kaimiečių kiemą nenusavinamu ir neapsunkintinu įkaitais. Negalima esą apsaugoti kaimiečių kiemą, jei bus palikta kaimiečiams teisė disponuoti žemę testamentais.

Ar iš tikrųjų visa tat yra specifinės vokiečių teisės ypatybės, ar jokiai kitai tautai nežinoma yra toji idėja, kurią ten-

---

[16]) Apie šį įstatymą žiūr. mano straipsnį Rygos žurnale „Zakon i Sud", 1934 m. Nr. 2. ,

ka taip iškilmingai skelbti urbi et orbi? Visai ne. Skirtinė rusų kaimiečių žemė taip pat negalėjo būti užrašyta testamentais (Senato Bendro Susirinkimo 1, 2 ir Kasac. Departamento 1897 m. sprendimas Nr. 29). Skirtinę žemę kaimiečių bendruomenė galėjo parduoti, tik gavus atskirą valdžios leidimą, o kiemo paveldėtiniai sklypai galėjo būti jų savininkų parduodami tik žmonėms, kurie buvo prirašyti ar prisirašė prie kaimiečių bendruomenės, t. y., tik kaimiečiams (Įst. Rink. Ypat. Priedas prie IX tomo, 18—19 str.). Tokiu būdu, kaimiečių žemė visada pasilikdavo kaimiečių rankose.

Mes matome, kad nacionalsocialistai nieko nauja čia neišrado.

Neturėdamas savyje jokių naujų, ligšiol nežinomų idėjų, Reichserbhoffsgesetz (R. G. B. 1933 m. Nr. Nr. 108, 118, 145) vienkart turi, kaip ir seni vokiečių (ir ne tik vokiečių) įstatymai, bei papročiai, daug neaiškumų.

Įstatymas leidžia, tam tikroms aplinkybėms esant, pašalinti kaimiečio kiemo savininką ir pakeisti jį kitu asmeniu. Ar paliekama pašalintam savininkui teisė daliai to kiemo pajamų ir kokiai, būtent, daliai? Kas paveldi tą kiemą, — ar pašalinto savininko įpėdiniai, ar jo pavaduotojo įpėdiniai? Įstatymas atsakymų į šiuos klausimus neduoda.

Tokiu pat neaiškumu pasižymi ir kitas tautos darbo reguliavimo įstatymas (Gesetz zur Ordnung der nationalen Arbeit, R. G. B. 1934 Nr. 7). Šio įstatymo § 36 ir 38, įmonės savininkas gali būt pašalintas, jeigu jis pikta valia išnaudoja darbo jėgas „der Gefolgschaft“ (taip įstatymas vadina darbininkus ir tarnautojus drauge) arba įžeidžia jų garbę; jo vieton gali būt paskirtas kitas „vadas“ (Führer — taip vadinamas įmonės savininkas). Kyla klausimas, kam priklauso įmonės pelnas, — pašalintajam ar naujam „vadui“, arba valstybei, kuri naują „vadą“ pastatė? Kas atsako už skolas, kurias padarys naujas „vadas“, — senas ar naujas Führer, arba valstybė? Ir čia jokio atsakymo nerandame.

V.

Pastatyta pirmoje vietoje rasės idėja buvo užgirta ne vien romėnų teisei pašalinti. Čia visų pirma turėta galvoje žydus. Šiuo klausimu kiek švelniau kalbėjo dr. Nicolai, o griežčiausiai — dr. Lange. Kiti jo visiškai nepalietė.

Ypač griežtą poziciją žydų atžvilgiu užėmė nacionalsocialistų įstatymų leidimas. 1933 m. balandžio 7 d. įstatymu (R. G. B. N. 34), valdininkai—nearijai buvo nuo tarnybos paleisti. Nearijais laikomi ne tik gryno kraujo žydai, bet ir asmens, kurių tėvas, motina, senelis ar senelė buvo žydai, nors jie patys ir būtų jau krikščionys. Taip pat yra nearijus ir krikščionis, kurio senis ir prosenė buvo žydai. Išimtis padaryta nearijams, kurie priimti valstybės tarnybon dar prieš 1914 m. rugpiūčio 1 d., arba kurie karo metu buvo fronte, ir žuvusiųjų kare tėvams, vaikams ir našlėms. Ši išimtis netaikoma tiems, kurie nori pirmą kartą stoti tarnybon.

Arijų straipsnis taikomas darbininkams ir tarnautojams tiek valstybės, tiek ir savivaldybės įstaigų. Jis liečia ir gydytojus (ligonių kasose), advokatus ir net krikščionių dvasininkus[17]). Tam pasipriešino tačiau Popiežius, ir todėl katalikų bažnyčioj arijų paragrafas netaikomas[18]). Liuteronų bažnyčioj arijų straipsnis taikomas, bet ne vienodai, yra daug „atskalūnų", kurie jo nepripažįsta. Nearijams taip pat suvaržytas stojimas į visų rūšių mokyklas, gimnazijas, universitetus ir t. t. Pritaikius arijų straipsnį žydams advokatams, Vokietijoj iš 3200 žydų akvokatų liko maždaug 2000. Tokioj apytikrėj proporcijoj liko žydų teisėjų ir valdininkų, pasinaudojusių aukščiau pažymėta išimtimi.

Šitą įstatymą, būtent tą dalį, kuri liečia mišrias vedybas, d-ras Nicolai rasės atžvilgiu pateisino šiaip:

Jo nuomone, per mišrias vedybas su žydais aukštesnieji vokiečių tautos sluogsniai — aristokratija ir buržuazija—pasidarė beveik žydais, ir greitu laiku Vokietija būtų valdoma vien nearijų.

Toliau nurodęs, jog istorijoj rasės susimaišydavo, jog ir vokiečių tauta šio likimo neišvengė, dr. Nicolai mano, kad, grynumui apsaugoti, mišrios vedybos (ne tik su žydais — tat visai uždrausta — bet bendrai su nevokiečiais) galėtų būti su-

---

[17]) Deutsche Juristenzeitung 1934 m. Nr. 1, pusl. 4—5.

[18]) Katalikų bažnyčioj perkrikšti žydai būdavo ne tik kunigai ir vyskupai (Krakuvos prieškarinis vyskupas Kohn), bet kartais sėdėjo net šv. apaštališkame soste. Taip, popiežius Grigalius VI (1046 m.) buvo perkriktšo žydo sūnus (Karsavinas. Europos kultūros istorija. 1933 m. T. II, pusl. 426—427).

daromos tik su tam tikru specialiu valdžios leidimu. Besitęsiantis maišymasis vokiečių su slavais, jam atrodo, esanti didelė blogybė, nes slavai turį stiprią priemaišą kraujo rytų — baltijos rasės (išgalvota ir tokia rasė!), kuri jokiu būdu nesuderintina su vokiečių rasės esme (Wesen).

VI.

Žinodami, kad rasės klausimu Europos ir Amerikos visuomenės nuomonė yra priešinga nacionalsocialistų teorijai bei praktikai, žymesnieji suvažiavimo dalyviai stengėsi įsigyti pasaulio simpatijos, smarkiai pabrėždami savo atsidavimą teisės idėjai.

Tegul — sakė Frank — pasaulis iš šio mūsų didžiausio iš visų laikų ir kraštų teisininkų suvažiavimo sužinos, kad vokiečių tauta rimtai ir išdidžiai išpažįsta savo atsidavimą teisės idėjai. Mes esame teisės tauta ir mūsų valdžia yra teisinė valdžia.

Įtikinti tuo pasaulį Frank laikė tiek svarbu, jog net paprašė buvusius suvažiavime užsienio teisininkus, kad paskelbtų savo to suvažiavimo įspūdžius, priešingai piktiems gandams, kurie skleidžiami apie vokiečius.

Visiškai naturalu todėl pažvelgti, kaip nacionalsocialistai principe žiūri į teisėjų pastovumo klausimą, nes teisėjai turi gi apsaugoti teisę (praktikoj daug teisėjų buvo pašalinta arijų straipsniu ir tiesiog dėl neištikimybės).

Teisėjų nepriklausomumas, Franko nuomone, yra sena germanų norma. Tačiau ligšiol sena sistema nieko nedavė teisėjams; tatai buvo tk žodžiai. Jau iš pradžios nacionalsocialistų revoliucijos buvo pabrėžtas teisėjų pastovumas, ir šioj srity neliesta daryti kokius nors pakeitimus. Hitlerio valdžia esanti gan stipri ir galinti kęsti (ertragen) nepriklausomus teisėjus.

Atrodo, klausimas yra aiškus. Tuo tarpu, tas pats Reichsjustitzkommissar ir Bavarijos Teisingumo Ministeris Frank tame pat suvažiavime kitoj kalboj pareiškė, kad teisininkų luomas (vadinasi, ir teisėjai) *turi pasiduoti nacionalsocializmo reikalavimams.* Biauru yra (ein Unding) — sakė jis, — kai šiandien dar kokiame nors sprendime atkakliai reiškiasi teisėjo nuomonė, esą dabartiniai teisės santykiai, išsirutulioję per-

einamoj epochoj, neaiškūs ir negana pastovūs, palyginant su neva tvirtai nustatytais buvusios teisinės tvarkos santykiais. *Tokie reiškiniai turį būt tuč tuojau pašalinti.* Teisės santvarka, nacionalsocialistų valdžios nustatyta, esanti pagrindinis, privalomas vokiečių tautos įstatymas, nes ji atitinkanti šios tautos prigimties įstatymus. Nacionalsocialistų įstatymai nesą išimtys, kurias galima įterpti į buvusią teisės santvarką. Priešingai, buvusioji teisės santvarka su savo pagrindais, dėsniais ir apsireiškimais pasiliekanti tiek, kiek ją galima suderinti su dabar veikiančiais pagrindiniais dėsniais.

Vadinasi, nuo teisėjų reikalaujama, kad jie pritaikytų įstatymus ne taip, kaip tie įstatymai parašyti ir kaip juos reikia suprasti, o taip, kaip juos aiškina Reichsjustitzkommissar. Ir tada... ist der Richter absolut, wenn er unser Willen tat (teisėjas visagalis, jeigu jis vykdo mūsų valią); tada jis pastovus (nepakeičiamas).

Bet kol kas nacionalsocialistai teisėjų nepakeičiamumo nepripažino; teisėjai gali būt pašalinami iš tarnybos (R. G. B. 1933 m. Nr. 33).

Suvažiavime buvo ir kitų kalbėtojų, šalininkų absoliutinio teisėjų nepriklausomumo; jie pabrėžė, kad anksčiau teisėjų nepriklausomumas buvo faktiškas, o ne vien žodžiai, kaip kad tvirtino Frank.

Organizuojant Teismą, — sakė profesorius Kisch — ateity turi būti, kaip ligšiol, padėta pagrindan viena paprasta didelė mintis: teismuose bylos sprendžiamos nepriklausomų teisėjų, kurie priklauso vien nuo įstatymo. Ši vadovaujanti žvaigždė turi spindėti naujai valstybei, kuri nori ir turi būti teisine valstybe. Kad ir kiek visuomenės interesai vyrautų prieš privačius, kad ir labai toli plėstųsi valdžia vienalytės (des totalen) valstybės, ši vis dėlto nustatys kokią nors sieną, teisės sieną, atskirų piliečių atžvilgiu. Gi tos sienos garantija, kas yra būtina teisinei valstybei, glūdi nepriklausomybėje Teismo, kaipo instituto, ir asmeniškame aprūpinime teisėjų tarnybos.

VII.

Su teisėjo padėties klausimu yra susijęs teisėjo vaidmens klausimas. Nacionalsocialistai teisininkai yra iškėlę neaiškią mintį apie vokiečių Richterkönig (karališką teisėją). Sunku

išaiškinti, kokios yra iš tikrųjų šito Richterkönig'o funkcijos: ar jis spręs bylas tik praeter legem (nesant įstatymo), ar ir contra legem (priešingai įstatymams). Matyti, turima galvoje antrą atvėjį.

Teismo darbuotės uždavinys—sakė suvažiavime dr. Lange — yra ne tik įstatymo pritaikymas tam tikram atsitikimui, kiek taisyklingas bei teisingas sprendimas. Prie justicijos, kuri išsprendžia atsitikimą pagal įstatymų dėsnius, prisidedąs aequitas (teisėtumas), kuris patenkina konkretaus atsitikimo reikalavimus. Nacionalsocializmo Richterkönig pasiduodąs teisei, jis nestovįs aukščiau jos, aukščiau visuomenės santvarkos. Tačiau jis turįs, *prieš atsitolindamas nuo įstatymo* (ehe er sich von Ihm löst), tinkamai apsvarstyti, kurį tikslą siekia įstatymas. Tik sunkia širdimi *jis nukrypsiąs nuo įstatyminio sprendimo;* jis tik tada galėsiąs pasiteisinti, kai tam neprieštaraus teisės pastovumo sąvoka, nes visuomenės nauda, reikalaujanti teisės pastovumo, stovi aukščiau, negu nauda atskiro žmogaus, *kurio interesų* dėliai nukrypstama *nuo įstatymo. Teisėjas tik tada pašalinsiąs įstatymą* (wird sich vom Gesetz lösen), *kai šis nesuderintas su naujais valstybės interesais, kai jis atgyvenęs bei pasenęs naujai pasaulėžiūrai.* Teisėjas turi visiškai įvykdyti nacionalsocialistų teisę. Valdžios padalinimo idėja sugriauta. *Politikos primatas naikinąs hypertrofuotą teisinės valstybės idėją,* kuri pagaliau vedanti prie bevalstybinės teisės beteisėje valstybėje. Teisėjas būsiąs ištikimas gero įstatymo tarnas; *blogam* įstatymui jis nors ir tarnausiąs, *bet* vis dėlto jis viešpatausiąs (dem schlechten aber wird er dienen und es dennoch beherrschen).

Kur, esant tokiai pažiūrai į įstatymus, pasiliks Rechtssicherheit (teisės pastovumas), lieka p. Lange's paslaptis. Šitokiomis sąlygomis vargu bau išsipildys profesoriaus Herschel nuomonė, esą naujoj valstybėje padidės įstatymo leidėjo įsakymo privalomoji jėga[19]).

Kada pradedama atskirti teisę nuo įstatymų[20]) ir teisė statoma aukščiau, kaip įstatymai, tada teismų praktikoj nėra

---

[19]) Deutsche Juristenzeitung 1933 m. Nr. 15, pusl. 1010.

[20]) Tas padaryta griežtoj formoj profesoriaus Marschall von Bieberstein'o veikale (1927 m.) „Vom Kampf des Rechts gegen die Gesetze“ (Apie teisės kovą prieš įstatymus).

nei įstatymų, nei teisės. Teisėjo uždavinys — nustatyti, kokia teisė išreikšta įstatyme. Už įstatymo teisėjui nėra teisės, o yra tik teisėjo savivalybė, pikčiausia visų rūšių savivalybių, nes ji pridengiama teisės kauke. Visų blogiausia, jei ši savivalybė pasireikš baudžiamose bylose, kas kaip tik ir rekomenduojama (siūloma). Suvažiavime dr. Lange tvirtino, kad dėsnis „nulla poena sine lege“ (nėra bausmės be įstatymo) reiškia nusikaltėlių gynimą. Iš savo pusės Prūsijos Teisingumo Ministerija projektuojanti įvesti šį įstatymą: „Jeigu veiksmas, įstatymų įsakmiai nenumatytas, kaipo baudžiamas, bet sveika tautos pažiūra bei doros atžvilgiu yra vis dėlto neleistinas ir už jį bausti reikalauja padėta pagrindan tam tikro įstatymo teisės idėja, tąi teisėjas turi analogijos keliu nustatyti bausmę už šį veiksmą įstatymo ribose“.

Kas gi garantuoja, kad toji tautos pažiūra yra tikra bei teisėta? Kas gali laiduoti, kad „Richterkönig“ sugebės nustatyti atitinkamos tautos pažiūros buvimą, kad jis jo paties nuomonę nepalaikys tautos nuomone, kad jis tikrai žinos, ko reikalauja teisės idėja? Savavališkam sprendimui čia galimumų daug. Gerai sutvarkytoj valstybėje yra taksa vežikams. Nejaugi neturi būti taksos žmonių laisvei? Pagaliau, nacionalsocialistai ir čia nieko naujo nėra pasakę. Bolševikai dar 1922 m. savo baudž. kodekse (§ 16) nustatė bausmes už veiksmus, kodekso įsakmiai nenumatytus. Les belles âmes se tovchent (gražios sielos susitiko).

VIII.

Mažai ko suvažiavimas davė civilinio proceso srityje. Profesorius Kisch išreiškė pageidavimą susiaurinti trečiųjų teismo veikimą. Jis griežtai pasisakė prieš nekolegialinį (vienasmenį) teismą. Girdi, visiškai netikslinga yra iš vadinamojo „Führerprinzip“ („vado“ principo) išvesti vienasmenio teismo principą. Sujungti visą atsakomybę vieno asmens rankose gal tinka kariuomenei ir jos uždaviniui — apsaugoti valstybę, bet tat jokiu būdu netinka teisėjo funkcijai. Tiesa, teisėjas turįs būti žymus asmuo (muss eine Persönlichkeit sein); bet iš to visai neseka, kad Teismas, kaip institutas, negalįs susidėti iš keleto „Persönlichkeiten“. Svarbiose bylose ir būsimoj valstybėj negalima bus apsieit be tarpusavio papildymo (Ergän-

zug) ir kontrolės, taip tat yra kolegijos sistemoj, kuri jokiu būdu nėra liberališkos valstybinės pažiūros kūrinys; ji yra senos, geros vokiečių minties padarinys.

Moterų teisėjų Kisch nepripažįsta.

Prof. Kisch reikalauja, kad įstatymai būtų parašyti tautai suprantama kalba ir šiuo atžvilgiu jis peikia veikiančius įstatymus, parašytus kalba, suprantama tik specialistams. Bet ar galima iš tikrųjų parašyti teisės kodeksus kalba, kuri būtų visiems, net mažai raštingiems, suprantama? Amžius apie tai kalbama ir vis dėlto ligšiol nei vieno tokio kodekso pasauly nebuvo ir nėra. Ar pats prof. Kisch suvažiavime kalbėjo tautai suprantama kalba apie didelius *„Processmaximen“* (proceso pagrindinius dėsnius)?

Nauja valstybė negalinti palikti proceso eigą bei kryptį šalių rankose. Vesti procesą esąs teisėjo, o ne šalių, dalykas. Čia prof. Kisch veržiasi į atviras dūris. Dar 1924 m. vadinamoje Emmigero (buv. Teisingumo Ministerio) novelėj (dabar vokiečičų civ. proc. 139, 141, 227, 233, 251, 251a, 272a, 272b, 276, 279, 279a, 281, 287 str. str.) buvo nustatyta, kad Teismas pats skiria bylas, nustato terminus atskiriems šalių veiksmams atlikti, gali neatidėti ir nesustabdyti bylų, net abiem šalims prašant, gali savo iniciatyva rinkti žinių bei šaukti savo nuožiūra liūdytojus, gali nepriimti per vėlai patiektų įrodymų ir t. t. Visas procesas buvo jau koncentruotas, kaip tat reikalauja prof. Kisch, Teismo rankose. Bet visų šitų nuostatų pasekmė buvo nekokia, ką turėjo pripažinti pats tos novelės faktiškas autorius, Ministerialdirektor v. Volkmar.

1931 m. Reicho Teisingumo Ministerija išleido naujo civilinio proceso projektą su paaiškinimais (Entwurf einer Civilprocessordnung), kuriame įdėta bylų eigos statistika (284—285 pusl.). Iš tos statistikos matyti, kad Landgerichtuose 1913 m. buvo 24% bylų, kurios tęsėsi daugiau kaip vienus metus, o 1929 m. t. y. jau novelei veikiant, tokių bylų buvo 25,7%. Antroj instancijoj 1913 m. tokių bylų buvo 7%, o 1929 m. — 7,8%. Amtsgerichtuose tokių bylų buvo 1913 m. 5,7%, o 1929 — 6,4%. Vadinasi, novelė nieko gero nedavė; bylų eiga nebuvo pagreitinta. Paaiškinimų autorius (tas pats v. Volkmar) pasiteisino tuo, esą per maža yra teisėjų. Štai kur visas dalykas. Reikia pasakyti, kad, ir negadinant pro-

ceso, vienintelė priemonė bylų eigai pagreitinti yra padauginti teisėjų skaičių. Visi kiti juridiniai „fokusai“ čia nieko nepadės.

Reichsjustitzkommissar Frank suvažiavime nurodė, kad jau išleistas naujas civilinio proceso kodeksas (Civilprocessordnung, R. G. B. 1933 m. N. 126).

Bet šiame procese tiek daug seno, kad jo negalima jokiu būdu pavadinti nauju. Dauguma „naujų“ dėsnių paimta iš aukščiau pažymėto civ. proc. projekto, kuris buvo paruoštas dar Reichskancler'iui Brüning'ui stovint valdžios priešakyje. Sužymėti čia visas „naujenybes“ nėra galimumo; tam reikalingas atskiras rašinys. Nurodysiu tik į civ. proc. 138 str., kuriame, kaip projektavo prof. Kisch, nustatyta, kad šalys turi pateikti pilnus bei atitinkančius tiesai pareiškimus dėl fakto aplinkybių.

Nežinia, kam reikalinga šitokia deklamacija įstatyme. Juk ir anksčiau niekas neabejojo, kad šalys neturi meluoti. Be to, išdėstyta civ. pr. 138 str. mintis, jokiu būdu nėra nacionalsocialistų išradimas. Dar 1928 metais šią mintį išreiškė visai ne nacionalsocialistas, o buvusis Teisingumo Ministeris, Volkspartei (liaudies partijos) narys Eugen Schiffer savo brošiūroj „Entwurf eines Gesetzes zur Neuordnung des deutschen Rechtswesens“ (Vokiečių teisės pertvarkymo įstatymo projektas, 13 pusl., 36 § [21].

IX.

Suvažiavimas, nors ir juristų, palietė taip pat ūkio, ekonominius klausimus.

Nėra, — pasakė dr. Buchner, — savarankiškos ūkiškos jėgos; nėra savarankiškos ūkiškos laisvės. Valstybė esanti tampriai susieta su ūkiu, kaip kad ir su visomis formomis, kuriomis pasireiškia tautos bendravimas. Kur yra ūkiška jėga, ten ji pareinanti nuo valstybės. Valstybė ir ūkis nesą lygiateisiai tautos gyvenimo organai. Politinės vertybės turinčios stovėti aukščiau, negu ūkiškos vertybės. Senas principas: laisser faire, laisser aller (leiskit daryt, leiskit veikt) esą palaidotas. Naujas valstybės lozungas (šūkis) esąs: bendruomenės nauda sto-

---

[21]) Tenka pabrėžti, kad Schiffer'io projektas turi iš viso 48 straipsnius. Taip jis sutrumpino visą civilinį procesą.

vi aukščiau, negu privačių asmenų nauda (Gemeinnutz geht vor Eigennutz).

Šis lozungas tačiau mums nieko nepasako. Niekuomet nebuvo tokios valstybinės sistemos, nebuvo tokios politiniai-ekonominės teorijos, kuri skelbtų, jog privačių žmonių interesas turi pirmenybę prieš visuomenės interesus. Svarbu yra ne šūkis (Schlagwort), o tai, kas būtent naudinga visuomenės interesui.

Vadinamoji Mančestero politiniai-ekonominė mokykla (Adam Smith, Jean Baptiste Sey, Bastiat, Rikardo, Stuart Mill ir kiti)[22]), paskelbus šūkį: laissez faire, laissez aller, visai neturėjo galvoj tik privačių žmonių interesus. Ji tik manė, kad šis kelias geriausiai tiks bendriems tautos ūkio interesams. A la longue (ilgainiui) ši mintis pasirodė esanti netikra. Bet savo laiku Mančestero mokyklos iškeltas šūkis davė daug naudos visuomenei, išlaisvinęs pramonę nuo visokių rūšių pančių, kurie kliudė jai plėstis. Smarkus pramonės plėtojimasis XVIII šimtmečio pabaigoje ir net iki XIX šimtmečio pabaigos — neabejotinas faktas; o tatai davė uždarbio milijonams žmonių, kurie negalėjo sau rasti darbo žemės ūkyje. Be to, šūkis — laissez faire, laissez aller — grynam pavidale niekuomet nebuvo taikomas, kaip tat neteisėtai tvirtina „buržuazinės“ santvarkos priešai.

Nacionalsocialistai, skelbdami vienalytės valstybės (totaler Staat) idėją, paveda vyriausybei reguliuoti Vokietijos ūkio gyvenimą, o ši visu smarkumu įsikiša visose to ūkio gyvenimo srityse. Čia ne vieta išžiūrėti eigą ir pasekmes tokios ekonominės politikos bei ištirti Hitlerio vyriausybės paskelbtus įstatymus, liečiančius pramonę ir prekybą. Tačiau įdomu yra vis dėlto pabrėžti kai kurias tų įstatymų puses ir jų kryptį bei nurodyti, kaip yra suvaržomas privačių žmonių veikimas ir iniciatyva, kaip verčiama veikti tik vyriausybės nurodyta kryptimi, nepaisant to, kad tuo sulaužomos privačių žmonių nuosavybės ir kitos, teisėtai įgytos, teisės. Vien dėl to ir cituojame parinktus šiuos įstatymus.

1933 m. birželio 15 d. įstatymu (R. G. B. 1933 m. Nr. 83) leista atimti iš prekybos įmonių (Warenhaus oder Kaufhaus)

[22]) Gide ir Rist. Ekonominių teorijų istorija, 1932 m., 12—13 pusl.

anksčiau išduotus joms leidimus pardavinėti gėrimus bei pagamintus valgius. Tos pat dienos įstatymu uždrausta tabako fabrikuose statyti, be esančiųjų, daugiau mašinų cigarams ir papirosams gaminti (R. G. B. 1933 m. Nr. 83).

Importuoti iš užsienio pieno produktai galima pardavinėti tik tam tikroje centro įstaigoje. Asmuo, įvežęs tokius produktus, turi pasiūlyti tai įstaigai, kad ji juos nupirktų, tačiau šiai *neprivaloma yra* pasiūlymą priimti. Kai įstaiga atsisako pirkti, tai įvežti pieno produktai negali būti bendrai pardavinėjami. *Tačiau* — o čia ir visas įstatymo tikslas, — *įstaiga, atsisakius tuos produktus pirkti, gali pareikalauti iš importerio, kad jis sumokėtų jai tą pelno sumą, kurią ji galėtų turėti, jei ji priimtų pasiūlymą ir nupirktų tuos produktus.* Šis įstatymas liečia taip pat ir kiaušinių prekybą (R. G. B. 1933 m. Nr. 145).

Esančios Vokietijoj įmonės, kurios gamina arba pardavinėja pieną ar pieno produktus, verčiamos sudaryti sąjungas; šios sudaro aukštesnes sąjungas, o šios sudaro vieną aukščiausią sąjungą. Visos atskiros sąjungos veikia aukščiausios sąjungos nurodymais (Hauptvereiningung); ši gali panaikinti atskirų sąjungų įsakymus. Atskiros sąjungos dalyviai gali apskųsti jos įsakymus betarpiai aukštesnei sąjungai, o aukštesnės sąjungos įsakymai skundžiami aukščiausiai sąjungai. Sąjungų statutų numatytais atvėjais leidžiama kreiptis į tam tikrus trečiųjų teismus. *Kreiptis į valstybės teismus uždrausta.* Steigti naujas įmones pieno produktams gaminti ar pardavinėti galima (iki 1936 m. gruodžio 31 d.) tik aukščiausiai sąjungai leidžiant (R. G. B. 1934 m. Nr. 36). Įstatymų taip pat nustatyta sūrio rūšys ir jų sudėtis (R. G. B. 1934 m. Nr. 19).

Maitinimo ir tautos ūkio ministeris turi teisę reguliuoti žemės ūkio produktų gamybą, pardavimą ir kainas. Tuo tikslu, tarp kita ko, gali būti priverstiniu būdu įsteigtos ūkininkų ir žemės ūkio produktų prekėjų sąjungos.

Jeigu įsakymu, išleistu pasiremiant šiuo įstatymu, bus padaryti kam nors nuostoliai, tai valstybė dėl jų neatsako.

Ministeris gali leisti įsakymus dėl malūnų veikimo sąlygų, naujų malūnų įsteigimo arba esančių malūnų veikimo praplėtimo (R. G. B. 1933 m. Nr. 99).

Malūnai, kurie sumala daugiau kaip 10 tonų grūdų, gali pirkti javus tik gavę tam tikrą leidimą, ir turi mokėti tam tik-

rą kainos priedą, kai jie tuos javus perka ne betarpiai iš gamintojo (R. G. B. 1934 m. Nr. 29).

Priklausanti prie maitinimo ir tautos ūkio ministerijos įstaiga, vadinama Reichsnährstand, turi teisę leisti įsakymus dėl avių rasės suvienodinimo ir reikalauti, kad gaunamos Vokietijoj vilnos būtų pardavinėjamos tik per ministerijos nurodytas vietas (R. G. B. 1934 m. Nr. 12). Toks pats įsakymas išleistas ir dėl bulvių, taukų (R. G. B. 1934 m. Nr. 19) ir žuvų (R. G. B. 1934 m. Nr. 9).

Ministeris gali nustatyti kainas rugiams bei kviečiams. *Sutartys, sudarytos prieš šį įstatymą paskelbus žemesnėmis kainomis, laikomos sudarytos ministerio nustatytomis kainomis.* Visokie susitarimai, priešingi šiam įstatymui, niekingi (R. G. B. 1933 m. Nr. 106). Kainos ministerio jom nustatytos (B. G. B. 1933 m. Nr. 110 ir 1934 m. Nr. 25). Pirkti pigiau negu nustatytomis kainomis baudžiama (R. G. B. 1934 m. Nr. 106).

Reicho tautos ūkio ministeris turi teisę: 1) pripažinti tam tikras ūkiškas sąjungas vieninteliais kurios ūkio šakos atstovais; 2) steigti ūkiškas sąjungas; *jas uždaryti arba sujungti;* 3) keisti arba papildyti ūkiškų sąjungų įstatus, *ypač įvesti juose vado principą* (Führergrundsatz); 4) *skirti ir paleisti ūkiškų sąjungų vadus* (Führer); 5) *prijungti* (anschliessen) *įmoninkus ir įmones prie ūkiškų sąjungų.* Tuo tikslu jis, susitaręs su vidaus reikalų ministeriu, gali leisti privalomus nutarimus ir įsakymus (Rechtsverordnungen und Verwaltungsvorschriften), kurių nepildymas, kad ir per neatsargumą, yra baudžiamas.

Nuostoliai, kurie gali būt padaryti šiais įsakymais, neatlyginami (R. G. B. 1934 m. Nr. 28).

Iš šitos trumpos apžvalgos matyt, jog visas šių dienų Vokietijos ūkiškas gyvenimas reguliuojamas valstybės, kaip tat buvo senais policinės valstybės (Polizeistaat) laikais. Vis dėlto prisiimti atsakomybę už nuostolius, kurie gali būt padaryti tokiu reguliavimu, valstybė nenori, nors ji tuos nuostolius iš anksto ir numato.

Matyti, ši nauja ekonominės politikos kryptis pradeda kelti nerimą Vokietijoj. Buvusis Senatspräsident prie Kammergericht (Apeliacinio Teismo skyriaus pirmininkas) dr.

Adolf Baumbach, dabartinis žurnalo „Deutsche Juristenzeitung“ redaktorius, artimas nacionalsocialistams žmogus, labai atsargiai pareiškė, kad laisva konkurencija yra privatinio ūkio pagrindas. Kur tos konkurencijos nėra, ten ūkis nykstąs arba bent neprogresuojąs. Todėl laisva konkurencija ūkiui esanti reikalinga; žinoma, laisva ji turinti būti įstatymų ir visuomenės naudos ribose. Vienkart jis iš baimės pridūrė, kad, be abejo, dabartiniai įstatymai tautos ūkio srity, kaip ministeris pareiškė, visai neturi tikslo pašalinti laisvą konkurenciją[23]. Sancta simplicitas!

X.

Suvažiavimas, išžiūrėjęs daug įvairių klausimų, negalėjo palikti nesvarstytą klausimą apie tai, ar Vokietija bus jungtinė valstybė (Bundesstaat) arba ji taps vienalyte valstybe (Einheitsstaat).

Nacionalsocialistams — sako dr. Nicolai — prikišama, jog jų valstybinės santvarkos pagrindas yra romėnų teisės idėja, jog jie pripažįsta valstybės visagalybės (Staatsomnipotenz) bei tautai priešingos autokratijos idėjas. Į tai dr. Nicolai atsako, kad valstybė gali būti demokratiška, jei tik visiška išorinių gyvenimo santykių lygybė atitinka visišką rasės vienybę, kaip tat buvo pas germanus Tacito laikais. Negalima esą ignoruoti rasių susimaišimą; su tuo faktu reikią skaitytis tiek teisės, tiek ir valstybės formose. Kaip tik vokiečių teisinė rasės idėja ir reikalaujanti, kad iš esančio dabar rasių susimaišimo būtų padarytos atitinkamos išvados. O tos išvados reikalaujančios, kad tautos vienybė būtų nustatyta stiprios centralizuotos valdžios ir nebūtų prileista, kad išcentrinės griaunančios jėgos suskaldytų visumą. Reikia rasinio galvojimo įstatymais sunaikinti visa, kas priešinasi tautos vienybei ir sudarymui bendros teisinės dvasios, pagrįstos tautiniu (völkischen) atnaujinimu, *sunaikinti visa,* ar tat būtų partijos, ar klasių atstovybės, *arba net jungtinės valstybės* (Bundesstaaten). Šios prieštaraujančios tautos dvasiai (mąstymui) jau savo istorine kilme, būdamos teritorialiniai - valstybiniai - dinastiniais padariniais (Gebilde) ir skaldydamos vokiečių tautos sienas taip pat beprasmingai, kaip jos praeity trukdė vokiečių susijungimą. Suvere-

---

[23]) Deutsche Juristenzeitung 1934 m. Nr. 7, 463 pusl.

ninių valstybių valdžioms su teise savarankiškai reikšti savo valią, jungtinių valstybių biurokratijai ir demokratiniams parlamentams neturi būt toliau vietos vokiečių šalyse.

Ši programa buvusi vykdoma ir dabar esanti tebevykdoma nacionalsocialistų įstatymų leidėjų. 1933 m. balandžio 2 d. įžanginiu įstatymu (Gesetz zum Gleichschaltung der Länder mit dem Reich; R. G. B. 1933 m. Nr. 29) dėl suvienodinimo atskirų kraštų su Reichu, atskirų valstybių landtagai (seimai) buvo paleisti. Jie liko vėl sudaryti pagal skaičių balsų, kuriuos partijos (išskyrus komunistų) gavo per 1933 m. kovo 5 dienos rinkimus į Reichstagą. Atskirų valstybių vyriausybės gavo teisę leisti įstatymus be landtagų.

1933 m. balandžio 7 d. įstatymu visoms jungtinėms valstybėms, išskyrus Prūsiją, buvo paskirti Reichstaatshalter'iai, kuriems priklauso tų atskirų kraštų vyriausybės. Staatshalter'is turi teisę *paleisti landtag'ą* (seimą), *pašalinti* valdininkus ir *teisėjus*. Jis gali pirmininkauti vyriausybės posėdžiuose. Prūsijoj Staatshalter'io teisės pridera Reichskanzler'iui. Landtagai nustojo teisės išreikšti nepasitikėjimą vyriausybei arba atskiriems jos nariams (R. G. B. 1933 m. Nr. 33).

Šiuo įstatymu Landtag'ų ir atskirų kraštų vyriausybių reikšmė centro valdžios atžvilgiu faktinai sumažinta ligi nulio.

Juridiniai gi atskiroms vokiečių valstybėms padarė galą istorinis 1934 m. sausio 30 d. įstatymas. Šiuo įstatymu visi Landtag'ai *panaikinami*. Visos atskirų valstybių suvereninės teisės (Hoheitsrechte) pereina Imperijai (Reich). Atskirų kraštų vyriausybės priklauso Reich'o vyriausybei. Staatshalter'iai tarnybinės pažiūros atžvilgiu priklauso Reicho vidaus reikalų ministeriui (R. G. B. 1934 m. Nr. 11).

Atskiri kraštai gali vykdyti savo suverenines teises, jei jų nevykdo Reicho vyriausybė. Tačiau, jų išleisti įstatymai turi būti aprobuoti atitinkamo Reicho ministerio. Aukštesnieji atskirų kraštų organai turi pildyti atitinkamo Reicho ministerio nurodymus (R. G. B. 1934 m. Nr. 13).

Reichsrat panaikinamas. Atskirų kraštų, įeinančių į Vokietijos Reicho sudėtį, pasiuntinybės prie Reicho nustoja egzistuoti (R. G. B. 1934 m. Nr. 16).

Visi teismai veikia (sprendžia) vokiečių tautos vardu. Reichsprezident'as turi teisę dovanoti bausmę ir nutraukti pra-

dėtas baudžiamąsias bylas. Amnestija teikiama tik Reicho įstatymais.

Kas įgijo teisę būti teisėju, gali būti priimtas į bet kurio krašto advokatūrą. Notarų paliudijimai galioja visame Reich'e (R. G. B. 1934 m. Nr. 17).

Sužymėtais įstatymais Vokietija iš jungtinės valstybės (Bundestaat) tapo vienalypė valstybė (Einheitsstaat). *Čia yra neabejotinis ir didelis nacionalsocialistų istorinis nuopelnas.*

Atskirų vokiečių valstybių buvimas seniai jau nustojo savo prasmės; jis rėmėsi tik dinastijų interesais. Nėra reikalo turėti 17 parlamentų ir tokį pat skaičių atskirų ministerių kabinetų, kurie dažnai (ypač Bavarijos minist. kabinetas) tik kliūdė Reicho vyriausybei veikti. Ar tat nebuvo visiškas anachronizmas, kai, pavyzdžiui, Bavarija, šita, Napoleono I malone, karalystė, susižinodavo su Prūsija arba Reicho vyriausybe per savo pasiuntinį. Ar ne juokingas buvo įsakymas, kuriuo Bavarijos pilietis, baigęs juridinį fakultetą Prūsijoj, neturėjo teisės būti teisėju arba advokatu nei Bavarijoj, nei Prūsijoj[24]). Nėra taip pat reikalo turėti 17 atskirų miestų savivaldybių įstatymų (Stādteordnungen) bei 9 įvairias teismų sprendimų vykdymo tvarkas. Jau seniai buvo laikas pagaliau suvienodinti visą vokiečių civilinę teisę, panaikinant gausingas bendros civilinės teisės išimtis, nurodytas įvedamajame prie B. G. B. įstatyme.

Visa tat yra neabejotina tiesa. Tačiau nereikia užmiršti, kad vienalypės Vokietijos idėją iškėlė visai ne nacionalsocialistai. Ją paskelbė vokiečių demokratai ir respublikonai (Hagern, Herweg, Struve, Hecker, Brentano, Welker, Römer, Bassermann, Gervinus, Mati, Hensser ir kiti) dar 1848 m. revoliucijos laiku[25]). Jie turėjo galvoj sujungti visus vokiečių kraštus, jų tarpe ir Austriją, ir įsteigti vieną bendrą vokiečių parlamentą. Ši mintis kilo iš Prancūzų 1789, 1830 ir 1848 m. revoliucijų idėjų, iš tautos suvereniteto idėjos, kuri yra ir vokiečių kilmės, o ne tik prancūzų, kaip kad nacionalsocialistai stengiasi įtikinti, norėdami ją atmesti, kaipo svetimą vokiečiams. Tautos suvereniteto (Majestāt des Volkes) idėją gynė XVII

---

[24]) Deutsche Juristenzeitung 1934 m. Nr. 5, 324 pusl.

[25]) Propiläen Weltgeschichte VIII T., 17—52 pusl.; Kareev. Istorija Zapadnoj Europy. 1903 m., 509—540 pusl.

šimtmečio pradžioje (1603 m.) gimęs 1557 m. Diedenhauseno kaime, Grafschaft Witgenstein-Berleburg, Emdeno miesto juriskonsultas, (Syndikus) Johannes Althusius (Altmaun)[26].

Tenka bendrai paklausti, ar iš tikrųjų centralizuotos valstybės idėja atitinka tik vokiečių tautos dvasią bei jos nuo amžių teisės pažiūras, ar tik ši idėja nėra paskolinta iš romanų tautų (romėnų, prancūzų)?

Visa vokiečių istorija liudija, jog centralizuotos valdžios idėja visada buvo svetima vokiečiams.

„Vokiečių tauta — rašo Puchta — pasižymi stipriu siekimu individualizacijos bei separatizmo. Kiekvienas atskiras vienetas, kaip šeima, miestelis, provincija, valstybė, stengiasi apsirėžti ne nuo ko nors svetimo, bet nuo savo artimiausio tos pat kilmės kaimyno. Šitas siekimas yra tiek stiprus, kad jis būtų jau seniai sunaikinęs germanų nacijos narių vienybę ir bendrumą, jei tik tam nepasipriešintų mokslo genijus, troškimas žinių, kuriomis vokiečių tauta yra turtinga... Toks stengimasis susiskaldyti bei atsiskirti pasireiškė daugiausia Vokietijos politinėje santvarkoje“[27].

O 1926 metais italų parlamento narys Pesenti, gindamas įstatymo projektą, kuriuo panaikinamos savivaldybės, nurodė šį centralizacijos apgynimo motyvą: „Dalykas tas, kad reikia visam laikui panaikinti *germanų* idėją, kuri norėjo padalyti valdžią tarp valstybės ir savivaldybių; reikia suteikti naujų jėgų ir pagarbos kitai senesnei bei vaisingesnei idėjai, būtent, grynai romėnų idėjai“[28].

Centralizuota valstybė nėra vokiečių tautos dvasios kūrinys; ji vokiečiams svetima ir ji sunkiai prigijo bei prigyja Vokietijoj iš kitur. Tokios valstybės idėja paskolnta iš Liudviko XIV ir Napoleono I Prancūzijos, tačiau tat nekliudo jai būti labai naudinga vokiečių tautai, nepaisant visų nacionalsocialistinių bei rasių teorijų.

V. Fridšteinas.

---

[26]) Otto Gierke. Johannes Althusius. 1902 m., 10 ir 157 pusl.

[27]) Puchta. Kurs rimskavo graždanskavo prava. Rusų vert. 1887 m., 17 pusl.

[28]) Lothar Frey. Deutschland wohin? 1933 m., 61 pusl.

Anglijos konstitucijos santvarka*).

Didžiojo teisėjo Kriščiukaičio atsiminimui.

Įsižiūrėjęs į šių dienų tautų bei valstybių tariamą demokratinę santvarką, prancūzų publicistas M. Curtius sako: „Šiandien mes gyvename nepaprastumo laikmetį. Visa aplinkui mus yra nepastovu. Pasaulio pradžią mes laikome mūsų pačių gimimo dieną ir mes elgiamės taip, tartum jis turėtų išnykti kartu su mumis. Mes neieškome tvirtų savo pagrindų praeity ir visai nesvajojame ką nors sukurti ateičiai... Demokratijoje... nieko nėra pastovu. Tačiau pastovumo instinktas yra labai stiprus žmogaus širdy".

Ir tikrai, to pastovumo, kuris įprasmina (raison d'être) šalies įstatymus, įstatymų kuriamas institucijas ir teisės normas, tvarkančias visuomenę, daugelyje valstybių šiandien per maža tėra.

Socialinių ir valstybinių institucijų pastovumo ir teisės normų patvarumo pavyzdžiu šiandien pirmoje vietoje gali eiti Anglija, turinti nuostabią konstitucinę santvarką.

Anglų—lietuvių santykiams plečiantis, pradėjus daugiau domėtis pačia anglų tauta, jos kalba, mokslu ir gyvenimu, yra graži proga nors bendrais bruožais pažinti Anglijos, arba D. Britanijos, konstitucinė santvarka, kuri buvo ir tebėra laikoma ne tiktai seniausia pasauly, bet taip pat ideališkiausia, gana originalia ir patvaria.

Šveicarijos teisininkas J. L. de Lolme, kuris gerai išstudijavo Anglijos santvarką, savo veikale *Constitution de l'Angleterre...* taip rašo: „pirmutinis dalykas, kuris šiame krašte patraukia svetimšalio, įpratusio stebėti esamus dalykus, dėmesį — tai jo valdžios ypatingumas". Anglija yra nuostabiai gražių tradicijų, civilizacijos, autoriteto ir laisvės šalis; konser-

---

*) Straipsnis parašytas pasiūlius a. a. prof. Antanui Kriščiukaičiui, buv. „Teisės" redaktoriui.

vatizmo ir pažangos šalis, aristokratijos valdoma, demokratiškais pagrindais.

Europos žemyne yra trys mokslininkai, gerai susipažinę su Anglijos santvarka, būtent: prancūzų teisininkas de Montesquieu *(Esprit des Lois)*, lenkų politikas Eduardas Lubomirskis *(Rys statystyczny i polityczny Anglii)* ir jau minėtas Lolme.

Anglijos konstitucijos ir įstatymų dvasia yra paslaptinga ir net pačių anglų sunkiai suvokiama.

Anglijos konstituciniai įstatymai. Nei pačios valstybės konstitucijos, nei konstitucinių rašytų įstatymų Anglijoje nėra, o mes, vis dėlto, kalbame apie anglų konstituciją ir įstatymus. Visa kas yra padaryta, parašyta, — tai iškilmingas karaliaus aktas, tautos atstovų priimtas, vadinamas *Magna Charta,* kuris yra vienintelis pagrindinis įtsatymas, kuriuo yra pagrįsta Anglijos konstitucinė santvarka. Konstituciniai Anglijos įstatymai vieni yra nerašyti, vadinami, *common law* (papročiai), kiti rašyti — *statute law,* kurie užpildo papročių spragas. Turintieji įstatymų galios papročiai yra labai seni, labai nevienodi: kiekvienoje grafystėje, kiekvienoje parapijoj, vis kitoki papročiai. *Common law* tol nėra naikinami ar keičiami, kol jie žmonių nėra pamiršti. *Statute law* įstatymai, priešingai, visumet gali būti naikinami ar keičiami naujais įstatymais.

Garsus anglų teisėjas Blackstone, romėnų pavyzdžiu, Anglijos teisę šiaip suskirsto: 1. asmens teisės *(rights of persons),* 2. nuosavybės (real) teisė, 3. privatinio bylinėjimosi teisė (civilinė) ir 4. viešojo bylinėjimosi (baudžiamoji) teisė. *Rights of persons,* kaip konstituciniai įstatymai, papildyti Karolio I dekretu *habeas corpus,* gauna galios iš *Magna Charta.* Šios grupės įstatymai laiduoja kiekvienam karalystės gyventojui jo asmens neliečiamybę, jo laisvę, sveikatą ir galėjimą naudotis turtais. Titulai, laipsniai, valdiškos vietos yra prieinamos kiekvienam anglui; tas pat tenka pasakyti dėl tarnybos kariuomenėje ir teismuose.

Kai dėl teisės naudotis turtais, tai jos nuostatų reikia paieškoti 1085 m. Sanem'o susirinkime, kur tautos taryba pripažino, kad visi viešieji turtai (taigi ir žemės) yra karaliaus nuosavybė, ir juridiškai tik Karalius gali, tam tikromis są-

lygomis, tuos turtus pavesti kitiems valdyti. Toki patys nuosavybės principai tebėra ir šiandien; tuo būdu visi Anglijos dvarponiai (landlordai) yra tik Karaliaus vasalai (amžini nuomininkai), kaip kad ūkininkai (farmeriai) yra landlordų žemių nuomininkai.

Šitas *Rights of persons* įstatymas, konstituciniame įstatyme *(Magna Charta)* užima pirmaeilę vietą. Magna Charta yra suteikęs Karalius Jonas, Windsor'y, 1215. IX. 29. Jos įžangoj šiaip sakoma:

„Diploma Regium sive ordinatione Johanis Regis Angliae, quieis statuit quid nobiles, quid plebeii observare debeant, ad pacem et tranquilitatem regni stabiliendam".

Toliau Magna Charta, arba Didžioji Chartija, kuri susideda iš (I—LXX) straipsnių, parašyta senoviška prancūzų kalba.

Susipažinę bendrais bruožais su Didžiąja Chartija, išžiūrėsime kiek plačiau Anglijos konstitucinius organus, kuriuos sudaro: karūna, parlamentas ir teismas.

1. *Karūna.* „Karūnos" sąvoka yra platesnė, negu karaliaus asmens sąvoka; ji turi juridinio asmens, institucijos požymių. Iki Eduardo III ji buvo vadinama *Curia Regis,* t. y. karaliaus dvaras, prie kurio buvo jo teismas, jo kariškas štabas ir t. t. Taigi, iš šitos institucijos šiandie eina Anglijos suvereninė valia ir vykdomoji galia. Montesquieu savo *Esprit des Lois,* kuris yra Anglijos santvarkos kopija, trijų galių (vykdomoji, įstatymų leidžiamoji ir teismo) neišrado savo protu, o tik užfiksavo jas savo veikale būdamas ilgus metus Anglijoje. Charakteringa, kad pastaruoju metu, daugumoje Europos valstybių, kur Anglijos santvarka labai idealizuojama, norėta ji efektyviai ten įgyvendinti; bet, deja, jeigu teoriškai tatai būtų pasiekta, tai juridiškai — toli gražu ne. Juridiškai *Anglijos Karūna,* atseit Karalius, yra vienintelis imperijoje suvereninės valios reiškėjas ir vykdytojas; juridiškai jis yra suverenas, o ne anglų tauta. Tuo tarpu kitose valstybėse, kur buvo eita prie Montesquieu valdžios funkcijų teorijos įgyvendinimo, pasiekta tai, kad faktinai ir juridiškai ten egzistuoja keturios valdžios: suvereninė valdžia, vykdomoji, įstatymų leidžiamoji ir teisiamoji. Pav., Švedijoje juridiškai karalius

vykdo suvereninę valdžią; ministerių taryba (kabinetas) — vykdomąją; seimas — įstatymų leidžiamąją; teisiamąją — teismai. Panašiai ir šių dienų respublikose, pav., Šveicarijoje: tauta vykdo suvereninę valdžią; konfedaracinė taryba — vykdomąją valdžią; seimas — įstatymų leidžiamąją; teismai — teisiamąją; atseit, keturios valstybės valdžios. Tuo tarpu Anglijoje aiškiai yra trilypė valdžia, tiksliai atsakanti Montesquieu valstybės teorijai.

a) *Karalius*. Britų karūnos institucijoje aukščiausia vieta tenka Karaliui. Svarbu yra juridiškai panagrinėti, kokios turi vertės respublikonų ir jiems panašių tvirtinimai, esą Anglijos Karalius yra tai tik valstybės ornamentas, reprezentacinė figūra. Į tai Oksfordo universiteto konstitucinės teisės profesorius atsako: „Daugiausia apie Anglijos Karaliaus valdžią kalba tie, kurie mažiausia tuo reikalu nusimano". Karaliaus asmeny glūdi aukščiausia šalies valdžia. Anglijoje Karaliaus autoriteto didybė siekia šventumo laipsnį; jo asmuo yra šventas ir neliečiamas.

Anglai kitaip, tiksliau suvokia žodžio *Rex* prasmę, negu mes čia kontinente; šitam žodžiui jie teikia klasišką prasmę, tokią pat kaip kad jam teikdavo didieji romėnų teisininkai, išvesdami jo kilmę iš veiksmažodžio „regnare", t. y. viešpatauti, dominuoti. Tuo tarpu germanų ir slavų tautos savo valdovams titulus yra paėmusios iš Cezario ar Karolio D. vardų (Caesar = Kaiser; Karolis = Król, Karol). Štai dėl ko anglai sako, kad jų Karalius viešpatauja, o ne valdo, t. y. daugiau iš aukšto prižiūri tą valdymo procesą, jo technikinę eigą, pats efektyviai jame nedalyvaudamas. Prie tos Karaliaus aukštybės anglų teisininkai dar prikergė dogmą, kad Karalius *negali* blogo padaryti (the King can do no wrong); kaip Popiežius negali klysti valdydamas Bažnyčią, taip Anglijos Karalius negali klysti valdydamas Angliją*). Juridiškai tas jo neklaidingumas eina labai toli: joks teismas negali Karalių teisti. Jeigu, pavyzdžiui, Karalius nužūdytų savo ministerį pirmininką, tai už tai jis nebūtų atsakingas, nes jeigu jis tai padarytų — gerai padarytų, kadangi Karalius blogo negali padaryti.

*) Krokauskis, *Karalius ar Respublika?*

Anglijos Karalius yra visokios garbės ir gėrybių šaltinis (fontaine des honneurs). Kunigaikščių, vyskupų, generolų, ministerių ir kt. garbė blanksta Karaliaus akyvaizdoje. Tik Karalius gali apdovanoti pasižymėjusius asmenis titulais, ordenais; tik jis gali pakeisti jų pavardes, apdovanoti juos domenais; jis teturi teisę skirti, pakelti į aukštesnes vietas ir atšaukti ministerius, karininkus, teisėjus ir kitus aukštus valdininkus. Karalius tegali įvesti naujus valdininkų etatus. Karalius viešpatauja anglų širdyse, Bažnyčioje, kariuomenėje ir teismo sferose. Karalius yra anglikonų Bažnyčios šefas, ir jos vyskupų nutarimas neturi juridinės galios be jo pritarimo.

Britų imperijos vyriausias jūrų,oro ir sausumos kariuomenės vadas yra pats Karalius. Teisėtai tik jis gali padidinti arba sumažinti kariuomenės skaičių. Vyriausias teisėjas irgi yra pats Karalius, visi faktinieji teisėjai konstituciniu atžvilgiu yra Karaliaus atstovai. Ministeriai, teisėjai, karininkai gali pradėti eiti savo pareigas tik po to, kai yra davę karaliui iškilmingą ištikimybės priesaiką.

Vienintėlis, laisvai pripažintas, niekieno neginčijamas britų imperijos autoritetas yra Karalius. Dėl savo išauklėjimo, įsitikinimų ir prigimties anglas yra pastovus, nekintantis, Tad koks anglui gali būti ministerio autoritetas, kuris yra karališkos valios padarinys, nepastovus ir dažnai kintantis? Arba, koks gali būti tautos atstovo autoritetas, kurį jis pats tokiu padarė? Kokios juridinės reikšmės turi Australijai, Kanadai, P. Afrikai ir kt. Anglijos parlamentas, ministeriai, jeigu yra juridiniai visateisiai savi parlamentai, savi ministeriai? Vienintelis ryšys, garantuojąs šiandien Britų Imperijos vienybę bei integritetą, yra jos Karalius ir Imperatorius, jo autoriteto didybė. Tolimųjų dominijų ministeriai ir teisėjai tik jam prisiekia, tik jo vardu veikia. Dominijų pinigai, pašto ženklai papuošti D. Britanijos Karaliaus biustu.

Užsienio politikos srity Anglijos Karalius, pagal veikiančią konstituciją, yra absoliutus. Jis tik gali paskelbti karą ir pasirašyti taiką. Pažymėtinas toks įvykis: D. Karo pradžioje veltui prancūzijos vyriausybė darė žygių per anglų užs. reik. ministerį Grey, kad įtrauktų anglus į karą. Tuomet, 1914 m. liepos 31 d., prancūzų ministeriai kolektyviu laišku tiesiog kreipėsi į Karalių, ir Anglija įstojo karan. Karaliaus sudarytos su

svetimomis valstybėmis sutartys yra jo paties ir tvirtinamos; joks parlamento sutikimas, kaip respublikose, yra formaliai nereikalingas. Dominijose karalius laiko savo atstovus komisarus, kolonijose - gubernatorius, svetimose valstybėse, — ambasadorius, atsakomingus tik prieš jį patį*). Jis priima ir užsienio prie jo akredituotus pasiuntinius.

b) *Ministeris pirmininkas.* Pagal anglų konstituciją vykdomoji valdžia priklauso Karūnai, atseit, karaliui. Karaliui yra reikalingas toks patikimas valdininkas, kuris galėtų padėti valdyti. Toks valdininkas ir yra ministeris pirmininkas. Kad aiškiau būtų, pasakysime, jog Britų Karūna yra „ministerija" su Karaliumi priešaky, o premjeras yra tos ministerijos bendrosios politikos d-to direktorius. Premjeras savo ruožtu reikalingas irgi padėjėjų, o tokie jo padėjėjai ministeriai ir viceministeriai, arba, anglijos konstitucijos žodžiais tariant, sekretoriai ir vicesekretoriai.

Susipažinus su Anglijos premjero ir kitų valstybės sekretorių (ministerių) juridine sąvoka, nesunku bus suprasti, kad formaliai Anglijos ministeriai priklauso monarchui ir tik jam yra atsakingi. Jeigu iš praktikos matome, kad jau nuo seniai Anglijos premjerai kartu esti skaitlingiausios Žem. Rūmų partijos pirmininkai, tai dar nereiškia, jog karalius negali savo nuožiūra pasirinkti ministerį pirmininką. Kodėl monarchui nesutikti su tuo, kas jau šimtmečiais priimta, kad parlamente iškyla tik iškalbingiausi ir sumaniausi politikai? Pagaliau yra labai naturalu ir logiška, kad monarchas kviestųsi padėjėju stipriausios grupės stipriausią vyrą.

Karalius, įteikdamas naujiems ministeriams jų įstaigų antspaudus, simboliškai juos toms pareigoms patvirtina.

Anglijoje ministeriai prisiekia ne konstituciją ir įstatymus saugoti, o būti karaliui ištikimi, ir daugiau nieko. Bendrai, šių dienų Britų monarchija yra daug panaši į tų laikų prancūzų ir vokiečių monarchijas, kada pirmąją valdė galingas Richelieu, o antrąją — Bismarkas. Tačiau nei vienas iš tų vyrų nieku nesumažino Liudviko XIII ir Vilhelmo II absoliutizmo.

---

*) Užsienyj esantieji Anglijos attachés d'affaires ir konsulai atsako užs. reikalų ministeriui.

c) Anglijos Karūnos įstatymų leidžiamoji galia. Britų Karūnoje, kaipo institucijoje, randame dar įstatymų leidžiamosios galios skyrių (Abteilung). Galia leisti įstatymus Anglijoje priklauso tik vienam parlamentui, tačiau monarchas, kaipo suverenas, ir pačiam parlamentui ir įstatymams teikia gyvybę ir veikimo galią. Išrinkus naujus Žem. Rūmus, arba po sesijų pertraukos parlamentą gali sušaukti tiktai Karalius. Karalius gali jį paleisti, ir pagal konstitucinius nuostatus apsieiti be jo trejus metus. Sušauktą parlamentą iškilmingai atidaro pats karalius, pasakydamas ta proga sosto kalbą*), kurią jis apibrėžia savo vyriausybės programą, kviesdamas tautos atstovus bendradarbiauti.

Parlamento priimti įstatymai palieka tik įstatymų projektais; įstatymų galią jie įgyja tik po to, kai karalius juos pasirašo. Karalius gali, nenurodydamas jokių motyvų, įstatymų nepasirašyti. Ir nėra Anglijoje įstatymo numatytų priemonių (jų jau buvo Prancūzijoje, viešpataujant Liudvikui XVI), kuriomis galima būtų monarchą įpareigoti įstatymą pasirašyti. Čia glūdi Anglijos karaliaus įstatymų leidžiamosios galios svarumas.

2. *Parlamentas.* Anglijos parlamentą sudaro dveji Rūmai — Lordų Rūmai ir Žemieji, arba Tautos Atstovų Rūmai. Pirmieji atstovauja tautos elitui, aristokratijai; antrieji — visai tautai.

Aukštųjų Rūmų narių (lordų) skaičius įstatymo nėra apribotas. Vieni lordai yra ipso facto Rūmų nariai: tai kraujo kunigaikščiai, Contobery'o ir Yorko arkivyskupai, bei kiti 24 karalystės vyskupai. Kitus lordus skiria karalius, savo nuožiūra, visam amžiui iš pasižymėjusių asmenų tarpo (aukštų karininkų, teisininkų, rašytojų).

Tautos atstovų Rūmų narių skaičius yra apribotas. Čia sudėtis yra labai marga: šalia didiko atsisėda ir prasčiokėlis; tai tikrai demokratiškas susirinkimas. Be to, Anglų Žem. Rūmai renkami korporaciniais pagrindais, tokiai sistemai ir italų fašizmas šiandien ruošiasi. Anglija, Škotija, Valija administraciniu atžvilgiu yra padalintos į 40 grafysčių, kurių kiekviena skyrium siunčia į Londoną nustatytą atstovų skaičių.

*) Kartais ją perskaito deleguotas ad hoc komisaras.

Oksfordo ir Kembridžo universitetai, didieji uostai, kurortai, korporacijos ir p. taip pat siunčia atstovus į kalbamus Rūmus. Tačiau susirinkę seiman atstovai susiskirsto į politines sroves. Į Žem. Rūmus turi teisę rinkti visi valdiniai vyrai ir moters, 21 metų amžiaus. Galima sakyti, kad Angljoje politinių partijų nesama, nes konservatorių ir darbininkų partijos iš tikrųjų yra tik du (turtuolių ir biednuomenės) luomu, o vadinamieji masonai liberalai — tai „politikos mėgėjų" klubas. Vien tik parlamento nariai turi įstatymų iniciatyvos teisę. Išskyrus valstybės biudžetą, kurį pirmiau privalo svarstyti Ž. Rūmai, kaip tautos atstovai, gali imtis svarstyti ir priimti naujų įstatymų projektus pirmiau arba Aukštieji arba Žemieji Rūmai. Karalių gali pasiekti tik abiejų Rūmų priimtas įstatymo projektas. Parlamento priimtas įstatymo projektas siunčiamas karaliui pasirašyti. Karalius su savo slaptąja taryba projektą apsvarsto. Jeigu nieko prieš įstatymą monarchas neturi, tai siųstas tuo reikalu jo komisaras parlamentui praneša: *„Karalius taip nori"*. Jeigu pasirašyti atsisako, tada jo komisaras praneša: *„Karalius dar pagalvos"*.

3. Anglijos Teismas. Anglijos teismai, kaip ir įstatymai, labai komplikuoti. Montesquieu, norėdamas pabrėžti teismų galybę, Angliją pavadino „pays des juges" — teisėjų kraštu. Anglijos teisėjo galybė pasireiškia tuo, kad jis gali atsisakyti taikyti naują įstatymą, motyvuodamas tuo, kad jis prieštarauja šalies papročiams bei tradicijoms. Dėl papročių įvairumo Anglijoje yra turtinga teismų jerarchija — septynios instancijos. Aukščiausias D. Britanijos teismas yra *Court of Kingsbench* (Karaliaus Teismas), kuriame posėdžiauja dvylika garsiausių Anglijos teisėjų, kurių nuomonė, kaip didžiųjų romėnų teisininkų, įstatymų srity turi lemiamos reikšmės. Tradicija reikalauja, kad *Court of Kingsbench* posėdžiautų tiktai karaliaus rezidencijos vietoje. Jeigu tarsime, kad šis aukštasis teismas turi spręsti bylų tuo metu, kada karalius yra Windsoro pily, tai teismas turi taip pat persikelti į Windsorą.

Teismai sprendžia, krašto papročiais ir įstatymais, karaliaus vardu. Teismai rašyto statuto neturi, bet tradicija reikalauja, kad „teismų posėdžių salės būtų puošnios ir kad būtų įrengtos gražios sėdynės, nes kaip bažnyčioj minia dideliam pamokslininkui teikia iškalbingumo įkvėpimą, taip

teismui minia teikia iškilmingumo ir rimtumo“, sako anglų padavimas*).

Prie teismų yra daugybė įstatymų aiškintojų — advokatų, kurie prie aukštesnių teismų vadinami mecenatais. Anglijoje advokatai, nors jų yra labai daug, uždirba gana gerai, ir būti advokatu laikoma garbe. Anglijoje yra didelė garbė būti teisėju, nes teisme jis atstovauja pačiam karaliui, ir teisėjo asmeny reikia matyti tiktai karalių. Lig šiol Anglijoje tvirtai tikima klasišku padavimu, esą tik trys tėra garbingi luomai: kunigo, karininko ir teisininko. Be to, pagal anglų tradicijas, karo tarnyba, teismas ir parlamentas yra vyrų privilegija; taigi, teisėjais skiriami tiktai vyrai. Pačių žymiausių karalystės didikų sūnūs rūpinasi tapti teisėjais ir advokatais. Šalia teisėjų karjeros, yra prisiekusiųjų teisėjų—posėdininkų karjera. Bausmė, už nužudymą teisėjo, einančio savo pareigas, yra žiauri — mirtis.

Baigdamas pabrėšiu dar, kad Anglijoje retkarčiais nėra naujiena ir extra teismai. Todėl dėl pačių teismų komplikuotumo ir teisinių papročių gausumo, eilinis anglas teisės srity sunkiai orientuojasi. Šių eilučių autoriui 1927 m. Londone teko būti liūdininku tokio įvykio: viename viešbuty besipešdami susižeidė du portugalai. Vienas iš nukentėjusių paklausęs viešbučio direktoriaus, kas jam daryti, gavo tokį charakteringą, atsargumu perdėtą, atsakymą: „Kadangi Jūs esate svetimšalis, tai tik advokatas gali jums padėti ir patarti“.

Iš to kas pasakyta, atrodytų, kad Anglija yra absoliutinė monarchija. Iš tikrųjų ji nėra absoliutinė monarchija; ji nėra ir parlamentarinė šalis, kaip šiandien klaidingai norėtų kai kas tvirtinti: Anglija yra grynai konstitucinė monarchija. Parlamento galybė yra apribota įstatymais, ir turi tą ypatumą, kad ji baigiasi ten, kur prasideda... pinigo galybė. O šiais laikais, kada viskas kainojama pinigais, tai jau daug reiškia. Anglijoje gyventojus apdėti mokesčiais gali tik jų rinkti atstovai, priimti biudžetą tegali parlamentas. Vadinas, monar-

---

*) Anglijoje ypatingai iškilmingi ir griežti kariški teismai. Salėje tviska raudoni mašastai. Aukščiau teisėjų masyviniuose aukso rėmuose J. D. Karaliaus portretas. Prieš teisėjus stovi karo laivo katastrofos kaltininkas — laivo kapitonas. Ant teisėjų stalo stovi kardas, kuris reiškia karininko garbės pavojų. Sprendimo ištarmė: „Jūs esate neverti būti Jo Didybės tarnyboje“. Paskui prieina rūstus karininkas, nuplėšia kaltinamajam žėrinčius antpečius...

chas disponuoja tik tiek pinigų, kiek jam pripažįsta parlamentas. Privatiškų jo dvarų pajamos nėra didelės. Taigi, veltui Anglijos karalius didins savo kariuomenę, skelbs karą, steigs užsieny pasiuntinybes, jeigu parlamentas tiems reikalams įstatymu neskirs pinigų!

Turime pripažinti, kad Anglijos valstybės konstitucija tikrai yra originali, ir dėl savo komplikuotumo patvari. Tokią konstituciją gali turėti tik tokie ramūs, patvarūs ir patriotai žmonės kaip anglai. Dėl pačios konstitucijos prigimties Anglijos santvarka yra neįmanoma pakeisti. Iš vienos pusės, tai Anglijos teisėjas, kuris gali atsisakyti taikyti naują įstatymą, kaip priešingą esamai tvarkai. Kai dėl kokio netikėtumo, vieno vyro ambicijos, tai tos srities žinovas Lolme taip atsako: „Vienintelis žmogus, kuris galėtų pasirodyti, nepažįstantiems Anglijos konstitucijos, galįs pastatyti vyriausybę pavojun, būtų tas, kuris dėl savo didelių talentų ir užsitarnavimų, būtų įgijęs didelę tautos meilę ir Žemuosiuose Rūmuose didelį pasitikėjimą. Bet kad ir kaip būtų didelis šis publikos entuzijazmas, aplodismentai būtų veltui... Negalima tikėti, kad konsulato, diktatūros, ar bent kuriai valdymo santvarkai esant jis staiga galėtų demaskuoti savo ambiciją... Vienintelės durys, kurias konstitucija atidaro jo ambicijai, yra karaliaus malonės suteikiama vieta ministerijoje. Jeigu naujais užsitarnavimais ir išsaugotu pasitikėjimu jis norėtų iškilti aukščiau, tai vėl vienintelės durys, kurios atsidaro, yra Lordų Rūmų durys"... Taigi pati Anglijos konstitucija, garbės ištroškusius vyrus veda į garbę, o anglų tautos įsitikinimu, didžiausia garbė yra ne ministerijoje, bet Lordų Rūmuose. Liaudy neapykantos aristokratų luomui nėra. Anglai galvoja labai praktiškai: vietoje šiauštis ir neapkęsti tituluotų, geriau yra pasirūpinti ir patiems tuos titulus įsigyti. Todėl nenuostabu, kad visa virtinė dabartinių lordų, gimę prasčiokėliais, per pasiryžimą pasiekė garbę ir didžiūnų titulus.

Juo labiau nėra anglų nei dešinėje, nei kairėje, nusistačiusių prieš monarchą bei jo valdžią. Karaliaus, o ypatingai dabartinio sosto įpėdinio, populiarumas liaudyje yra labai didelis. 1914 m. Londono fabrikų darbininkai, pašaukti į kariuomenės eiles, šaukė: „Už Dievą ir Anglijos karalių!".

Kaip matyti, karaliaus figūra dominuoja visose Anglijos gyvybinėse srityse. *Krokauskis.*

Res incorporales, kaip skolos išieškojimo objektai.

Šių dienų teisės teorijoj dar yra užsilikęs Romėnų teisės pradas — skirstyti daiktus juridine prasme į čiuopiamuosius (res corporales) ir nečiuopiamuosius (res incorporales). Nors Romėnų juristai ir sakė, kad čiuopiamieji daiktai yra tie, kuriuos galima paliesti (qui tangi possunt), o nečiuopiamieji tie, kurių negalima paliesti (qui tangi non posunt), bet iš tikrųjų šitaip buvo skirstoma ne daiktai, įvairių teisių objektai, o pačios teisės. Čiuopiamuoju daiktu (res corporalis) pavadinta viena tik nuosavybės teisė, o visos kitos teisės pavadintos nečiuopiamaisiais daiktais (res incorporales). Mat, pilnoji nuosavybės teisė, pati aprėpdama visas kitas teises daiktui ir duodama savo subjektui visišką tam tikram daiktui viešpatavimo galią (plena in re potestas), taip tvirtai žmogų suriša su daiktu, kad tas žmogus gali stačiai sakyti, jog daiktas, kuriam jis turi nuosavybės teisę, yra jo: jis tą daiktą gali vartoti, juo naudotis, jį disponuoti (uti, frui, abuti). Štai kodėl ši nuosavybės teisė Romėnų juristų nejučiomis buvo identifikuojama su pačiu jos objektu — materialiniu daiktu — ir pavadinta res corporalis. Kitos gi teisės, nors jos ir nustato žmogaus santykius su tam tikrais daiktais (usus, ususfructus ir kit.), atskirai jas paėmus, nėra tiek plačios ir galingos, kad leistų vien tik savo subjektui viešpatauti daiktui, ir todėl jų subjektas — žmogus — negali pasakyti, jog daiktas yra jo, nes tos teisės tesuteikia jam dalelę tos galios daiktui, kurią galėtų jam suteikti pilnoji nuosavybės teisė (čia nekalbama apie nuda proprietas). Dėl šitokio savo pobūdžio visos šios teisės nėra identifikuojamos su medžiaginiais daiktais, kaip kad nuosavybės teisė, o todėl jos ir vadinamos „nečiuopiamaisiais“ (incorporales) daiktais. Taigi, res incorporales yra: daikto vartojimo (usus), naudojimo (ususfructus), nuomos teisės ir visos obligacinės teisės, nors jos ir siekia kurį nors materialinį daiktą (pav., teisė gauti iš kito žmogaus

tam tikrą pinigų sumą). Literatūroje dažnai tenka užtikti vadinant šiuos res incorporales tiesiog „teisėmis". Kai kurie teisininkai (pav. Girard'as, Grimm'as, Holevinski's ir kt.) kritikuoja šitokį teisių suskirstymą bei jų vadinimą „daiktais", visai pagrįstai sakydami, jog ir nuosavybės teisė, logiškai galvojant, reikėtų laikyti nečiuopiamuoju daiktu. Mes tačiau šito teoretiško ginčo čia neliesime, nes tatai nėra mūsų temos dalykas. Mes čia norime išspręsti tiktai šiuos klausimus: ar minėtąja prasme vadinami nečiuopamieji daiktai (res incorporales) mūsų veikiančiais įstatymais gali būti skolos išieškojimo objektais, aiškiau sakant, ar galima kreipti skolos išieškojimą į tokias abstraktines teises, kaip pav., nuomos teisę, kilusią iš paveldėjimo teisę naudotis kuriam laikui tam tikru turtu, įkaito teisę naudotis įkeistu turtu (Nap. Kod. 2085 str.), ir šiaip į obligacines teises, ir, pagaliau, ar mūsų Civ. Proceso Įstatymas yra pakankamai pilnas ir elastingas įvairiems skolos išieškojimo reikalams.

Tačiau, kad galima būtų konstatuoti, ar nėra kokių nors principinių kliūčių skolos išieškojimui kreipti į nečiuopiamuosius daiktus, reikia pirmiau nurodyti bendruosius skolos išieškojimo pradus.

Skolos išieškojimo kreipimas į skolininko kilnojamąjį ar nekilnojamąjį turtą yra ne kas kita, kaip tam tikros skolininko teisės, turinčios tam tikrą vertę, perkėlimas įstatymų nurodytu prievartos būdu (skolininko atžvilgiu) kitam asmeniui, ir tat daroma tam, kad išieškotojas įgytų tam tikrą naudingą teisę, kaip atpildą jo išieškinio. Pav., vykdant teismo sprendimą parduodamas iš varžytynių skolininko daiktas ir gautais už jį pinigais atlyginamas išieškotojas. Kokia yra šio teisių pertvarkymo juridinė konstrukcija? Atmeskime iš šio santykio sprendimo vykdytojo prievartą, kuri nulėmė šitą teisių pertvarkymą, ir gausime gryną civilinės teisės santorą: skolininkas parduoda savo daiktą ir įpareigoja pirkėją pinigus, užuot jam (pardavėjui) mokėjus, sumokėti jo kreditoriui - išieškotojui. Šituo aktu, kaip matom, sukuriamas naujas teisės santykis (pirkimo pardavimo sandėris) ir sutvarkomas senas (skolininko atsilyginimas su išieškotoju). Šito teisės santykio konstrukcija iš esmės nepasikeis, jei mes priimsime ir sprendimo vykdymo aktą su visais jo elementais, ki-

taip sakant, jei paliksime čia ir sprendimo vykdytoją šio santykio dalyviu. Bendruoju obligacinės teisės pradu kontragentų noras (animus contrahendi) yra esminis bent kurios sutarties rekvizitas. Šiuo atveju reikalingas yra skolininko noras (sutikimas) atsilyginti su iešieškotoju, o lėšoms gauti reikalingas jo sutikimas kurį nors jo daiktą paversti pinigais, kitaip sakant, parduoti tą daiktą. Skolininkas tačiau tos savo valios neišreiškia, kitaip sakant, laisvu būdu jis šių teisių nepertvarko, ir dėl to iešieškotojas negali gauti atiteisto jam iš ieškinio atpildo. Teismas, konstatavęs išieškotojo teisę, duoda ir priemones teisei įgyvendinti: teismo vykdomosios valdžios organas — sprendimo vykdytojas, — turėdamas viešosios teisės legitimaciją, išieškotojui prašant ir teismui pavedus, įsibrauna į šalių privatinių santykių sritį ir šioje iš esmės civilinėje santoroje atstovauja skolininką, dirbtinai (fiktyviai) išreikšdamas jo valią ir sutikimą tam sandėriui padaryti.

Vadinasi, sprendimo vykdytojas, civilinės materialinės teisės atžvilgiu, yra lyg koks juridinės santoros dalyvio (kontragento) atstovas, veikiąs įstatymų nurodytose ribose, nors formalinės (viešosios) teisės prasme jis yra teismo vykdomosios valdžios organas, kurio tikslas yra, išieškotojui prašant, įgyvendinti teismo pripažintą tam išieškotojui teisę. Tuo būdu, sprendimo vykdytojo dalyvavimas skolos išieškojimo procese, pradedant skolininko paraginimu atlyginti skolą geruoju (Civ. Proc. 942 str.) ir baigiant gautų už parduotąjį turtą pinigų išmokėjimu išieškotojui, ne tik neardo skolos išieškojimu įvykdyto teisių pertvarkymo, kaip civilinės teisės santoros, konstrukcijos, ir neneigia civilinės teisės pradų, bet tuos pradus dar aiškiau ir griežčiau pabrėžia bei įgyvendina.

Priėję tokią išvadą, visai logiškai galime tvirtinti, kad priverstiniam skolos išieškojimui turi galioti tie patys teisių perleidimo nuostatai, kurie yra taikomi ir laisvoms kontragentų santoroms. Vadinasi, daiktai, kurie civilinės materialinės teisės nuostatais negali būti laisvos šalių sutarties objektais, negali būti ir priverstinio skolos išieškojimo objektais, kitaip tariant, daiktai ar teisės, kurių tam tikras subjektas negali laisvai perleisti kitam, — negali būti iš jo atimti ir priverstiniu sprendimo vykdymo būdu. Pav., civilinės apyvartos objektais negali būti viešieji keliai, gatvės, upės ir kiti viešojo nau-

dojimo daiktai (res publicae); todėl negali būti ir kalbos apie šių daiktų pardavimą sprendimo vykdymo būdu; negali būti laisvos perleidimo sutarties objektais tam tikros asmeninės teisės, kurios yra neatskiriamai susijusios su tam tikru žmogum (pav., vaikų, tėvų ar susivedėlių alimentų teisės, titulo teisės ir kit. pan.), o todėl jos negali būti parduodamos iš varžytynių ir sprendimo vykdymo būdu.

Kai kuriuos daiktus, nors jie ir gali būti civilinės apyvartos objektais, tačiau dorovės sumetimais, susietais kartais net ir su viešuoju interesu, draudžiama priverstiniu būdu parduoti išieškotojo pretenzijai atlyginti. Pav., draudžiama kreipti skolos išieškojimą į skolininko kasdien dėvimus drabužius, skalbinius, į tam tikrą maisto ir kuro ištekliaus minimumą ir p. (Civ. Proc. Įst. 973 str.). Čia valstybė suinteresuota, kad kiekvienas gyventojas turėtų būtinąsias gyvenimo sąlygas, o todėl ne tik dėl humaniškumo, bet ir dėl viešosios tvarkos neleidžiama kreditoriui atimti iš savo skolininko paskutinius drabužius ar duonos kąsnį. Visai suprantamas yra procesualisto Isačenko tvirtinimas, kad į tokius daiktus negalima kreipti skolos išieškojimas, net ir pačiam skolininkui to reikalaujant („Gražd. Proc." V t. 276 psl.), nors kiti Civ. Proceso komentatoriai, pav. Annenkovas, yra vis dėlto kitos nuomonės (žiūr. jo Civ. Proceso komentr. V t. 169 psl.).

Vadinasi, bendraisiais skolos išieškojimo pradais leidžiama kreipti skolos išieškojimas į visus skolininko daiktus, kurie tik gali būti civilinės apyvartos objektais, išskyrus tuos, į kuriuos kreipti tokį išieškojimą įsakmiai draudžia pats įstatymas dėl tam tikrų sumetimų. Ar gali būti priverstinio skolos išieškojimo objektais abstraktinės teisės, vadinamos nečiuopiamaisiais daiktais — res incorporales? Kaip jau aukščiau pasakyta, pagrindinis išieškojimo tikslas yra atimti iš skolininko tam tkrą teisę, gėrybę, parduoti ją ir gautais pinigais, kaipo atitinkama gėrybe, atlyginti išieškotoją. Taigi, pirmiausia tenka išspręsti: a) ar res incorporales yra tokios vertybės, kaip kad ir nuosavybės teisė (res corporalis), b) jei taip, tai ar jos gali būti civilinės apyvartos objektais, ir c) ar nėra procesualinių įstatymų įsakmiai uždrausta, vykdant sprendimą, jas iš skolininko prievarta atimti.

Res incorporales, pav., daikto naudojimo teisė ir kitos panašios teisės, turi kartais net labai didelę ekonominę vertę, nes jos duoda žmonėms naudos. Pav., kuris skolininkas dešimčiai metų yra išnuomojęs iš trečiojo asmens 80 ha ploto derlingą ūkį ir sumokėjęs nuomotojui iš anksto nuomą. Jis turi dabar teisę per tą laiką tuo ūkiu naudotis. Be to, jis turi nuosavybės teisę vienam hektarui menkos žemės. Visai aišku, kad turimoji nuomos teisė, t. y. teisė naudotis 10 metų 80 ha ploto derlingu ir našiu žemės ūkiu (res incorporalis), yra daug vertingesnė, nekaip kad nuosavybės teisė vienam ha menkos žemės (res corporalis). Mes matome, kad kurio nors daikto vertė pareina ne tik nuo žmogaus teisės tam daiktui rūšies, bet ir nuo paties tos teisės objekto — materialinio daikto — naudingumo. Vadinasi, daikto naudojimo teisė, nors ji, teoretiškai imant, yra silpnesnė už nuosavybės teisę, bet tam tikrais atvejais (kai jos objektas savaime yra vertingesnis) ji gali būti naudingesnė net už nuosavybės teisę (menkesniam daiktui). Tas pats išieškotojo interesas kreipti skolos išieškojimą į res incorporales yra neginčijamai tvirtas ir pagrįstas materialine nauda.

Nečiuopiamieji daiktai ne tik nėra išimti iš civilinės apyvartos, bet net aiškiai įstatymų yra priskirti prie tam tikros materialinių daiktų kategorijos, kad juos galima būtų leisti ton civilinėn apyvarton. Reikia paminėti X t. I d. 402 str., kuris sako, kad „paskolos, raštai, vekseliai, įkeitimo aktai ir visokios rūšies obligacijos yra kilnojamasis turtas". Suderinus šį nuostatą su 418 str., kuriuo skolinis turtas yra „visa tai, kas mums pridera iš sutarčių, paskolos raštų, vekselių ir visokios rūšies obligacijų", reikia prieiti išvadą, kad 402 str. nurodytu kilnojamuoju turtu laikomi ne patys dokumentai, kaip medžiaginiai popieriai, bet tik tos teisės, kurios nustatytos tais dokumentais. O tos teisės kaip tik yra nečiuopiamieji daiktai (res incorporales), apie kuriuos mes čia kalbame. Prie šios rūšies daiktų yra priskiriama ir nuomos teisė, kaip jau tvirtai yra pasakęs Rusų Senatas (67/86). Taip pat ir Napoleono Kodekso 529 str. nustato, kad kilnojamuoju turtu pačiu įstatymu laikomos yra prievolės ir ieškiniai, kurių objektas yra sumokėtinos pinigų sumos arba kilnojamieji daiktai, o taip pat finansinių, prekybinių ar pramonės bendrovių akcijos ar-

ba pajai ir amžinosios rentos; gi teisė naudotis nekilnojamuoju turtu ir ieškiniai dėl nekilnojamųjų turtų Nap. Kod. 526 str. yra laikomi nekilnojamaisiais turtais. Visi šie daiktai taip pat yra nečiuopiamieji (res incorporales), todėl įstatymas ir turėjo įsakmiai juos priskirti prie tam tikros turtų rūšies, nes be to nurodymo nežinia būtų, kaip juos civilinėj apyvartoj traktuoti. Neabejotina, kad minėtosi čia teisės laisvu jų subjektų noru gali būti perleistos kitiems asmenims, išskyrus tas, kurias perleisti įsakmiai draudžia įstatymas arba privatinis tų subjektų įsipareigojimas (pav. sutartis su tų teisių perleidėju).

Nekalbėsime apie kiekvieną šių teisių atskirai, o paimsime charakteringu pavyzdžiu nuomos teisę, apie kurią anksčiau minėjome, lygindami ją jos vertingumo atžvilgiu su nuosavybės teise. Ar ši teisė nuomininkui yra įstatymu draudžiama perleisti trečiajam asmeniui be savininko sutikimo, jeigu nuomos sutartyje toks draudimas nepažymėtas? Nepoleono Kodeksas 1717 str. aiškiai sako, kad „nuomininkas turi teisę turtą pernuomoti ir net perleisti savo nuomos teises kitam, jeigu tatai nebuvo jam uždrausta", ir dar priduria, kad nuomos sutartyje toks uždraudimas būtinai turi būti nusakytas. Tuo būdu, nesant tokio rašytinio nuomininko suvaržymo, nuomininkui nėra draudžiama savo teises perleisti kitam. Šitas pats pradas taikomas yra ir uzufrukto teisei, apie kurią kalba Nap. Kod. 578-579 str. Šio kodekso 595 str. įsakmiai pabrėžia, kad turto naudotojas gali „arba pats naudotis savo teisėmis, arba išnuomoti jas, arba net parduoti ar neatlygintinai perleisti kitam". Tiesa, grynai asmeninio naudojimosi teisės draudžamos yra perleisti (N. K. 631, 634 str.), bet tatai bendro prado negriauna. X t. I d. neduoda aiškaus nuostato šių minėtų teisių perleidimo klausimu, tačiau niekur įsakmiai, bendru principu, ir nedraudžia jų perleisti tretiesiems asmenims be daiktų savininkų sutikimo. Į šitą įstatymo nutylėjimą reikia žiūrėti kaip į X t. I d. spragą. Nekalbant jau apie laisvą uzufrukto teisių apyvartą, turime pabrėžti, kad ir nuomininko perleidimas nuomos teisės kitiems asmenims, nesiklausiant nuomotojo sutikimo, jei pagrindine sutartimi toks perleidimas nėra įsakmiai uždraustas, negali būti laikomas priešingu nei įstatymams, nei tikrajai nuomotojo (savininko) valiai. Savininkui svarbu, kad sutartis būtų pildoma, o visai nesvarbu, kas ją

pildys. Jeigu jis dėl kurių nors sumetimų iš tikrųjų pasitiki tik savo tiesioginiu kontragentu, tai jis turėjo sutartimi uždrausti jam suteiktas teises perleisti kitam asmeniui. Tokio uždraudimo sutartyje nesant, reikia prezumuoti, kad jo ir sutarties sudarymo metu nebuvo, o todėl nėra dabar pagrindo siaurinti susitarimo ribas įvairiomis toje sutartyje nenurodytomis sąlygomis. Nors rusų Senatas savo 1870 m. sprendime Nr. 1534 dėl nuomininko aiškiai pasisakė, jog jis turįs teisę nuomuojamą turtą be savininko sutikimo perleisti kitam, jei toks perleidimas sutartimi nėra uždraustas, tačiau vėliau vis dėlto (vargu ar pagrįstai) šiek tiek apibrėžė šį principą (1876 m. spr. Nr. 403, 1879 m. Nr. 256, 1886 m. Nr. 67 ir kit.). Kai dėl neterminінės nuomos ir činšo teisių perleidimo, tai Papild. Liet. Notar. Sutv. Įst. 11 § („V. Žin." 18 Nr.) aiškiai sako, kad perleidžiant tas teises nereikalaujama žemės savininko, sakant, nuomuotojo sutikimo, jeigu, žinoma, pačia nuomos sutartimi nuomininkui ar činšininkui neuždrausta tas teises kitam perleisti (Vyr. Trib. visuot. sus. 1932.II.25 d. ir 1933.X.12 d. nutar.). Terminінė nuoma iš esmės maža kuo skiriasi nuo neterminінės, todėl šį jos perleidimo principą galima ir neterminінės nuomos perleidimui taikyti. Pagaliau, ir iš Vyr. Trib. 1926 m. spr. Nr. 48 ir 1932 m. Nr. 22 galima spręsti, kad nuomos teisė nuomininkui leidžiama laisvai perleisti trečiam asmeniui. Taigi tiek nuomos teisė, tiek ir kitos abstraktinės teisės gali būti laisvų sandėrių objektais.

Suderinus šią išvadą su minėtais bendrais sprendimo vykdymo pradais, tenka pripažinti, kad šitokios abstraktinės teisės (res incorporales),pav. uzufrukto teisės, kilusios iš įstatymų ar iš sutarčių, gali būti ir sprendimo vykdymo keliu iš jų subjekto (skolininko) atimtos ir priverstiniu būdu parduotos, nes priverstinis (iš varžytynių) šių teisių pardavimas savo civilinėmis pasekmėmis, kaip matėm, iš esmės nesiskiria nuo privataus ir laisvo pardavimo.

Toliau svarbu yra išžiūrti, ar Civilinio Proceso Įstatymas dėl kurių nors sumetimų nedraudžia kreipti skolos išieškojimą į šias abstraktines teises. Pirmiausia pateiksime čia Rusų Senato nuomonę, su kuria mes iš esmės nesutinkame. Charakteringas yra Senato 1886 metų sprendimas Nr. 67, kuriame pasakyta, kad Civ. Proc. Įst. 933 str. ir visi kiti sprendimų vyk-

dymo bylosenos nuostatai leidžia kreipti skolos išieškojimą tik į daiktines skolininko teises ir „nustato išieškinio atlyginimo būdus, priverstiniai nusavinant skolininko daiktą, priklausantį jam daiktine teise“. Civ. Pr. Įstatymas, esą, kalba apie kilnojamojo turto areštą (624—630 ir 968—979), apie to turto aprašymą ir įkainojimą (980—1008), apie saugojimą (1009—1020), apie kilnojamojo turto pardavimą (1021—1070), apie kreipimą išieškojimo į skolininko %% popierius (1071—1077), į kapitalus, esančius valstybės, teismo ar kredito įstaigose (1079—1083) ir t. t. Iš ypatingų nuostatų apie daiktus, leidžiamus parduoti tam tikromis sąlygomis (1040—1044), esą, negalima daryti kurios nors bendros išvados, gi iš to, kad tam tikra tvarka leidžiamas kreipti išieškojimas į daiktus, esančius pas III-sius asmenis (631—640 ir 1078), taip pat, esą, negalima spręsti, kad leidžiama kreipti skolos išieškojimas į skolininko teisę, nes šiuo būdu esą leidžiama areštuoti tik tam tikrus daiktus, kuriems skolininkas jau turi daiktinę teisę, bet „kol iš skolininko sutarties santykių su III-ju asmeniu nekilo dar jam teisė tam tikrai vertybei, išieškotojas neturi teisės nei pavaduoti savo skolininką ir jo vardu ieškoti tos vertybės, nei priversti III-jį asmenį vykdyti sutartį“. Vadinasi, Senatas iš to daro išvadą, kad teisės negali būti skolos išieškojimo objektais, o ypač, — tvirtina Senatas, — negali būti kreipiamas išieškojimas į nuomos teisę, juo labiau, kad nuomos teisė negali būti parduodama, nes tuo esą būtų sulaužytas nuomotojo pasitikėjimas tik savo kontragentu (nuomininku). Dėl šio paskutinio, taip sakant, papildomojo motyvo — kad nuomos teisė iš esmės yra neperleistina sprendimo vykdymo būdu — jau buvo ką tik sakyta. Galime tik dar pridurti, kad jeigu nuomotojo pasitikėjimas nelaikomas sulaužytu tada, kai nuomininkas be nuomotojo (savininko) žinios ir sutikimo perleidžia savo teises nuomai III-iam asmeniui laisvu susitarimu, tad, pirmiau nurodytais samprotavimais, pasitikėjimas (geriau sakant — nuomotojo teisės) negali būti laikomos sulaužytu ir priverstiniu tų nuomininko teisių pardavimu, sprendimą vykdant.

Kalbant apie skolos išieškojimo kreipimą į daiktus (juridine prasme), esančius paties skolininko dispozicijoje, reikia pasakyti, kad įstatymas, iš tikrųjų, išieškojimo objektais lyg

laiko tik materialinius dalykus, nes abstraktinių teisių Civilinio Proceso Įstatymo nurodytu būdu negalima nei suantspauduoti (kaip reikalauja Civ. Proc. 980 str.), nei perduoti saugotojui (1009 str.), nei „atgabenti į varžytynių vietą" (1045 str.) ir p. Pripažįstame, kad Civ. Proc. Įstatymas nėra pritaikytas kreipimui skolos išieškojimo į nematerialinius dalykus (teises), bet vis dėlto negalima sutikti su tuo, kad dėl šių procesualinių įstatymų spragų, geriau sakant, dėl tokio šio įstatymo neelastingumo kai kuriems išieškojimo objektams sprendimo vykdymo būdu sudoroti, jau, bendrai, negalima būtų į tas abstraktines teises kreipti skolos išieškojimą. Šiuo atveju, kaip jau buvo anksčiau pasakyta, turėtų nulemti dalyko esmė, o ne procesualinių įstatymų netobulumas. Pagaliau, mums atrodo, kad Civ. Proc. Įstatymas ne tik kategoriškai nedraudžia kreipti skolos išieškojimą į res incorporales, bet net aiškiai tat leidžia. Antai, jo 933 str. nurodydamas sprendimo vykdymo būdus — kreipimą išieškojimo į skolininko kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą, — neapréžia tų turtų sąvokos, o, kaip matėme, į tą turtų sąvoką įeina ir abstraktinės teisės. Be to, Civ. Proc. Įst. 1041 leidžia, gavus autoriaus ar jo įpėdinių sutikimą, parduoti iš varžytynių autoriaus teisę, o 1042 str. leidžia tam tikromis sąlygomis parduoti leidimo teisę. Šios teisės kaip tik yra res incorporales; jos negali būti areštuojamos, kaip kad medžiaginiai daiktai, o vis dėlto, protingai taikant procesualinių įstatymų nuostatus ir naudojantis analogija, turi būti surastos priemonės šioms teisėms ir aprašyti bei uždrausti jas perleisti, nes be to neįmanomas būtų jų pardavimas iš viešų varžytynių. Toks pat kelias yra ir visoms kitoms abstraktinėms teisėms areštuoti. Kai kurie tvirtina, kad šiuose nuostatuose (1041 ir 1042 str.) kaip tik nustatyta išimtis iš bendro prado, kuriuo esą draudžiama kreipti išieškojimą į abstraktines teises. Tačiau tokia nuomonė yra klaidinga: šie nuostatai numato išimties taisykles autoriaus ir leidimo teisei parduoti tik dėl to, kad civilinė materialinė teisė (X. t. I d. 695^{10} str.), gindama autoriaus garbės ir kitus jo moralinius interesus, varžo šių teisių apyvartą tomis pat sąlygomis, kurios nurodytos (geriau sakant pakartotos) ir šiuose procesualiniuose įstatymuose. Tenka atkreipti dėmesį į Civ. Proc. Įst. 1042 str. turinį, kur pasakyta: „teisė išspauzdinti rankraščius parduo-

dama *ne kitaip,* kaip tik su prievole išpildyti visas sąlygas, sulygtas jų pirmesniojo savininko“. Žodžiu „kitaip“ ir turima galvoje toji bendra tvarka, kuria kiti čiuopiamieji ir nečiuopiamieji daiktai parduodami iš varžytynių. Vadinas, iš Civ. Proc. Įst. 1041 ir 1042 str., ne tik negalima daryti išvadą, kad procesualiniai įstatymai draudžia kreipti išieškojimą į res incorporales, bet, priešingai, reikia manyti, kad jie tat kuone įsakmiai leidžia.

Kai skolininko teisės objektas, į kurį kreipiamas išieškojimas, yra trečiojo asmens rankose, tad reikia, kad tas tretysis asmuo tą objektą, gėrybę, pateiktų. Čia į sprendimo vykdymo bylosеną įtraukiamas ir tretysis asmuo. Šita išieškojimo konstrukcija būna tada, kai išieškinį norima atlyginti obligacinės teisės objektais. Civ. Proc. Įstatymas šitą išieškinio atlyginimo būdą vadina kreipimu išieškojimo „į kapitalus ir kitą skolininko kilnojamąjį turtą, esantį pas trečiuosius asmenis“ (631—640 ir 1078 str.). Pirmiausia reikalaujama, kad tretysis asmuo praneštų Antstoliui apie savo prievoles skolininkui, ir *duotų pasižadėjimą* tą prievolę atlikti ne tiesioginiam teisės subjektui — skolininkui, — o išieškotojui (631, 635, 1078). Už šių reikalavimų nepildymą numatoma trečiajam asmeniui tiek grynai civilinė, tiek ir civiliniai - baudžiamoji atsakomybė (634, 638—640). Rusų Sen. yra pasisakęs, kad išieškojimą šia tvarka tegalima kreipti tiktai į daiktinę teisę, kuri jau buvo arešto uždėjimo metu. Mūsų supratimu, šia tvarka yra kreipiamas išiešk. į skolininko teisę, kurios objektas yra trečiojo asmens prievolė „ką nors duoti“ (obligatio dandi). Negalima sakyti, kad išieškojimas tegali būti nukreiptas į daiktinę teisę, nes skolininkas, turėdamas tik obligacinę teisę, gali ir neturėti daiktinės teisės. Pav., skolininkas turi teisę metams suėjus gauti iš trečiojo asmens arklį. Tretysis asmuo, kreipiant į jo prievolę išieškojimą, arklio gali dar pats visai neturėti. Tad, ar galima sakyti, kad įteikiant tam prievolės subjektui trečiojo asmens raginimą, kreipiamas išieškojimas į skolininko daiktinę teisę? Daiktinės teisės tiesioginis objektas yra tam tikras materialinis dalykas, gi prievolės teisės tiesioginis objektas yra tam tikras žmogaus veiksmas ar neveiksmas. Senatas, būdamas tos nuomonės, kad išieškojimo objektu tegali būti daiktinė teisė, nurodo, kad areštą tegalima uždėti tiems daiktams ar pinigams, kuriems gauti skolininkas

jau arešto uždėjimo metu turėjo teisę. Šitokiu samprotavimu, pav., kreipiant išieškojimą į skolininko algą, priderančią jam gauti iš šeimininko, areštą tegalima uždėti tai pinigų sumai, kuri skolininkui pridera iš trečiojo asmens gauti arešto uždėjimo metu, kitaip sakant, tik jau uždirbtiems pinigams. Mūsų nuomone, Civ. Pr. Įst. 635 str., leisdamas kreipti išieškojimą į „periodinius išmokėjimus, kuriuos atsakovas gauna iš trečiųjų asmenų pagal susitarimus ir aktus, tuo leidžia kreipti išieškojimą į obligacinę teisę apskritai, ir jokios reikšmės neturi toji aplinkybė, ar teisės realizavimas sustabdomas tik viena termino sąlyga, ar dar ir kita kuria šalių sutarta suspensyvine sąlyga. Svarbu tik, kad būtų tam tikras „aktas ar susitarimas“, kuriame toji teisė būtų numatyta. Taigi, mūsų supratimu, areštą galima dėti ne tik tiems išmokėjimams, kurie arešto uždėjimo metu pridera skolininkui iš trečiojo asmens gauti, bet ir tiems, kuriuos jis dar ateity, atlikęs tam tikrą savo pareigą, turės gauti, jei tik yra „susitarimas“ arba „aktas“, kuriuose tie išmokėjimai numatyti. Senatas, pripažindamas, kad neleidžiama kreipti išieškojimą į skolininko būsimąjį uždarbį (nors tas uždarbis ir būtų numatytas samdos sutartyje), sako, kad toks draudimas yra tikslingas, nes, esą, darbininkas (skolininkas), kurio algai būsiąs uždėtas areštas, neteks noro dirbti ir, norėdamas ištrukti nuo savo kreditoriaus, pames darbą ir bėgs kitur darbo ieškoti. Tačiau kyla klausimas: ar darbininkui bus geriau, kada sprendimo vykdytojas turės, pav., kas savaitę ar dar dažniau siuntinėti jo darbdaviui v. raginimus, darydamas tuo nereikalingų išlaidų, kurias pakelti vis tiek teks pačiam skolininkui?! Jeigu alga, iš tikrųjų, yra būtinas ir neliestinas darbininko pragyvenimo šaltinis, tai įstatymai turi tiesiog uždrausti kreipti į ją išieškojimą, kaip tat padaryta yra su kitais tokiais egzistensminimumo dalykais (Civ. Proc. Įst. 973 str. 1—4 p. p.); bet, nesant tokio gal tikslingo, nuostato, teismui ir neverta tą tikslą siekti aplinkiniais būdais — išieškojimo procedūros sunkinimu. Leidžiant dėti areštą obligacinei skolininko teisei, kad ir dar negimusiai dėl tam tikros suspensyvinės sąlygos, bet „susitarime“ arba „akte“ numatytai, suprastinama išieškojimo procedūra ir mažinamos sprendimo vykdymo išlaidos.

Tačiau, reikia pastebėti, kad mūsų procesualiniais įstatymais neleidžiama perduoti išieškotojui skolininko obligaciją

su teise realizuoti, kitaip sakant, išieškotojas negali visiškai atsistoti paties obligacinės teisės subjekto vietoj. Civ. Proc. Įst. nuostatai, kurie numato trečiųjų asmenų civilinę (634) bei civiliniai-baudžiamąją (638, 640) atsakomybę, nėra visai aiškūs ir yra netikslingi. To Įst. 634 straipsniu tretysis asmuo už nepildymą išieškotojo naudai prievolės atsako prieš šį tik tada, „jei skolininkas neišgali mokėti". Neaišku, apie kokį neišsigalėjimą čia kalbama. Jei neišsigalėjimu čia laikomas skolininko visiškas lėšų neturėjimas, tai šita neigiama aplinkybė, apskritai, sunku įrodyti; o jei neišsigalėjimu čia laikomas tik faktiškas skolos nemokėjimas, tai jau pats priverstiniu būdu sprendimo vykdymo faktas yra geriausias šio „neišsigalėjimo" įrodymas, ir tada 634 str. sąlyga visai nereikalinga. Civ. Proc. Įst. 638 straipsniu tretysis asmuo yra baudžiamas „už melagingą parodymą" ir skolininkui priderančių mokėjimų nuslėpimą. Tačiau, tyčia yra būtinas melagingumo sąvokos elementas, nes tiesos iškreipimas be blogos valios negalima laikyti „melagingu parodymu". Šis tyčios elementas išieškotojui svetimuose santykiuose yra sunku įrodyti, juo labiau, kad tretysis asmuo, slėpdamas savo prievolę, gali veikti solidariai su pačiu skolininku. Bausti gi trečiuosius asmenis tik už netikrą pareiškimą, neatsižvelgiant į tyčios elementą, būtų visai neteisinga: reikėtų tada kiekvieną pralaimėjusį bylą atsakovą bausti už tai, kad jis klaidingai atvaizdavo savo santykius, nepripažindamas ieškinio, o tat būtų tikras nesusipratimas. Todėl, be šių priemonių priversti III asmenį pildyti Civ. Proc. Įst. 634 ir 635 str. reikalavimus, būtų tikslinga leisti išieškotojui pačiam, skolininko teisėmis, realizuoti obligatorinę skolininko teisę, leidžiant jam kelti tuo reikalu teisme civ. bylą. Kol kas čia, mūsų nuomone, yra įstatymo spraga. Šitą spragą jau Rusų įstatymų leidėjas buvo sumanęs užpildyti; tam tikros komisijos, vadovaujant Krasnovskiui, buvo parengta Civ. Proc. Įst. novelė, susidedanti iš 43 straipsnių (1070^{1}—1070^{43}) ; be to, naujame Civ. Proc. Įstatymo projekte taip pat buvo numatyta suteikti išieškotojui galimumą pačiam įgyvendinti skolininko turimas obligatorines teises. Deja, šie įstatymai nespėjo būti įvesti. Pravartu būtų mūsų įstatymų leidėjui šiuo klausimu pasidomauti ir Civ. Proc. Įstatymą papildyti, pritaikant jį skolos išieškojimo kreipimui į res incorporales, o ypač į obligatorines teises.

P. Stravinskas.

Kurie Klaipėdos krašto Civ. Proceso nuostatai būtų mums naudingi.

Vyriausiojo Tribunolo Teisėjas C. Butkys, savo straipsny „Teisės“ 24 nr., pavadintame „Kaip reikėtų pakeisti Civil. Proceso įstatymą, pasisakydamas dėl nuorašų būtinumo civilinėse bylose, motyvuoja savo pasiūlymą padaryti nuorašų teikimą Apylinkių Teismuose privalomą. Autorius stato sau klausimą:

„Ar verta Apylinkių Teismuose įvesti nuorašų pateikimo privalomumą? Gal tat sudarys daug sunkumų bylininkams ir neigiamai atsilieps į visą teismo bylosenq?“. Ir jį išsprendžia neigiamai.

Teisėjo Butkio nuomone, „ne šis momentas svarbiausias. Svarbiausias momentas — bylininkų nauda iš tų nuorašų gavimo“.

„Nuorašų įteikimas nesudaro ir teismui didelių sunkumų. Siunčiant raginimus, kartu su jais siunčiami ir nuorašai. Juk tarp Civ. Proc. Įst. 61 str. ir 276 str. yra tik tas skirtumas, kad 276 straipsniu raginime turi būti dar pažymėti pridėtieji prie jo priedėliai“. Dėl šių p. Butkio samprotavimų teks vėliau pasisakyti. Mažojoj Lietuvoj veikiantieji atatinkami Civ. Proc. nuostatai (Z. P. O. §§ 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135) šį reikalą plačiai reguliuoja, būtent: be prievolės pateikti ieškinio ir priedėlių nuorašus šalis įpareigojama, bylose, kur dalyvauja advokatas, savo pareiškimus teisme taip pat daryti raštu. Tai, mano manymu, turi didelės svarbos, ne tiek šalims, kiek pačiam teismui, nes dažnai teismo posėdžių protokoluose šalių pareiškimai, net tie, kurie sudaro pagrindą kasacijai, lieka visiškai ar nepilnai įtraukti į protokolą. Štai kodėl, prieš pasisakydamas šiuo reikalu, norėčiau pacituoti čia jį liečiančius, Z. P. O. straipsnius (laisvas vertimas).

§ 128. Šalių ginčai teisme nagrinėjami gyvu žodžiu.

§ 129. Bylose, kur dalyvauja advokatai, bylos nagrinėjimas gyvu žodžiu parengiamas rašytiniais aktais. Nesilaiky-

mas šio nuostato, tačiau, negali sudaryti teisinės žalos pačiai bylai.

Kitose bylose irgi galima pasikeisti parengiamais rašytiniais aktais.

§ 130. Parengiamuosiuose rašytiniuose aktuose turi būti sužymėta:

1) šalys ir jųjų teisėti atstovai, jų pavardės, verslas, gyvenamosios vietos ir vietos, kurias byloje užima teismas, ginčo objektas ir dokumentų skaičius.

2) Pareiškimai, kuriuos šalys ketina per posėdį padaryti.

3) Duomenys, kurie eina pareiškimais faktinėms aplinkybėms pagrįsti.

4) Pareiškimas dėl faktinių priešingos pusės tvirtinimų.

5) Pažymėjimas įrodymų, kuriais šalys nori pasinaudoti esamiems santykiams įrodyti arba išaiškinti, taip pat pareiškimas dėl priešingos pusės pažymėtų įrodymų ar jų neigimo.

6) Bylose su advokatais — advokato parašas, kitose bylose šalies arba asmens, veikiančio, kaipo šalies įgaliotinio ar nepavestinio reikalų vedėjo, parašas.

§ 131. Prie rašto pridedami originalai ir nuorašai dokumentų, kuriais remtasi rašytiniame akte ir kurie yra kitos šalies žinioje.

Jeigu turima omeny tik atskiras dokumentų dalis, tai pakanka pridėti ištrauką, kurioj būtų dalyką liečianti vieta ir dokumento pabaiga su data ir parašu.

Jei dokumentai priešingai pusei žinomi arba labai dideli, tai pakanka juos tiksliai pažymėti su prašymu leisti juos įsižiūrėti.

§ 132. Paruošiamąjį raštą, kur yra naujų duomenų arba kas kitą naujo, reikia pristatyti mažiausia, vieną savaitę; jeigu liečia šalių tarpusavio ginčą,*) — mažiausia, tris dienas, prieš žodišką nagrinėjimą.

Paruošiamąjį raštą, kuriame yra priešingas paaiškinimas naujiems daviniams, reikia pristatyti, mažiausia, tris dienas prieš žodišką nagrinėjimą. Jeigu turima reikalo su tarpusavio ginču priešingas paaiškinimas nereikalingas.

---

*) Zwischenstreit.

§ 133. Šalys turi teismo raštinei pristatyti teismui skirtą, savo paruoštą, visų raštų ir priedų nuorašą.

Nuorašą reikia pristatyti įteikiant originalą, kai yra paskirtas terminas, arba kai pristatoma įstaigai tarpininkaujant, kitaip tuoj po rašto pristatymo.

§ 134. Šalis, jeigu iš jos laiku pareikalaujama, turimus dokumentus, kuriais pasirėmė savo raštuose, turi pateikti raštinei prieš žodišką nagrinėjimą ir priešingai pusei apie tai pranešti.

Priešinga pusė turi tris dienas laiko šiems dokumentams peržiūrėti. Tas laikas, pirmininkui paredžius, gali būti pailgintas ir sutrumpintas.

§ 135. Advokatams leista susipažinimo tikslu leisti dokumentus iš rankų į rankas, gaunant pažymėjimą apie gavimą. Jeigu advokatas jam pateikto rašto negrąžina skirtu laiku, tai jis verčiamas dokumentą grąžinti.

Taigi, iš čia pacituotų Klaipėdos krašte veikiančiųjų nuostatų (Z. P. O.) aiškiai matome, kad praktikos atžvilgiu šie nuostatai palengvina tiek teismo, tiek bylininkų darbą.

Visiškai teisingai sako p. C. Butkys, kad ieškovams savo ieškinių nuorašų pagaminimas, ypač jei jie turi advokatą, nebūtų didelis apsunkinimas, tačiau atsakovams ieškinio ir priedėlų nuorašų gavimas, prieš stojant į teismą, būtų didelis palengvinimas. Bet tai dar maža. Bylosenos metu kyla įvairių klausimų, kurie turi būti išaiškinti teisme ne vien tik gyvu žodžiu, bet ir raštu. Todėl visiškai pamatuotai Klaipėdos Krašto civilinis procesas ir numato vadinamus „paruošiamus raštiškus aktus" (vorbereitende Schrift - saetze). Šie „paruošiamieji aktai" tačiau nieku neužgauna, gyvo žodžio rungtynių prado" civ. procese, jie yra tiktai to nagrinėjimo žodžiu papildymas, kuris turi ypatingos svarbos komplikuotose bylose (kur kiekvienas atskiras pareiškimas gali nulemti bylos eigą). Ypač jie yra svarbūs kasacijos skundo atsitikimu. Pavyzdžiui, šalys prašo bylą atidėti tam tikriems įrodymams pristatyti ir smulkiai nurodo bei motyvuoja tų įrodymų pristatymo reikalingumą, tačiau protokole tas pareiškimas kažkodėl liko neįtrauktas arba neaiškiai suformuluotas. Kasacinė instancija, patikrindama šį reikalą iš formalinės pusės, kartais negali patenkinti kasatoriaus prašymo dėl to, kad iš protokolo nema-

tyti, jog jis iš tikrųjų prašė leisti naujus įrodymus pristatyti, arba kad šį prašymą tinkamai motyvavo. Čia kyla klausimas: kieno čia kaltė? Ar kasatorius kaltas, kad protokole jo pareiškimo visiškai nebuvo ar buvo, bet netinkamai suformuluotas. Tiesa, Civ. Proc. Įst. 155^5 str. taikomas Apylinkės Teismuose, bet 169^1 str. jis ir taikomas apel. instancijos — Apyg. Teisme numato šitokį protokolo ištaisymo būdą: bylininkas gali pareikšti savo pastabas dėl netikslaus išdėstymo įvykusių posėdy veiksmų ar pareiškimų bei reikalavimų. Tačiau praktikoj ištaisyti dažnai neįmanoma, nes paprastai posėdžių sekretoriai surašo protokolą, tik kelioms dienoms praslinkus, ir tuo būdu bylininkai ar jų advokatai netenka galimumo tuoj patikrinti posėdžio protokolą ir jį ištaisyti. Būna taip pat atsitikimų, kad rezoliucija byloj skelbiama po savaitės ar dar vėliau (Civ. Proc. Įst. 183 str.), tada, žinoma, visiškai atkrinta galimumas pasinaudoti teise protokolui ištaisyt. Pagaliau, bendrai protokolo ištaisymas dar toli gražu nėra išėjimas tokiu atveju, nes dėl ištaisymo gali kilti ginčas.*)

Štai kodėl geriausias kelias būtų leisti šalims po žodžių rungtynių raštiškai suformuluoti ir motyvuoti savo pareiškimus, kaip tai ir numato Z. P. O. atitinkamieji nuostatai, kurie kaip jau anksčiau pasakyta, bylos nagrinėjimą gyvu žodžiu palieka esminiu pradu procese (Z. P. O. § 128), bet tik įveda vad. paruošiamų raštiškų aktų institutą, kaipo pagalbą nagrinėjimui gyvu žodžiu.

Peržiūrint mūsų Civ. proc., žinoma, nereikia kopijuoti viršuj pacituotų Z. P. O. nostatų, bet jais pasinaudoti pritaikant prie mūsų teismo darbo ir gyvenimo sąlygų.

Šiuo atveju, gal būt, reikėtų atitinkamai pakeisti, papildant pacituotų Z. P. O. nuostatų esminiais reikalavimais — mūsų Civ. Proc. 335^1 str. Kaip žinoma, pagal šį straipsnį, jeigu teismas randa bylą painią, tai gali pasiūlyti bylininkams duoti raštiškų paaiškinimų ir skirti tam laiką, nors jeigu jau byloje yra raštiškų paaiškinimų 312 str. Tačiau, įvedant Z. P. O. numatytų paruošiamųjų raštiškų aktų institutą, 335^1 str. turėtų būti kitokiu būdu suredaguotas, būtent: kad būtų taikomas visose bylose, kurios ne tik teismo, bet ir šalių manymu yra didelės ir painios. Taip pat rašyto paaiškinimo reikalavimas,

*) Žiūr. 155^5 str. 5 p. Išačenko: „Mirovoi Sud", pusl. 650—652.

numatytas bendriems teismams pagal 312 str., turėtų būti *privalomas,* o ne vien tik paliktas teismo pirmininko nuožiūrai.

Nemažos svarbos yra skirtingumai Civ. Proceso ir Z. P. O. nuostatuose neturto teisės reikalu.

Civil. Proc. nuostatais neturto teisės suteikimas taikomas tik atleidimo nuo teismo ir žyminio mokesčio bei kasacijos užstato atžvilgiu (190, 200[7], 800, 880, 887 str. str.).

Pažiūrėkime, kaip reguliuoja šį reikalą atitinkamieji Z. P. O. nuostatai (vertimas laisvas).

§ 115. Neturto teisės suteikimu šalis:

1) Atleidžiama nuo esamų ir būsimų teismo mokesčių byloje, įskaitant ir valdininkų mokestį, liudytojų ir ekspertų atlyginimą ir kitas grynais pinigais išlaidas, taip pat žym. mokestį.

2) Atleidžiama nuo laidavimo už teismo išlaidas.

3) Įgauna teisę laikinai naudotis neapmokamai įteikimo ir vykdymo patarnavimais; kiek tai reikalinga, toji teisė išplečiama ir naudojimuisi laikinai neapmokamu advokatu.

§ 119. Neturto teisės suteikimas įvyksta kiekvienai instancijai atskirai, pirmai instancijai skaitant ir vykdymo išlaidas.

Aukštesnėj instancijoj neturto įrodymas nereikalingas, jeigu neturto teisė buvo suteikta pirmosios instancijos.

Aukštesnėj instancijoj, jeigu ir priešinga pusė skundžia sprendimą, nežiūrima, ar yra ar nėra vilties neturto šalies teisės išieškoti ar apginti.

§ 124. Neturto šaliai teikiami antstoliai ir advokatai turi teisę savo išlaidas ir atlyginimą išieškot iš pralaimėjusios šalies, iš kurios priteista išlaidų.

Taigi, matome, kad Klaipėdos Krašte veikiantieji vokiečių Z. P. O. nuostatai naudojimuisi neturto teise taikomi ne tiktai dėl atleidimo nuo pačių teismo ir vykdymo mokesčių, bet dargi ir dėl atleidimo nuo ekspertyzos ir vietos apžiūrėjimo išlaidų ir, pagaliau, neturto teisė išplečiama į naudojimąsi neapmokamai advokato bei vykdymo organų patarnavimais. Mums reikėtų šiuos neturto teisės nuostatus, kurie eina daug toliau, negu mūsų Civ. Proc. nuostatai šioj srity, įgyvendyti

ir pas save, įvedant juos į mūsų Civ. Proc. Įst. ne tik tikslingumo sumetimais, sulyginant mūsų proceso neturto teisės nuostatus su Klaipėdos Krašte veikiančiais, bet ir dėl mums visos eilės tarptautinių konvencijų šioj srity uždėtų pareigų. Šios prievolės yra kitų valstybių piliečių atžvilgiu. Čia turėta galvoj konvencija dėl susisiekimo teisės dalykais su Vokietija (V. Ž. Nr. 300) ir Lietuvos - Latvijos - Estijos konvencija kai kuriems tarptautinės teisės dalykams sutvarkyti (V. Ž. Nr. 157).

Kaip žinoma, mūsų konvencija su Vokietija, nors ir pagrįsta Hagos civilinio proceso konvencijos dėsniais, vis dėlto yra savarankiškas Lietuvos ir Vokietijos susitarimas, o Lietuvos, Estijos ir Latvijos konveicija kai kuriems tarptautinės privatinės teisės dalykams sutvarkyti" 1 str. pažymėta: „susitariančios valstybės pasižada dalykuose dėl teismo ir kitų aktų įteikimo, teismo misijų vykdymo, svetimšalių ieškovų teismo išlaidų ir nuostolių deponavimo, neturto teisės ir asmeninio sulaikymo už veiksmus civiliniuose ir prekybos dalykuose, veikti einant Hagos 1905 m. liepos mėn. 17 dienos konvencija su kai kuriais pakeitimais ir papildymais".

Kas liečia neturto teisės klausimus, tai juos reguliuoja Lietuvos konvencija su Vokietija 4, 5, 6, 7 str. str. Ketvirtas bendro pobūdžio straipsnis esme atitinka Hagos konvencijos 20 str.; 5 str. 1 ir 2 p. p. pagrindan padėti Hagos konvencijos 21 str. 1 ir 2 p. p. nuostatai. Hagos konvencijos 20 str. duoda bendro pobūdžio nuostatą, kuriuo kiekvienos susitariančiųjų šalių piliečiams neturto teisė suteikiama kitoje šaly tomis pat sąlygomis, kaip kad ir savo šalies piliečiams, tos šalies veikiančiais įstatymais. Tačiau, 21, 22 ir 23 str str. jau nustato specialias taisykles tiek dėl neturto liudijimų išdavimo būdo, tiek dėl neturto teisės naudojimosi ribų bei sąlygų.

Kai dėl naudojimosi neturto teise ribų bei sąlygų, tai konvencijos 23 str. nustato, kad kai vienos susitariančios šalies piliečiui kompetentinga įstaiga yra pripažinusi neturto teisę, tai tas pilietis ta teise gali naudotis per visą bylos eigą*). Jokių išlaidų iš prašytojo negali būti reikalaujama, be

---

*) Bogeng, Internationales Privat-Recht psl. 148 mano, kad čia turima galvoj ir vykdymo instancijos.

tų, kurias numato konvencijos 3 str. (kai prašoma taikyti ypatingą vykdymo formą), arba tų, kurios skiriamos liudytojams bei ekspertams atlyginti**).

Tačiau Hagos konvencijos 23 str. 1 p. sakoma, kad „jeigu vienos susitariančiųjų šalių piliečiui yra pripažinta neturto teisė, tai už visus veiksmus, šią bylą liečiančius ir atliekamus antroje susitariančiųjų valstybių teritorijoje, sumoka prašančioji valstybė prašomajai tik tas išlaidas, kurios kyla dėl taikymo specialinės formos (konvencijos 3 str. Iš šio straipsnio teksto negalima aiškiai suvokti žodžių „visi veiksmai, liečiantieji tą pat bylą“ prasmės, būtent, ar čia turima galvoj tik teismų atliekamieji veiksmai, ar taip pat ir vykdymo organų veiksmai. Pav., vienos susitariančiųjų šalių piliečiui kitoj susitariančiųjų šalių pripažinta neturto teisė. Kyla klausimas, ar ta teise jisai naudojasi tiktai, vesdamas bylą teisme, ar taip pat ir teismo sprendimą vykdydamas, kitaip sakant, ar vykdymo organai (teismo antstoliai, policija ir kt.) turi sprendimą vykdyti mokamai ar nemokamai.

Hagos konvencijos 23 str. 1 p. interpretacija šį klausimą išsprendžia teigiamai, t. y., kad neturto teise naudojasi ir sprendimus vykdant. Bet, vis dėlto dėl tokios interpretacijos gali kilti kai kurių abejojimų. Mūsų konvencijos su Vokietija 6 str. 3 p. šiuos abejojimus pašalina, nes aiškiai nustato, kad „jeigu vienos šalies piliečiui kompetetinga įstaiga suteikė neturto teisę, tai jis turi teisę naudotis šita teise visuose, įskaitant ir priklausančias vykdymo instancijas, bylos veiksmuose...“ Šis nuostatas turi didelės reikšmės, o dėl jo įvykdymo Lietuvoj, mano supratimu, gali kilti kai kurių sunkumų. Mat, mūsų įstatymais ribos neturto teise naudotis nėra tokios plačios, kaip Vokietijoj, kurios civilinis procesas šią teisę praplečia ir į sprendimo vykdymo veiksmus. Pas mus gi neturto teise galima naudotis tiktai teismuose, o ne sprendimų vykdymo įstaigose. Iš to išeina, kad vokiečių pilietis, kuriam Lietuvoje bus pripažinta neturto teisė, galės naudotis ja (konvencijos 6 str. 3 p. ir vykdymo įstaigose, o tuo tarpu mūsų pilietis, kuriam pripažinta neturto teisė, naudotis vykdymo įstaigose ja negalės. Šis netikslumas turėtų būti tam tikru bū-

**) Konvencijos 14 str. 2 p.

du atitaisytas: arba atitinkamai pakeisti 6 str. 3 p. tekstą, arba pakeisti mūsų neturto teisės įstatymą, praplečiant jį ir į sprendimų vykdymo įstaigas. (Tokia pat padėtis yra ir su Latvijos bei Estijos piliečiais, kurie, mums privaloma šiuo atveju Hagos konvencija dėl civilinio proceso, galės naudotis neturto teise ir vykdymo instancijose).

Aišku, kad būtų daug tikslingiau eiti antru keliu, t. y., mūsų Civ. Proc. nuostatus praplėsti ta prasme, kaip numato Klaipėdos Krašte veikianti Z. P. O. 115 ir 119 str. str. Tada galima kolizija, taikant minėtų konvencijų ir mūsų civilinio proceso nuostatus neturto teisės reikalu, bus pašalinta. Be to, praktikoj tasai neturto teisės praplėtimas turėtų didelės svarbos bylininkams iš neturtingųjų piliečių sluoksnių, kurie ligi šiol tesinaudoja tik atleidimu nuo teismo ir žyminio mokesčių bylose, tačiau turi apmokėti už vietos apžiūrėjimą, ekspertyzą ir pagaliau vykdymo išlaidas. Šioji aplinkybė labai dažnai neigiamai atsiliepia neturtingųjų bylų eigai ir jų sekmingumui. Man asmeniškai teko dažnai su tuo susidurti, vedant Advokatų Tarybai paskyrus, naudojančių neturto teise bylas. Pav., alimentų byloje ieškovė nepajėgė sumokėti už jos su atsakovų prigyvento vaiko kraujo ekspertyzą ir tuo būdu ji neteko šioj byloj, nors ir nevyriausio, bet svarbaus įrodymo. Teismo antstoliai, tiesa, dabar *praktikuoja* neimti iš naudojančių neturto teise vykdymo išlaidų, tačiau nesant tam atitinkamų Civ. Proc. nuostatų, antstoliai, žinoma, neprivalo taikyti vykdymo bylose atleidimo nuo vykdymo išlaidų.

Taigi, tuo būdu pašalinus šį trūkumą mūsų Civ. proc., mes ne tik išvengsime kolizijas privatinės tarptautinės teisės srity, bet kartu bus padarytas tam tikras žingsnis pirmyn Didžiosios ir Mažosios Lietuvos veikiančiųjų įstatymų suderinimo kelyje.

G. Rutenbergas

Klaipėdos krašto teismų veikimo ir organizaciniai trūkumai.

1924 metų gegužėss 8 d. Paryžiuje Anglija, Prancūzija, Italija ir Japonija perdavė Lietuvai, konvencijos numatytomis sąlygomis, visas teises ir titulus Klaipėdos Teritorijoje, kuriuos jos buvo paėmusios nuo Vokietijos, Versalės Traktato 99 straipsniu (V. Ž. Nr. 169). Suverenitetas, tarptautinės teisės prasme, reiškia valstybės nepriklausomybę tiek vidaus, tiek tarptautinių santykių srity. Suverenitetas negali būti perduotas tam tikromis sąlygomis, nes pačioj valstybės sąvokoj glūdi visa suvereniteto esmė. Todėl konvencijos 1 str. netiksliai pažymėta „perduoda Lietuvai šioj konvencijoj numatytomis sąlygomis, visas teises ir titulus“.. (Vertimas vargu bau atitinka prancūzų kalbos tekstą: „transfèrent à la Lithuanie, sous réserve conditions stipulés dans la présente Convention...“). Suverenitetas, kiek liečia Klaipėdos Kr., perėjo Lietuvai be jokių sąlygų 1923 m. kovo 1 d. Tik Lietuva 1924 metų gegužės 8 d. Konvencijos 2 str. pasižadėjo keturioms Santarvės valstybėms saugoti to krašto „įstatymo leidimo, teismų, administracijos ir finansų autonomiją ribose statuto“. Tas pasižadėjimas nesusiaurino Lietuvos suvereniteto teisių. Tat yra prievolės, kurių Lietuva pasiėmė laisva valia ir kurių nevykdymas gali duoti pažymėtoms valstybėms pagrindą įsikišti, arba gali sukelti tam tikras teisines pasekmes. Dėl tarptautinių santykių, pav., paskelbimas karo ar taikos, sutarčių sudarymas, diplomatinių atstovų pasiuntimas ir t. t., Lietuvos laisvė veikti nėra suvaržyta jokiais pažadais Klaipėdos Kr. naudai. Klaipėdos Krašto Statuto 22 str. pažymėta, kad teismų organizacija ir kompetencija bus nustatytos atskiru Teritorijos įstatymu, o ligi toks įstatymas bus paskelbtas palieka galioje dabartinė teismų organizacija.

Jau 10 metų veikia autonominiai Klaipėdos Krašto teismai. Pravartu būtų pažvelgti į tų teismų darbą ir jų organizacinius pradus ryšy su paskelbtos konvencijos nuostatais.

Vokiečių įstatymais, veikusiais atskiriant Klaipėdos kraštą nuo Vokietijos, — „Gesetz űber die juristischen Prűfungen und die Vorbereitung zum höheren Justizdienste (1869 m.“) ir „Ausfűhrungsgesetz zum Deutschen Gerichtsverfassungsgesetze (1878 m.)“, — Klaipėdos krašte teisėjo vietai užimti reikia laikyti du egzaminus: 1) teismo referendaro — po šešių universiteto teisių fakulteto semestrų ir 2) teismo asesoriaus vietai gauti — po trijų referendaro tarnybos metų. Klaipėdos krašto Direktorija, kuriai Statuto 23 str. suteikė teisę skirti visus to krašto teisėjus, savo darbe vadovavosi ne tik pažymėtais įstatymais, bet ir Prūsų Teisingumo Ministerijos 1923 metų taisyklėmis (Ausbildungsordnung). *Direktorijai prašant,* Prūsų Teisingumo Ministerija 1928 m. gruodžio 7 d. raštu N. 8230 nustatė Klaipėdos krašto teisininkams papildomas taisykles ir atskirus egzaminus, nurodžiusi, kuriuose miestuose leidžiama tie egzaminai laikyti. Jauni Klaipėdos krašto teisininkai, išlaikę Vokietijoje referendaro egzaminus, dvejus metus dirbdavo Klaipėdos krašto teismuose. Pripažinti pakankamai pasirengę būdavo siunčiami į Vokietiją; čia dirbdavo dar vienerius metus teismuose, ir po to laikydavo Prūsijos teisės valstybinius egzaminus. Be to, ligi 1926 ar 1927 metų teismo referendarai važinėdavo į Tilžę prisiekti Prūsijos valstybės tarnybai. Vėliau nuo tos priesaikos buvo atsisakyta, bet egzaminai ir praktikos stažas Vokiečių teismuose pasiliko kaip buvę. Žodžiu, Klaipėdos krašto teismai veikia taip, lyg tas kraštas nebūtų atskirtas nuo Vokietijos ir nebūtų prijungtas prie Lietuvos ir lyg nebūtų buvus Lietuvos—Vokietijos sienos. Teisininkai, išėję mokslus Vokiečių universitetuose, atlikę tarnybos stažą Prūsijos teismuose, svetimos valstybės teismo organų pripažinti tinkamais teisėjo darbą dirbti, be abejo prisigeria vokiečių idealogijos ir įgytas šitokiu keliu teisines žinias taiko gyvenimui.

Ča paliesiu keletą, iš savo, kaip advokato, praktikos atsitikimų, kurie parodo tų teismų darbo netikslumus.

Pašto tarnautojas S. buvo pašauktas Šilutės valsč. Teisman liudytoju byloje dėl dokumento suklastojimo. Raginimo spausdintam blanke pažymėta „V. Teismo įsakymu Tamsta esi kviečiamas stoti liudytoju tardymo byloj. Stojimas privalomas“. Strafprocessordnung 158 str., skundai ir pranešimai dėl padaryto nusik. darbo patiekiami policijai, prokuratūrai arba

Vl. Teismui. Jei nurodyta skunde nusik. darbą nežinia kas yra padaręs, Val. Teisėjas gali pats ištirti dalyką. Liudytojas S. teisme atsisakė vokiškai kalbėti. Tarp teisėjo ir pil. S. teismo posėdyje įvyko toks pasikalbėjimas:

Teisėjas: (vokiškai) Tamsta, tarnaudamas Klaipėdos krašto pašto įstaigoj, turi mokėti abidvi kalbas.

S.: Taip, pone Teisėjau, aš savo tarnybos pareigoms pakankamai moku vokiškai kalbėti, bet Tamsta, taip pat būdamas Klaipėdos krašto valdininku, eidamas tarnybą turi mokėti lietuviškai susikalbėti.

Tokio dialogo pasekmė buvo ta, kad liudytojas S., nors dauigau liudytojų nebuvo klausiama ir naujų kaltės įrodymų nepateikta, buvo patrauktas šioj byloj kaltinamuoju, buvo teisiamas ir nubaustas trimis mėnesiais paprasto kalėjimo. Čia pridedu ištisai tos bylos sprendimo motyvus lietuvių kalba (vertimas):

„4 D 82/32
3

Lietuvos Respublikos Vardu·

...S..... baudžiamoj byloj dėl dokumentų suklastojimo, Šilutės priesėdų teismas savo 1932 m. rugpiūčio m. 15 d. posėdy... nusprendė:

kaltinamąjį nubausti, Štrafgesetzbuch 348 str., 3—trimis—mėnesiais kalėjimo ir uždėti jam teismo išlaidas.

Motyvai.

Penktadienį, 1932 m. vasario 12 d. po piet K... pašto įstaiga gavo byloje esantį pono Klaipėdos Krašto Komendanto atviruką, kuriame buvo parašyta, kad Klaipėdos Krašto Komendantas leido M... liaudies chorui 1932 m. vasario mėn. 21 d. surengti šventę. Tiek liudytojas H., kuris vežė paštą iš stoties, tiek ir liudytoja M., kuri gaunamą pašto korespondenciją priiminėjo saugoti, parodė, jog leidimas buvo duotas 1932 m. vasario m. 21 dienai. Pažymėti liudytojai tat gerai atsimena, nes tą dieną turėjo taip pat S-uose įvykti du vakarėliai. Liudytoja užrakino kartu su kita korespondencija ir kalbamą atviruką ir šeštadienį rytą įteikė visą korespondenciją liudytojui V., kad išdalytų laiškanešiams. V., kiek jis atsimena, tą atviruką perdavė atitinkamam valdininkui R. Perduodamas atvi-

ruką R.-ui, liudytoja H. pastebėjo, kad atviruke tebebuvo skaičius *21*. Liudytojas R. tą dieną popiet atviruko adresatui nepristatė, nes, jam išnešiojant korespondenciją, atviruko tarp tos korespondencijos nebuvo. Sugrįžus jam popiet paštan, kaltinamasis atkreipė jo dėmesį į gulintį ant dėžutės atviruką ir pridūrė, kad jis, matyti, tą atviruką pamiršo. Arčiau įsižiūrėjęs, R. pamatė, jog leidimas buvo duotas vasario mėn. 28 dienai. Manydamas, suspėsiąs dar tą atviruką pristatyti pirmadienį, jis jį padėjo atgal ir apie tą faktą pranešė.

Vėliau ir kitų liudytojų buvo įrodyta, kad atvirukas buvo suklastotas. Skaičius 21 buvo perdirbtas į 28. Kaltinamajam ir įkriminuojamas šitas suklastojimas. Bylos nagrinėjimo daviniais kaltinamojo kaltė yra įrodyta. Liudytojai R. V. M. ir H., kurie turėjo savo rankose šį atviruką, prisaikinti parodė, kad jie atviruko nesuklastojo. Per bylos nagrinėjimą nebuvo nustatyta, kad be pažymėtų liudytojų ir kaltinamojo dar kiti asmens tą atviruką turėtų rankose. Turint tat galvoje, įtarimas krenta ant kaltinamojo. Jei ir neatsižvelgti į tai, kad kaltinamasis ryšy su atviruku laikėsi taip įtartinai, tai teismas vistiek neabejoja jo kalte. Apie tai, kad atvirukas gautas, ir kada buvo numatyta šventė, jis sužinojo iš pasikalbėjimų su savo kolegomis. Nežiurint to, kad pristatymo vieta nebuvo jo rajone, jis vis dėlto atkreipė dėmesį liudytojo R. į tariamai pamirštą atviruką. Kadangi šis padėjo atviruką, norėdamas jį pristatyti ateinantį pirmadienį, tai tuomi buvo jau pasirūpinta atviruko pristatymu, o todėl kaltinamasis jokiu būdu neturėjo jau rūpintis tuo atviruku. Vis dėlto R-ui išėjus, vėl pasiėmė atviruką, kuris jo visiškai nelietė, ir paprašė liudytoją N. jį užrakinti. Matyti, kaltinamasis tuomi norėjo sutrukdyti, kad ir kiti valdininkai negalėtų pamatyti suklastojmą. Be to, kada liudytojas R. šeštadienį, išnešęs korespondenciją sugrįžo, tai kaltinamasis paklausė jo, ar jis perskaitęs atviruke skaičių 21 arba 28. Šis klausimas tuo labiau yra keistas, nes tuo laiku niekas iš kitų valdininkų apie suklastojimą dar nežinojo.

Iš šių faktų galima tikrai spręsti, kad skaičius 21 buvo perdirbtas kaltinamojo į 28. Tatai suprantama ir dėl to, kad kaltinamasis apibūdinamas, kaipo *fanatiškai - didlietuviško nusistatymo žmogaus* (mano pabraukta), ir jam nepatiko, kad šventė leista suruošti vienu laiku.

Kaltinamasis, kuris yra valdininkas, turi todėl būti nubaustas „Štrafgezetzbuch“ 348 str. 2 d.

Visi kaltinamojo S. prašymai paskirti jam kitą kardomąją priemonę — įkaitą pinigais arba turto laidą — buvo palikti be pasekmių. Giminės pasiūlė Teismui įkaitą 10.000 litų. Teismas prašymą atmetė, nutarimą tuo motyvuodamas: „S. yra pavojingas Klaipėdos kraštui žmogus ir negali būti paleistas ligi pasibaigs byla". Savo laiške dėl bylos aplinkybių S. man rašė: „kalėjimo sargas sakė, kad aš teisme turiu kalbėti vokiškai ir neturiu būti tokiu dideliu Lietuvos patriotu, tada aš būsiu išteisintas".

Atsižvelgiant į tai, kad tokiais valdininkų veiksmais gyventojų tarpe keliamas didelis nepasitikėjimas, o be to, rengėjams galima padaryti žymius nuostolius, 3-jų mėnesių kalėjimo bausmė laikoma pakankama atgaila".

Nors kaltinamasis S. buvo nubaustas tik trimis mėnesiais paprastojo kalėjimo, bet iš viso jam teko kalėti 6 mėnesius. Tik p. Respublikos Prezidento malonės aktu byla prieš jį buvo nutraukta. Štai kaip atsitiko. Veik. Klaipėdos krašte „Strafprozesordnung" 112 str., kaltinamasis gali būti ligi teismo suimtas, jei dėl jo kaltės yra rimtų įtarimo motyvų arba jei yra pavojus, kad jis gali pasislėpti nuo teismo bei tardymo arba sunaikinti nusik. darbo pėdsakus bei pakurstyti liudytojus melagingai rodyti. Tačiau visi tie faktai turi būti nustatyti.

Nereikia motyvuoti suėmimo ligi teismo: 1) jei byla eina dėl didž. nusik. darbo, 2) jei kaltinamasis yra valkata, 3) arba svetimšalis ir abejojama, ar jis stos teisman ir ar bus galima sprendimą įvykdyti.

Šiuo atveju, kaip jau sakyta, S. buvo pašto tarnautojas ir dirbo Klaipėdos krašte. Vis dėlto jis buvo suimtas 1932 metų rugpiūčio 4 d. ir sėdėjo kalėjime ligi teismo.

Šilutės Šefenų teismas rugpiūčio 15 d. jį nubaudė 3 mėn. paprastojo kalėjimo. Spalių 21 d. Apygardos Teismas patvirtino Val. Teismo sprendimą*). S. pareiškė paduosiąs skundą revizijos tvarka Vyr. Tribunolui ir tuo reikalu paprašė spren-

---

[2]) Klaipėdos krašte Valsčiaus Teismas sprendžia visas baudžiamąsias bylas dėl nusikalstamųjų darbų, už kuriuos skiriama bausmė ligi 10 metų sunk. darbų kalėjimo. Teismo kolegiją sudaro: teisėjas ir du posėdininkai. Apeliacinė instancija tiems teismams yra Apygardos Teismas, kuris tas bylas sprendžia trijų teisėjų ir dviejų posėdininkų sudėty. Kitas bylas dėl didž. nusikaltimų pirmąja instancija sprendžia Prisiekusiųjų Teismas, kuris susideda iš trijų teisėjų ir šešių posėdininkų. Teisėjai

dimo nuorašo. Toks prašymas buvo nereikalingas: teismas be prašymo turėjo išduoti nuteistajam sprendimo nuorašą. Skundžiamasis laikas prasidėjo pirmą dieną po sprendimo gavimo. S. sprendimo nuorašo negavo ir negalėjo paduoti revizijos skundo. Tada nuteistasis teismo veiksmus apskundė p. Respublikos Prezidentui. 1933 m. sausio 28 d. jis buvo paleistas iš kalėjimo — po kelių dienų namie gavo Resp. Prezidento malonės aktą, kuriuo jo byla liko nutraukta.

Mano teismo praktikos kitos baudž. bylos eiga sukelia nusistebėjimų. Uosto valdybos darbininkas Juozas J. už muštynes, įvykusias 1932 m. Velykų pirmą dieną Klaipėdoje, Alberto V. restorane, Klaipėdos Valsčiaus Teismo, dr. Linderui*) pirmininkaujant, liko nubaustas 4 mėnesiais 2 savaitėm paprastojo kalėjimo.

Veik. Klaipėdos krašte Baudž. Proceso Įst. 314 str., kaltinamasis arba prokuroras per vieną savaitę po sprendimo turi pranešti teismui, kad nori apskųsti sprendimą apeliacijos tvarka. Toks pareiškimas vadinamas „Berufung". Gavęs motyvuotą sprendimą, apeliatorius per vieną savaitę turi pateikti Teismui skundo pagrindus bei savo reikalavimus. Motyvuotas apeliacinis skundas vadinamas „Berufungsbegründung".

Dėl padaryto aukščiau pažymėtoje byloje sprendimo buvo paduotos trys apeliacijos: 1) nepilnamečio, 20 metų amžiaus, kaltinamojo, 2) jo motinos, kaipo teisėtos atstovės ir 3) Prokuroro Josto kaltinamojo naudai. Bet Apygardos Teismas nei vienos pateiktų apeliacijų nežiūrėjo iš esmės ir tuo būdu Valsčiaus Teismo sprendimas paliko galioje.

---

ir prisiekusieji posėdininkai kartu sprendžia tiek kaltės, tiek bausmės ir teisės klausimus. Šios rūšies byloms nėra apeliacijos, o tėra revizija Vyriausiojo Tribunolo Klaipėdos skyriui. Klaipėdos Apygardos Teisme dirba iš viso 6 teisėjai. Klaipėdos Valsč. Teisme — 5 teisėjai, Šilutės Valsč. Teisme — 5 teisėjai, Priekulės — 1, Rusnės — 1, Viešvilės — 1. Prie kiekvieno Valsč. Teismo ir Apygardos Teismo yra po vieną prokurorą, o visam Klaipėdos kraštui yra vienas vyriausias prokuroras. Tardymus dėl nusikalst. darbų daro kriminalinė policija, tik svarbesnėse bylose, kurias sprendžia Prisiekusiųjų Teismas, tardo tam tyčia paskirtas teisėjas. Posėdininkus (Schöffen) skiria ypatinga komisija, Valsč. Teismo teisėjui pirmininkaujant, iš asmenų sąrašo, kurį sudaro valsčiaus viršaitis.

[3]) Klaipėdos krašto Gubernatoriaus įsakymu, kaipo svetimšalis, atleistas iš tarnybos. Dabar jis paskirtas Landgerichto teisėju Miunchene.

Nors nuteistasis J. gyvena pas motiną, turi nuolatinį darbą uoste ir buvo nubaustas nedidele bausme, vis dėlto, padarius sprendimą, jis buvo tuoj suimtas. Kalėjimo sargas patiekė jam kalėjime pasirašyti spausdintą vokiečių kalba formuliarą, esą, jis nuo apeliacijos skundo atsisakąs. Kalėjimo sargas nuteistąjį įtikinęs, jog jo apeliacija vis tiek būsianti atmesta ir be reikalo jis turėsiąs ilgiau sėdėti suimtas. Kaltinamasis J. gegužės 10 d. 8 val. 05 min. pasirašė savo atsisakymą nuo apskundimo teisės, bet tą pačią dieną (nežinia kurią valandą), jis vis dėlto pateikė lietuvių kalba parašytą apeliacijos skundą, prašydamas panaikinti Valsčiaus Teismo sprendimą bei jį išteisinti. Dr. Linder gegužės 14 d. pasikvietė darbininką J. ir jam paaiškino, jog jo paduotas, lietuvių kalba parašytas, „Berufungsbegrűndung" paliktas nežiūrėtas, nes jis buvo atsisakęs nuo „Berufung". Su tokiu aiškinimu darbininkas J. sutiko.

Nuo paduoto kaltinamojo naudai Prokuroro Josto apeliacijos protesto atsisakė Vyr. Prokuroras p. Švintekas*), turėjęs tą protestą pagrįsti, ir apie tai pranešė teismui. Tačiau Apygardos Teismo baudž. skyriaus Pirmininkas paaiškino Vyr. Prokurorui, kad, B. Proc. Įst. 344 str., Prokuroro paduota apeliacija kaltinamojo naudai gali būti atšaukta, tik kaltinamajam sutikus. Tada ponas Švintekas įsakė kriminalinės policijos valdininkui aplankyti J. bei jo motiną (Apyg. Teismo nutarimu kaltinamasis iš kalėjimo jau buvo paleistas) ir jiems paaiškinti, kad, atsiakius nuo Prokuroro poduoto apeliacijos protesto, kaltinamojo padėtis negali pablogėti, nes motina atskirai yra padavusi apeliacijos skundą. Kaip matyti iš Policijos Komisaro rugpiūčio 6 d. protokolo, J-nė pareiškė: „Nuo savo apeliacijos aš neatsisakau. Mano sūnus, kaltinamasis, yra nepilnametis. Aš noriu eiti į visas instancijas, nes mano sūnus yra nekaltas, ar bauda per didelė. Ar Valstybės Gynėjas savo apeliaciją atšauks ar ne, man vis tiek". O jos sūnus pridūrė: „Aš sutinku su mano motinos šios dienos pareiškimu". Čia pacituotus pareiškimus Prokuroras Švintekas palaikė atsisakymu nuo apeliacijos ir tą savo nuomonę pranešė Apygardos

---

[4]) Klaipėdos krašto Gubernatoriaus įsakymu, kaipo svetimšalis, atleistas iš tarnybos. Dabar jis paskirtas Ap. Teismo (Landgerichto) prokuroru Karaliaučiuje.

Teismui: „Iš antroje pusėj parašytų pareiškimų aš matau sutikimą atšaukti“. Apygardos Teismas su p. Švinteko nuomone sutiko.

Paliko trečioji — motinos už nepilnametį sūnų paduota apeliacija. Kaltinamasis J. gimė 1911 m. gruodžio 21 d. Apygardos Teismas jo bylą sprendė 1933 m. kovo 15 d. Teismo posėdį prokuroras Švintekas pareiškė, kad dabar J. yra jau pilnametis, o todėl motina jam negali teisme atstovauti; gi sūnui savo laiku atsisakius nuo apeliacijos, nėra byloje skundėjo. Apygardos Teismas su šefenais prokuroro nuomonei pritarė ir motinos paduoto apeliacijos skundo nežiūrėjo.

Bet Vyriausiasis Tribunolas, Klaipėdos Skyrius, išžiūrėjęs revizijos tvarka šią bylą, nutarė (b. G. 37/33):

Kiek liečia motinos apeliacijos skundą:

„nors įstatymais įsakmiai nėra nustatyta, kad kaltinamasis, pasidaręs pilnamečiu, gali pats tęsti teisėto atstovo jo naudai paduotą apeliacijos bylą, bet neišžiūrėjimas bylos tuo pagrindu, kad posėdžio metu kaltinamasis jau būtų pasiekęs pilnametystės, ir jei kaltinamasis dėl tos priežasties negalėtų pasiteisinti ir būtų nubaustas, prieštarautų tikram įstatymų tikslui ir jo prasmei“.

Kiek liečia Prokuroro apeliacijos protestą, nustatyta:

„iš motinos pareiškimo nematyti, kad ji būtų sutikusi su Prokuroro apeliacijos protesto atšaukimu. Atvirkščiai, yra pareikštas jos noras eiti į visas teismo instancijas. Tuo labiau ji jokiu būdu nesutiktų su atšaukimu, jei žinotų, kad jos pačios apeliacijos skundas bus paliktas be eigos“.

Todėl Vyriausiasis Tribunolas nutarė, kad Apygardos Teismas turėjo žiūrėti iš esmės ir motinos (dabar pilnamečio paties) ir Prokuroro apeliacijas“.

II.

Dabar paliesiu civilinių bylų eigos sritį ir nušviesiu vieną iš savo teisminės praktikos Lietuvos pilietės B., gyven. Tilžėje, bylą.

Klaipėdos krašte visas civilines bylas sprendžia Valsčiaus Teismas, susidedąs iš vieno teisėjo. Tik prekybos bylas, kurių objektas yra daugiau kaip 1.000 litų vertės, Valsčiaus Teismas sprendžia su dviem teisėjais — prekybininkais. Apeliacija leidžiama bylose, kurių ieškinio kaina yra didesnė kaip

80 litų. Apeliacinius skundus civ. bylose žiūri Apygardos Teismas, susidedąs iš trijų teisėjų, o prekybos bylose žiūri teismo sudėtis iš dviejų teisėjų - teisininkų ir vieno prekybininko*). Dėl Apygardos Teismo sprendimų galima skųstis revizijos tvarka Vyriausiajam Tribunolui, bet tik bylose, kurių objekto kaina yra didesnė kaip 1.000 litų.

1932 m. rugpiūčio 15 d. Lietuvos pilietė B. sudarė pas notarą Tilžėje su Vokietijos piliečiu Š. mainų sutartį, kuria ji pamainė savo vilą netoli Tilžės į Š. žemės ūkį Klaipėdos krašte, ties Viešvile. Sutarties dalyviui Š. sugrįžus į namus, valsčiaus viršaitis N-ei pradėjo išmėtinėti dėl perleidimo svetimšaliui žemės ūkio, kuris per amžius buvo vokiečių rankose. Tas Klaipėdos Krašto Direktorijos paskirtas viršaitis pasižadėjo Š. padėti jam sudarytos sutarties nevykdyti. Nors Š. savo ūkį turėjo perduoti B. 1932 m. rugsėjo 1 d., tačiau jis to nepadarė, pasiliko toliau ūkyje gyventi. Sužinojęs, kad B. padavė Viešvilės Val. Teismui prašymą apsaugoti jos teises, Š. iškėlė Tilžės teisme bylą dėl mainų sutarties panaikinimo.

Pil. B. per savo įgaliotinį, Tilžės advokatą, padavė Viešvilės Valsčiaus Teismui pareiškimą, prašydama apsaugoti jos teises, būtent: 1) Š. ūkiui uždėti draudimą, įtraukiant atitinkamą pažymėjimą į įpotekos knygas ir 2) patį ūkį pavesti administracijai valdyti. Mat, pagal veik. Klaipėdos krašte Civilinį Procesą ieškinio audraudimas sudaro visai atskirą ir savarankų bylinėjimosi dalyką. Nors civilinis ieškinys ir nebūtų pareikštas, ieškovas, remdamasis rašytiniais įrodymais, gali prašyti Teismą jo teises apsaugoti. Teismas arba patenkina tą prašymą, visai nešaukdamas šalių, arba skiria jį posėdin ir šaukia šalis. Atsakovas gali prašyti pašaukti posėdin šalis, jei klausimas buvo išspręstas teismo įsakymu, bet ta aplinkybė nesustabdo sprendimo vykdymo. Teismas daro sprendimą (ne nutarimą), pasiremdamas esamais rašytiniais įrodymais. Šiuo atveju Viešvilės Valsčiaus Teismas abudu B. įgaliotinio prašymus patenkino: įtraukė pažymėjimą į ipotekos knygas, nutarė Š. ūkį, ligi byla bus išspręsta iš esmės, perduoti administracijai ir pavedė Val. Viršaičiui pasiūlyti teismui atitinkamą administratorių. Bet valsčiaus viršaitis pranešė teismui, jog jis

*) Handelsrichter skiriami nuolatiniai teisėjo pareigas eiti, turi visas teisėjo teises, posėdžiuose dėvi togą.

nesutinkąs su teismo nutarimu, ir atsisakė jį vykdyti. (!? — *Red.)*. Prasidėjo teismo susirašinėjimas su viršaičiu, kurio nuomonė ir nugalėjo.

Atsakovo prašymu, Teismas paskyrė dù posėdžius, vieną— administracijos klausimui išspręsti, antrą — pažymėjimui į ipotekos knygas įrašyti. Teisėjas savo pirmykštį nutarimą dėl administracijos paskyrimo panaikinio, nors B-nė buvo gavusi žinomo agronomo sutikimą Š. ūkiui administruoti ir pasiūliusi jį teismui; o antrąjį nutarimą — dėl įtraukimo pažymėjimo į ipotekos knygas — patvirtino. Tuo laiku aš, kaipo B. įgaliotinis, įstojau į bylą. Norėdamas iškelti ieškinį iš esmės, paprašiau teismą išduoti man bylos raštų nuorašus, iš anksto sumokėjęs numatytus raštinės mokesčius. Nuorašų tačiau negavau. Mano užklaustas raštu, teismas pranešė, jog byla išsiųsta, bet nenurodė kur. Po ilgo susirašinėjimo man buvo paaiškinta, jog byla išsiųsta į Tilžę, Vokiečių teismui reikalaujant. Nekeldamas čia teisinių klausimų, ar panašus teismo bylų siuntinėjimas į svetimą valstybę suderintas yra su Lietuvos Suvereniteto nuostatais ir skubėdamas padėti savo klijentei (kurios padėtis pasidarė labai sunki), aš paprašiau Tilžės teismą išduoti man tos bylos nuorašus. Bet Tilžės teismas pranešė, negalįs duoti nuorašus iš svetimos valstybės teismo bylos. Sutikdamas su tuo atsakymu ir pridėjęs jį, paprašiau Viešvilės Valsčiaus Teismą, kad išreikalautų iš Tilžės tą bylą. Bet teismas 1933.I.3 d. raštu man atsakė:

„Į 1932 m. gruodžio 12 d. raštą byloje... pranešama, kad aktai išreikalauti. Be to, dalykui paaiškinti, pranešama, kad aktai teisėta tvarka išreikalauti ir pasiųsti, nes tarp Tilžės Landgerichto Apygardos Teismų ir Klaipėdos Krašto Teismų yra nustatytas tiesioginis teisės reikalais susisiekimas“.

Sausio 17 d. Teismas papildomai man pranešė: „Į 32. XII. 12 d. raštą byloje.... pranešama, kad Tilžės Amtsgericht'o pranešimu aktai yra Karaliaučiaus Oberlandgerichte“. Tada Viešvilės V. Teismo veiksmus dėl bylų siuntinėjimo į svetimą valstybę apskundžiau Apygardos Teismui. Skundą, tyčia pavadinau „Processbeschwörde“, o ne priežiūros skundu, kaip turėjo būti, kad galėčiau susipažinti su likusiais tos bylos raštais ir esama korespondencija. Klaipėdos Apygardos Teismo Pirmininkas bylą išreikalavo iš Karaliaučiaus teismo ir leido man su ja susipažinti Klaipėdoje, įsakydamas vienkart Viešvilės

Valsčiaus Teismui, paruošus nuorašus, bylą vėl grąžinti į Karaliaučių.

1934 m. vasario 19 d. Vyr. Tribunolo Klaipėdos Skyriaus Pirmininkas raštu Nr. 55 pranešė Klaipėdos Apygardos Teismo Pirmininkui: „Teko sužinoti, kad kai kurie Klaipėdos Krašto Teismai, kreipdamiesis atskirais reikalavimais į Vokietijos Teismus, siuntinėja pačias bylas (aktus) Vokietijon. Kadangi toks bylų — originalų siuntinėjimas yra neparemtas jokiais įstatymais bei Lietuvos — Vokietijos Konvencija dėl teismo pagalbos civiliniais dalykais (V. Ž. Nr. 300), tai apie tai turiu garbės pranešti Tamstos žiniai ir parėdymui".

III.

Gavęs reikalingus nuorašus, iškėliau pil. Š. ieškinį iš esmės 160.000 litų vertės ir paprašiau pripažinti ieškovei neturto teisę: B. savo reikalus Tilžėje likvidavo, persikėlė į Didž. Lietuvą ir čia gyveno pas uošvį (vilą paliko Vokietijoje, o ūkio iš Š. negavo). Viešvilės Val. Teismas tą prašymą atmetė, motyvuodamas tuo, esą B-nė neturi vilties bylą teisme laimėti. Tuo tarpu jos priešininkui pil. Š., kuris gaudavo pensiją iš Vokietijos valstybės ir nenustojo valdęs ūkį Klaipėdos krašte, buvo pripažinta neturto teisė vesti jo iškeltą bylą Tilžės teisme dėl notarinės mainų sutarties panaikinimo. Val. Teismo nutarimą, kuriuo buvo atmestas prašymas pripažinti neturto teisę, apskundžiau Apygardos Teismui, pažymėdamas kad to pat teisėjo buvo apsaugotos B. teisės, o dabar jos teisės pripažįstamos abejotinės. Tas skundas Apygardos Teisme gulėjo be eigos du mėnesiu ir po pakartotinių prašymų buvo išžiūrėtas ir atmestas. Tik 1933 m. spalių 10 d. Vyr. Tribunolo Klaipėdos Skyrius pripažino mano įgaliotojai neturto teisę. Bet tuo tarpu Tilžės Teisme, kurio posėdyje B. nedalyvavo, Š. gavo už akių sprendimą, kuriuo buvo panaikinta notarinė mainų sutartis. Vokiečių Civ. Proceso nuostatais, šalis laikoma ieškinį pripažinusi, jei per advokatą ji nedalyvavo Landgerichto posėdy, nors byloje ir būtų neabejotini rašytiniai įrodymai, pateikti advokato, nedalyvavusios šalies naudai. Tokiais atvejais teismas, ieškovui reikalaujant, skelbia už akių sprendimą ir jį vykdo. (Šis mūsų ir Vokietijos Civ. Procesų skirtumas dažnai pakenkia Klaipėdos teismuose Didž. Lietu-

voj gyvenančių bylininkų interesams). Tilžės Teismo sprendimą Š. pateikė Viešvilės Valsčiaus Teismui ir pirmame teismo posėdyje, kuriame buvo žiūrimas B. ieškinis iš esmės, paprašė pripažinti jų ginčą išspręstą Tilžės Apygardos Teismo (Landgerichto). Man atsikirtus, kad svetimos valstybės teismų sprendimai Lietuvoje nevykdomi, teisėjas rado tat įdomiu, pareikšdamas, kad aš „optimistas" ir kad ligi šiol Klaipėdos Krašte Vokiečių teismų sprendimai turėjo galios. Paklausus, ar visi Lietuvos Respublikos vardu padaryti sprendimai yra vykdomi Vokietijoje, Teisėjas atsakė: manau, kad ne. Vis dėlto teismas nutarė išreikalauti ir prijungė Tilžės Landgerichto bylą. Vadinasi, siuntinėjimas bylos į Vokietiją bei nepripažinimas B. neturto teisės sutrukdė Viešvilės Valsčiaus Teismui išspręsti bylą anksčiau, nekaip kad ta pati byla buvo išspręsta Tilžės teismo. Įvyko dviejų bylos dalyvių savotiškas lenktyniavimas, kuriam jų greičiau pasiseks gauti sprendimas dėl to paties objekto, ar Š. iš Tilžės ar B. iš Viešvilės Teismo. Man buvo įdomu žinoti, kaip šiuo atveju pasielgs Tilžės Teismas, būtent, ar prisiųs bylą į Klaipėdos Kraštą tiesiogiai vykdyti. Mat, Prūsijos Teisingumo Ministerijos 1910 m. birželio 16 d. instrukcija N 43 teismams draudžiama siųsti į užsienį bylas bei dokumentų originalus. Ši byla vis dėlto buvo prisiųsta. Vadinasi, Tilžės Teismas nelaiko Klaipėdos Krašto svetimos valstybės teritorija. Tatai matyti ir iš Tilžės teismų susirašinėjimo su Klaipėdos Krašto teismais būdo. Lietuvos — Vokietijos Konvencijos dėl susisiekimo teisės dalykais 8 str. 2 p. (V. Ž. N 300) pažymėta, kad „prašymams dėl įteikimo ir teismo pagalbos priimti yra kompetentingi tiktai Landgerichtų pirmininkai arba apygardos teismų pirmininkai". Tuo tarpu, Tilžės Landgerichtas prisiuntė betarpiai Viešvilės Valsčiaus Teismui atviruką tokio turinio: „Sch... B. byloje, Landgerichto įsakymu, prašoma prisiųsti 3G (21/32) aktus". Ant to atviruko Viešvilės Valsčiaus Teismo parašyta rezoliucija: „1/ Aktus Tilžės Landgerichtui. 2/2 mėn."

Pagaliau, kyla klausimas, ar pasiuntimas bylos bei dokumentų originalų apžiūrėti atitinka teismo pagalbos (Rechtshilfe) sąvoką. Teisinėj literatūroj pažymėta, kad vienos valstybės teismo organai gali prašyti kitos valstybės teismus paklausti liudytojus, ekspertus, bylininkus, apžiūrėti nusikalstamojo darbo vietą bei kaltės įrodymo daiktus, žodžiu, atlikti

visus tuos veiksmus, kuriuos prašantis teismas savo krašte negali padaryti. Bet prašymas leisti apžiūrėti arba prisiųsti bylą bei esamus joje dokumentus galėtų būti patenkintas tiktai abiem Centro valdžioms susitarus (žiūr. „Handwörterbuch der Rechtswissenschaften von prof. Stier-Somlo B. 4, S. 689"). Lietuvos Valstybės Konstitucijos 48 str., tarpvalstybinio susisiekimo teisės dalykuose sutvarkymas Lietuvoje pareina Respublikos Prezidentui, o Art. 45 Abs. 1 der Reichsverfassung, Vokietijoje — Reichsprezidentui. Aukščiau pažymėtos Lietuvos — Vokietijos konvencijos dėl teismo pagalbos nėra nustatyta, kad tų valstybių teismo sprendimai civilinėse bylose abipusiškai būtų vykdomi. Tat patvirtino ir Užsienių Reikalų Ministerija, į kurią kreipiausi tuo reikalu, savo raštu Nr. 23352, pranešdama: „Šiuo pažymima, kad nėra sudaryta sutarties tarp Lietuvos Respublikos ir Vokietijos Valstybės dėl vienos valstybės teismų įsigaliojusių sprendimų pripažinimo — vykdymo kitos valstybės teritorijoje, taip pat nėra patikrinta savitarpumu.

Šitas pažymėjimas yra išduotas... tikslu pateikti jį Viešvilės teismui byloje Lietuvos pilietės B. su Vokietijos piliečiu Š."

Kažin, ar Klaipėdos Teismai, betarpiai susižinodami su Vokietijos teismais, siuntinėdami jiems bylas ir vykdydami civilinėse bylose tų teismų sprendimus, nėra nusižengę Klaipėdos Konvencijos 2 str., kuriuo Klaipėtos Teritorija sudaro Lietuvos suvereniteto vienetą, ir Lietuvos Respublikos įstatymui (V. Ž. Nr. 169)?

V.Vikeris

Žmonos atsineštinis turtas (dalis, pridanoe) pagal Suvalkų krašte veikiančius įstatymus.

Nuo senų laikų yra nusistojęs paprotys, kad ištekančioji moteris atsineša į vyro namus savo turtą arba turtą, gautą iš tėvų ar giminaičių, ir jį paveda naudotis savo vyrui. Šis paprotys yra žinomas beveik visoms tautoms, ir nuo senų laikų jis buvo formuluotas įstatymais juridinio instituto pavidalu.

Romėnai *atsineštiniu turtu (d o s)* vadindavo tokį turtą, kuris atsinešamas į vyro namus pačios žmonos ar trečiojo asmens duodamas, kad iš jo naudos padengtų bendrojo šeimos ūkio vedimo išlaidas *(a d o n e r a matrimonii s u b l e v a n d a)*. J u s t i n i a n a s nustatė, kad atsineštinis turtas visados turi būti grąžinamas pasibaigus santuokai, vyrui nusigyvenus ar išeikvojus savo turtą, ir kad jį grąžinti turi teisės reikalauti ne tik žmona, bet ir jos įpėdiniai. Vyras būdavo „*u s u s f r u c t u s m a r i t a l i s*“ būvy, t. y. naudodavosi turto vaisiais. Jeigu santuoka būdavo panaikinama dėl žmonos kaltės, tai ji savo atsineštinio turto atgal neatgaudavo.

K a u n o krašto įstatymai (Įst. Rink. X t. I d.) dalį (pasogą) sieja su ištekančiąja dukterim ir giminiečių atidalinimu (§ 1001), ir aiškiai pasako, kad žmonos atsineštinis turtas (dalis) yra jos atskira nuosavybė.

Būna ir atvirkščiai; žmona turi „gyvenimą“ — nekilnojamąjį turtą, o vyras, ateidamas gyventi į jos namus, atsineša tam tikrą turtą (kilnojamąjį ar pinigų). Čia susiduriame su vyro atsineštiniu turtu. R o m ė n a i žinojo vyro „*donatio propter nuptias*“, kurio likimas ir padėtis daug kuo panašus į žmonos „*dos*“.

S u v a l k ų krašte įstatymai, kiek jie liečia atsineštinį turtą, kalba beveik tik apie *žmonos* atsineštinį turtą, bet negalima nepripažinti, kad šiame krašte esama ir vyrų atsineštinio turto. Šio turto juridinė ir faktiškoji padėtis bendrais bruo-

žais yra beveik visai panaši į žmonos atsineštinio turto padėtį, ypač dabar, kai vyrų ir moterų civilinės turto teisės yra sulygintos. Todėl vyrų atsineštinio turto klausimo skyrium čia nenagrinėsime.

Šio rašinio tikslas — išnagrinėti žmonos atsineštinio turto (dalies) padėtį pagal Suvalkų krašte veikiančius įstatymus.

I. *Kas tai yra žmonos atsineštinis turtas (dalis) pagal Suvalkų krašto įstatymus?*

Suvalkų krašto civiliniai įstatymai niekur tiesiog nemini žmonos atsineštinio turto instituto ir jo neapibūdina, nors gyvenime jis yra labai paplitęs. Įstatymai labai retai kur mini žodį „dalis“ (pasoga), pav., Nap. Kod. 2255 str., Prėk. Kod. 545 str. ir dar keliose vietose, ir juose nėra specialaus skyriaus, kuris šį institutą aiškiai apibūdintų. Ši aplinkybė, žinoma, pasunkina juridinę instituto analizę, bet, antra vertus, visa eilė įstatymo nuostatų ir gyvenimo bei teismų praktika sukristalizavo šio instituto teisinį pobūdį.

Tiek Napoleono Kodeksas, tiek 1825 metų „Civilinis Statutas“, tiek pagaliau 1836 metų „Įstatymas apie jungtuves“ laikėsi labai atsilikusios buržuazinės pažiūros į moteris bendrai, ir ypačiai į ištekėjusias moteris. Ta pažiūra yra senovės liekana, kada žmona visai priklausė vyro valdžios globai, ir jokios teisės neturėjo tam, kas buvo jos nuosavybė ir ką ji atsinešdavo į savo vyro namus. Pagal pažymėtus įstatymus žmona labai daug parėjo nuo vyro. Be tų bendrų nuostatų, kurie liko ligi šių dienų ir dėl kurių pobūdžio galima būtų daug ginčytis, Įst. apie Jungt. § 209 :„Žmona turi klausyti vyro, kaip šeimos galvos, jį mylėti, gerbti ir būti jam ištikima“; § 210: „Žmona turi gyventi kartu su vyru ir sekti jį visur, kame jis pasirinks gyventi...“ Anksčiau (ligi 1922 metų balandžio mėn. 20 dienos) veikė Įstat. apie Jungt. § 214, kur sakoma: „Įvairiems žmonos civilinės padėties veiksmams ir prievolėms reikalingas vyro leidimas, kaip tat numatyta veikiančių įstatymų“; o tie veikiantieji įstatymai visokiais atvėjais varžė žmonos veiklumą bylinėtis ir rikiuoti turtą (Civ. Stat. §§ 182—190, 191—206 ir kt.).

Suvalkų krašte šie suvaržymai buvo panaikinti, kai Lietuvoje kilo tendencija sulyginti moterų teises su vyrų teisėmis, atstačius nepriklausomą respubliką. „Visi Lietuvos piliečiai,

vyrai ir moters, yra lygūs prieš įstatymus" sako atitinkamas Valstybės Konstitucijos nuostatas (žiūr. 1922. VIII. 1. Steig. seimo išleistos konstitucijos § 10, Vyr. Žin. Nr. 100, ir 1928. V. 15. Prezidento ir Ministerių Kabineto išleistos konstitucijos § 11, Vyr. Žin. Nr. 275). Taigi, vyrų ir moterų teisės visiškai sulygintos.

Bet jau prieš Steig. Seimo Konstituciją, 1922 m. balandžio mėn. 20 d. buvo išleista novelė — „Civilinių įstatymų pakeitimas ir papildymas" (Vyr. Žin. Nr. 85), kuri panaikino aukščiau minėtus suvaržymus, o jų tarpe ir bendrą tvarką, liečiančią vyro naudojimąsi žmonos nuosavu turtu, kai susituokusieji nėra sudarę sutarties (Civ. Stat. 191—206 str.).

Dabartinis įstatymas (Civ. Stat. 191 str., Vyr. Žin. Nr. 85) yra toks: „Susituokusiųjų turto santykiai, jeigu jie nenustatyti sutartimi, tvarkomi taip: susituokusių turtas yra atskiram kiekvieno jų valdyme, atskira kiekvieno jų nuosavybė, dėl kurio kiekvienas jų turi teisės daryti nepriklausomai nuo antro susituokusių visokias civiline teise numatytas sutartis". Taigi, įstatymas leidžia susituokusiems sudaryti tarp savęs sutartis, kurios nustato jų turto santykius, o kai sutarties nėra, tai kiekvienas yra savo turto savininkas ir valdytojas. Vadinasi, bendras principas nustato turto atskirumą, kuris gali būti pakeistas susituokusiųjų valia prieš jungtuves. Iš to išeina, kad atsineštinio turto nustatymas ir jo vyrui perdavimo sąlygos dabar pareina nuo susituokusiųjų sutarties. Dabartinis įstatymas beveik visiškai nenustato atsineštinio turto esmės. Bet kadangi gyvenime atsineštinio turto paprotys tebeliko, tai tenka jį apibūdinti taip, kaip kad gyvenimas ir teismo praktika jį išvystė. Tačiau tenka turėti galvoj, kad 1922 metais išleistos novelės daug pakeitė atsineštinio turto juridinę padėtį.

Žmonos atsineštinis turtas yra tas jos nuosavas turtas, kurį ji atsineša į vyro namus, palikdama jo savininke; kaip savininkė ji perleidžia vyrui teisę naudotis tuo turtu šeimos reikalams, su sąlyga, kad to turto esmė nebūtų paliesta [palyg. Nap. Kod. 578 str. naudojamo valdymo (usus fructus) apibūdinimą]. To turto tikslas yra tas, kad žmona prisidėtų prie bendrų šeimos išlaidų. Vyras gauna iš žmonos tą turtą naudotis, bet nuosavybės teisių jam neįgija; turtas lieka žmonos nuosavybe, ir tam tikrais atvėjais tas pats turtas in natura

arba jo tikra vertė - ekvivalentas turi būti grąžinta žmonai ar jos įpėdiniams (palyg. Vyr. Tribunolo civ. kasac. sprend. 175/28 Juzės Naujalienės byloje ir 31 m. Šmulkštyčių byloje). Veikęs ligi 1922 metų Civ. Stat. 192 str. buvo nustatęs, kad santuokos laikotarpiu, jei susituokusieji nėra kitaip susitarę, vyras valdo žmonos turtą ir, turėdamas padengti šeimos gyv. išlaidas, naudojasi tuo turtu bendrais naudojamo valdymo pagrindais, išskyrus šias išimtis: 1) vyro naudojamasis valdymas nėra varžomas, jei jis nebūtų pasirūpinęs sudaryti turto sąrašo; 2) jis nėra verčiamas pateikti garantiją; 3) naudojamą valdymą jis negali perleisti kitam asmeniui. Kaip jau nurodyta, šis straipsnis yra panaikintas. Nėsant tarp susituokusiųjų sutarties, kiekvienas jų pats valdo savo turtą pagal įstatymą. Bet nėra jokio pagrindo manyti, kad tuo atvėju, kai žmona perduoda savo vyrui atsineštinį turtą pagal susitarimą, būtų panaikinamas to turto būvio pobūdis. Dėl šios priežasties naudojimo valdymo *(ususfructus)* nuostatai bendrais bruožais gali būti taikomi ir atsineštiniam turtui, žinoma, su pakeitimais, kurie išeina iš to turto ypatingo pobūdžio. Senatas (c. kas. 46/95) tiesiog nurodė, kad atsineštiniam turtui taikomi Nap. Kod. 578, 582, 583, 584 ir 587 straipsniai.

II. *Atsineštinio turto (dalies) objektas ir subjektas; vyro teisės ir pareigos.*

Kas gali būti atsineštinio turto *objektu?* Nap. Kod. 581 str. naudojamo valdymo objektu gali būti visokis kilnojamasis ir nekilnojamasis turtas. Nekilnojamasis turtas retai eina atsineštiniu turtu. Ligi 1922 metų vyras visumet valdydavo žmonos turtą naudojamo valdymo pagrindais. Dabar, jei nėra kitokio susitarimo, kiekvienas valdo savo turtą atskirai, ir savaime suprantama, kad žmona gali duoti savo vyrui įgaliojimą jos nekilnojamajam turtui valdyti ir juo naudotis su sąlyga, kad jis pateiks to valdymo ir naudojimosi apyskaitą arba be tos sąlygos. (Tatai buvo numatyta ir Civ. Stat. 214—216 str.). Dažnai atsitinka, kad sutuoktuvių proga tėvai paveda žentui visą savo nekilnojamąjį turtą ar pusę jo pardavimo ar dovanos teisėmis. Nors čia tikslas yra tas pats, kaip ir atsineštinio turto, tačiau juridiniai santykiai yra visai kitokie.

Svarbiausias atsineštinio turto objektas yra kilnojamasis turtas. Tas objektas gali būti dviejų rūšių: 1) daiktai, kuriuos žmona atsineša į vyro namus, k. a.: baldai, padargai, namų apyvokos daiktai ir t. t., 2) pinigai. Pirmoji rūšis žmonių vadinama „kraičiu", antroji — paprastai vadinama „įnešimu" plačiąja prasme arba „pasoga" siaurąja prasme (plačiąja prasme šis žodis vartojamas taip pat ir visam atsineštinio turto institutui žymėti).

Pagal Nap. Kod. 582 str. naudojamai valdančiajam priklauso teisė naudotis visokiais daikto vaisiais — prigimtiniais, civiliniais ir pramoniniais. Jeigu atsineštinis turtas susideda iš daiktų, kuriais negalima naudotis, jų nevartojant (pav., pinigai, duona), tai vyras gali juos suvartoti, bet jam uždedama pareiga, pasibaigus naudojamam valdymui, grąžinti jų tokį pat kiekį ir tokios pat kokybės bei vertės, arba grąžinti jų vertę pagal įkainojimą (palyg. Nap. Kod. 587 str.). Dėl šios priežasties Vyr. Tribunolas (c. kas. 175/28 Juzės Naujalienės byloje) yra nusprendęs, kad teismas, spręsdamas bylas dėl atlyginimo už įneštą prieš karą dalį — rusų rubliais, negali vadovautis visokių piniginių prievolių atvejais „Veikusių Lietuvoje piniginių vienetų pakeitimo litais įstatymo" (V. Ž. Nr. 197) taisyklėmis, nes, paminėto įstatymo prasme, kraitis nėra piniginė prievolė, o yra žmonos turtas, už kurį jai turi būti atlyginta, įneštų pinigų tikra verte (Vyr. Trib. sprend. civ. kas. 31 m. Šmulkštyčių byloje). Todėl mūsų teismai dabar už prieškarinį atsineštinį turtą teisia po 5 litus už 1 rublį.

Jeigu atsineštinis turtas susideda iš daiktų, kurie, kad ir tuoj nesuvartojami jais pasinaudojus, bet po truputį genda (kaip kad baltiniai, baldai), tai vyras gali jais naudotis, žiūrėdamas jų paskyrimo ir privalo, — jeigu reikia tą turtą grąžinti, — juos grąžinti tokius, kokie jie bus, jeigu tik jie nėra tyčia sugadinti arba sugadinti dėl jo kaltės (palyg. Nap. Kod. 589 str.). Jeigu atsineštinis turtas žūsta dėl nenugalimos priežasties (gaisro, potvynio ir panaš.), be vyro kaltės, tai jo atsakingumas atkrinta.

Kadangi vyrui priklauso tik teisė naudotis atsineštiniu turtu, tai jis negali pats to turto perleisti kitiems arba jį apsunkinti skolomis. Turint galvoje atsineštinio turto tikslą, reikia pripažinti, kad vyras taip pat negali perleisti to turto ki-

tiems naudotis, nebent tas, kuriam būtų leista turtu naudotis, apsiimtų padengti šeimos išlaidas; bet ir tokiu atveju reikalingas žmonos sutikimas. Pagaliau, tatai dar pareina nuo atsineštinį turtą liečiančios sutarties turinio.

Atsineštinio turto subjektai, visų pirma, yra vyras ir žmona. Mirus žmonai, jos teisės atsineštiniam turtui tenka jos įpėdiniams. Žmonos atsineštinis turtas gali būti gautas iš jos tėvų arba giminaičių, bet tikrą atsineštinio turto instituto būvį jis gauna tik tuo atveju, jeigu yra duotas vyrui, kaip žmonos turtas, šeimos reikalams, vistiek kas jį žmonai yra paskyręs.

III. *Kaip nustatomas atsineštinis turtas ir kada jis turi būti grąžintas?*

Nebeveikiančiame dabar Civ. Stat. 194 str. buvo pasakyta: „Jeigu nebuvo sudarytas žmonai priklausančio turto sąrašas, tai suinteresuotiems asmenims leidžiama įrodinėti nuosavybės teisės, kilnojamų daiktų vertė, o taip pat ir tas būvis, kuriame buvo žmonos nekilnojamasis turtas, bendrai įstatymo leidžiamais būdais, o pasibaigus naudojamam valdymui net privatiškais raštais, liudytojų parodymais ir įstatyminiais prileidimais, vistiek ką jie liečia; prireikus — net ir viešosiomis kalbomis. Tačiau vien tik vyro pripažinimas negali eiti žmonai įrodymu prieš jo kreditorius". Taigi, atsineštinis turtas ne būtinai turėjo būti nustatomas raštu, bet galėjo būti įrodinėjamas net liudytojais. Nors šis straipsnis panaikintas, bet daugeliu atvejų jis, kaip ir kiti 1922 m. novelės panaikinti straipsniai, dar ligi šiai dienai tebeturi reikšmės prieš juos panaikinant gautą atsineštinį turtą liečiančioms byloms. Vyr. Tribunolas (c. kas. sprend. 31 m. Šmulkštyčių byloje) pripažino ne tik tai, kad atsineštinis turtas ne tik gali būti įrodomas liudytojais, bet ir tai, kad nėra būtina atsineštinį turtą perduoti prieš vedybas ir kad įstatymas nedaro jokių skirtumų, ar atsineštinis turtas perduotas prieš vedybas ar po vedybų.

Tuo pat sprendimu išaiškinta, kad įnešimo buvimo neatžymėjimas jungtuvių akte negali pakeisti įnešimo teisinę padėtį, ir kad Civ. Stat. 207—208 str., kurie kalba apie priešjungtuvinių sutarčių sudarymo laiką ir būdą ir nustato būtina jų galiojimo sąlyga jų sudarymo atžymėjimą jungtuvių akte pa-

gal Civ. Stat. 120 str. p. 9 reikalavimą, kalba ne apie žmonos įnešimą, bet apie žmonos ir vyro turto santykius, būtent — tie straipsniai nustato, kad žmona ir vyras prieš vedybas gali susitarti dėl savo turto, o jei jie nesusitaria, tai jų turto santykiams taikoma įstatymų nustatyta tvarka (Civ. Stat. 191—206 str., dabar 191 str., V. Ž. Nr. 85).

Šia proga reikia pažymėti, kad dėl sakytų samprotavimų kai kurie ipotekos skyriai neteisėtai reikalauja iš suinteresuotų asmenų, kai norima atsineštinį turtą įtraukti į ipoteką, įrodymų, kad tas turtas pažymėtas jungtuvių akte.

Veikiant 1922 m. novelei, tenka pripažinti, kad atsineštiniam turtui nustatyti reikalinga sutarties, be kurios žmonos turtas eo ipso nėra laikomas vyro valdomas ir naudojamas, o tariama jį esant žmonos atskirai valdomą. Sutinkant su aukščiau nurodytais Vyr. Tribunolo samprotavimais, reiktų padaryti gana toli siekiančią ir drąsią išvadą, būtent, kad tokia sutartis dėl atsineštinio turto gali būti sudaryta tarp vyro ir žmonos tiek prieš vedybas, tiek ir po vedybų. Ta sutartimi susituokusieji gali nustatyti savo nuožiūra atsineštinio turto sąlygas ir ribas, kiek tatai neprieštarauja įstatymams.

Nap. Kod. 2253 ir 2255 str. įsisenėjimo principas susituokusiems netaikomas; jis taip pat netaikomas santuokos laikotarpiui nekilnojamo turto, duoto į dalį, perleidimui.

Kada gi atsineštinis turtas turi būti grąžintas? Čia esama įvairių galimumų. Atsineštinio turto yra tas tikslas, kad žmona prisidėtų prie susituokusiųjų bendrų šeimos išlaidų, ir kadangi jis duodamas vyrui, tai vyrui mirus, žmona ar jos įpėdiniai, jeigu ji yra mirusi, turi teisę reikalauti atsineštinį turtą grąžinti. Atsineštinis turtas nyksta tuo atveju, kai vienam asmeniui tenka du vaidmens — kreditoriaus ir skolininko, — pav., jeigu, tėvui ir motinai mirus, lieka jų sūnus, kuris paveldi abiejų turtą. Atsineštinis turtas taip pat išnyksta žuvus jo objektui ne dėl vyro kaltės. Civ. Stat. 199 str. (dabar panaikintas) buvo numatęs, kad tuo atveju, kai vyras valdo žmonos turtą taip nepatenkinamai, kad gresia išaikvojimo pavojaus, arba kai į to turto pajamas yra nukreipti tokio didumo vyro kreditorių ieškiniai, jog jis nebegali tinkamai išlaikyti žmonos ir vaikų, tai žmona gali reikalauti teismo keliu grąžinti jai valdyti jos atsineštinį turtą. Šis straipsnis yra

panaikintas, ryšium su susituokusiųjų turto santykių bendro principo pakeitimu, bet ir dabar nėra jokio pagrindo neleisti žmonai reikalauti atgal savo atsineštinio turto, kai vyras nusigyvena arba kai kreditorių pateikti prieš jį ieškiniai sudaro tam žmonos turtui rimtą pavojų.

Labiau komplikuotas yra tas atvejis, kai santuoka išyra dėl persiskyrimo arba dėl susituokusiųjų atsiskyrimo nuo stalo ar guolio. Čia tenka atsižvelgti į Civ. Stat. 266—267 str. nuostatus, kurie numato, kad vyrui tik tuo atvėju lieka teisė būsimai naudai, jeigu dėl persiskyrimo yra kaltas ne jis, o žmona, tačiau jis tos teisės nustoja, jeigu persiskyrimas įvyksta ne dėl žmonos kaltės, o dėl jo paties kaltės.

Civ. Stat. 260—264 str. numato ypatingus nuostatus tam atsitikimui, kai santuoka pripažįstama negaliojančia. Jeigu santuoka buvo sudaryta sąžiningai, tai jos pripažinimas negaliojančia nenaikina iš jos einančių civilinių padarinių, kiek tatai liečia tas teises, kurias susituokusieji įgijo ligi santuokos pripažinimo netikra. Jeigu vyras buvo nesąžiningas, tai jis netenka teisių santuokos civiliniams padariniams, vadinas, ir teisės naudotis atsineštiniu turtu.

Jeigu susituokusieji yra nustatę priešjungtuvine sutartimi viso jų turto bendrumą pagal Civ. Stat. 226—228 str. taisykles, tai, mirus žmonai ir nesant kitokio susitarimo, vyras tampa savininku pusės žmonos turto, vadinasi, savininkas ir pusės jos atsineštinio turto.

Žiūrint atsineštinio turto tikslo ir esmės, reikėtų pripažinti, kad žmona turi teisę reikalauti iš vyro grąžinti jai atsineštinį turtą ir tuo atvėju, kai jis atsisako ją ar vaikus išlaikyti.

Pagaliau, būtų teisinga, žiūrint atsineštinio turto tikslo ir esmės, pripažinti, kad žmonai mirus, jos mažamečiai vaikai (arba jų globėjas, kai globėju nėra tėvas) neturi reikalauti iš tėvo atgal atsineštinio turto, kol jis juos išlaiko ir turi padaryti išlaidų šeimos reikalams, nebent atsineštinį turtą liečianti sutartis būtų kitaip nustačiusi.

Atsineštinio turto reikalu sudarytoje sutartyje susituokusieji gali nustatyti savo laisvu noru ir kitus to turto grąžinimo atvejus, tarp jų ir žmonos teisę atgauti savo atsineštinį turtą kiekvienu jos pareikalavimu.

IV. *Ar priklauso žmonos atsineštiniam turtui privilegija vyro turto atžvilgiu?*

Šis klausimas yra labai svarbus praktikai, nes labai dažnai atsitinka, kad žmona ieško savo atsineštinio turto iš vyro, kai jis nusigyvena ar šiaip turi daug skolų. Kreditoriai, žinoma, ginčija žmonos teises privilegijai, nes, pripažinus atsineštiniam turtui privilegiją, kreditorių pretenzijos dažnai lieka nepatenkintos.

Vyriausiasis Tribunolas (c. kasac. Nr. 883/32 m. Chanos Vclpienės byloje) išaiškino, kad įstatymas duoda Taikos Teisėjui, dalinančiam tarp kreditorių gautas sumas, teisę pačiam spręsti, ar įstatymas suteikia privilegiją ar ne. Todėl jam ir nėra reikalo žiūrėti, ar tas teismas, kuris atiteisė atsineštinį turtą, taikė privilegiją, ar ne. Be to, *Vyr. Tribunolas* netiesioginiai išaiškino (tuo pat sprendimu ir apel. c. Paužiskių byl. Nr.121/33), prieš 1922 metų balandžio 20 d. novelės (Vyr. Žin. 85 Nr.) paskelbimą, t. y. dar veikiant Civ. Stat. 205 str., žmonos atsineštajam turtui priklauso privilegija prieš vyro asmeninius kreditorius, bet ji nepriklauso turtui atsineštajam tą straipsnį panaikinus (Vyr. Trib. apel. civ. Langlebenų byla 127/32).

Pažymėto straipsnio (Civ. Stat. 205) tekstas šioks: „Jeigu žmonai priklauso kas nors iš vyro arba jeigu pas jį lieka kokia nors suma, priklausanti žmonai, tai tuo atveju žmona ir jos įpėdiniai, tiek santuokai esant, tiek ją nutraukus, turi teisę įstatyminei ipotekai vyro turtui, kuri tačiau įgija visą galią ir pradeda veikti tik nuo dienos, kurią ji yra įrašoma į ipotekos knygą; be to, pažymėti asmenys naudojasi privilegijuoto patenkinimo teise prieš vyro kreditorius ir viso jo kilnojamo ir nekilnojamo turto". Jam atitiko „Įstatymas, liečiąs privilegijas ir ipotekas" (1825 m.), kurio 9 str. suteikia jame numatyta tvarka privilegiją kilnojamojo ir nekilnojamojo turto atžvilgiu, jei nėra nei ypatingos privilegijos, nei ypatingos ipotekos, toms pretenzijoms, kurioms priklauso bendroji ipoteka; tarp šių pretenzijų yra ir žmonos pretenzija vyro atžvilgiu, pagal kurią jai priklauso teisė ipotekai iš įstatymo. Pagal to paties įstatymo 13 ir 17 str. ir C. Stat. 205 str., ipoteka iš įstatymo turi galios tik tuo atveju, kai ji įtraukta į ipotekos ro-

dyklę; vadinas, jeigu vyras turi ipotekuotą nekilnojamąjį turtą, tai žmonos atsineštinio turto privilegija lieka nudum jus, jeigu tas jos turtas neįtrauktas į ipotekos knygas; tatai įtraukti galima net be vyro sutikimo (1825 m. „Įst., liečiąs privileg. ir ipot." 16 str.), *Senatas* nustatė, kad žmona turi teisę įtraukti ipoteką vyro nekilnojamam turtui, net nenurodžius savo pretenzijos dydžio.

„Įstat., liečiančio privilegijas ir ipotekas" (1825 m.) 15 str., tarp kitko, nustato, kad žmona turi įstatyminei ipotekai, kaip tatai nustatyta Civ. Statuto I knygoj. Nors tas straipsnis, kiek jis liečia žmonos atsineštinį turtą, formaliai nepanaikintas, bet kadangi jis remia įstatyminę ipoteką panaikintu įstatymu (Civ. Stat. 205 str.), tai sugretinus šiuodu straipsniu su „Įstat., liečiančio privilegijas ir ipotekas" (1825 m.) 9 str., tenka prieiti išvadą, kad, panaikinus Civ. Stat. 205 str., buvo panaikinta žmonos įstatyminė ipoteka, ir todėl nurodytieji 9 ir 15 str. nustojo savo prasmės, ir dabartiniu metu žmonos atsineštiniam turtui privilegija nebelaikoma. Tokia yra Vyr. Trib. pažiūra cituotame Langlebenų apel. civ. bylos sprendime (Vyr. Trib. Nr. 127/32).

Taigi, remiantis tuo, kas čia pasakyta, reikia padaryti išvadą, kad dabar žmona gali apdrausti savo atsineštinį turtą (be teismo sprendimo) įtraukimu į vyro nekilnojamojo turto ipotekos knygą tik tuo atvėju, jeigu jai tokia teisė suteikta atsineštinio turto aktu.

V. *Ypatingi nuostatai prekybininkams.*

Prekybos Kodeksas nustato atsineštinio turto atžvilgiu kai kurias išimtis ar ypatingus reikalavimus, jei vyras yra prekybininkas. Pažymėto Kodekso 552 str. prekybininku laikomas ir prekybininko sūnus, kuris sutuoktuvių sudarymo metu neturėjo jokio aiškaus verslo, bet vėliau tapo prekybininku. Jeigu santuokos metu vyras vertėsi kokiu nors aiškiu verslu, bet ne prekybininko, tai žmona naudojasi visomis ipotekos teisėmis, kurias žmonoms duoda Civilinis Kodeksas (ibid. 553 str.). Bet jeigu vyras santuokos sudarymo metu vertėsi prekyba, tai žmonai priklauso ipoteka pinigams ar nekilnojamiems daiktams, kurių atsinešimą į dalį ji gali įrodyti oficia-

liais aktais, tiktai tų vyro nekilnojamųjų turtų atžvilgiu, kurie jam priklausė santuokos sudarymo metu (ibid. 551 str.). Žmona savo atsineštinį kilnojamąjį turtą gauna in natura atgal, kai vyras nusigyvena (ibid. 545 str.). Prek. Kod. 547 str. nustatė, kad įstatymo prezumpcija yra ta, jog turtas, kuris yra įgytas nusigyvenusiojo žmonos, priklauso jos vyrui, už jį sumokėta jo pinigais ir jis turi būti įtraukiamas į jo aktyvus, bet žmona turi teisę įrodinėti priešingai; išimtis (546) yra nustatyta tik tam atvejui, kai žmona turtą yra įsigijusi savo vardu už savo pinigus, kurie yra paveldėtas palikimas ar dovana, jeigu įgijimo akte buvo aiškiai pažymėtas tų pinigų suvartojimas ir jei jų kilmė buvo patvirtinta inventoriniu apyrašu arba kitu oficialiu aktu.

Kai dėl baldų, brangenybių, aukso ir sidabro indų ir kitų daiktų, kuriuos vartoja abu susituokusieji, tai nežiūrint priešjungtuvinės sutarties, jie — vyrui nusigyvenus — priklauso kreditoriams, ir žmona gali atgauti tik savo drabužius ir baltinius, kurie jai būtinai reikalingi. Bet žmona gali visa tai atgaut, jeigu ji įrodys oficialiniu ar tikru bei sąžiningu apyrašu, kad tie daiktai jai buvo padovanoti priešjungtuviniu aktu arba jos paveldėti (ibid. 554 str.).

Be šių nuostatų, įstatymas dar nustato ir ypatingus reikalavimus susituokusiems, kai vienas jų yra prekybininkas.

Prek. Kod. 67—69 str. nustato, kad tuo atveju, kai vienas iš susituokusiųjų yra prekybininkas, tai priešjungtuvinės sutarties (eventualiai akto, kuriuo nustatomas atsineštinis turtas) išrašas per vieną mėnesį nuo jo sudarymo turi būti nusiųstas Apygardos Teismui iškabinti raštinėj. Tokia pat pareiga uždedama notarui, sudariusiam pažymėtą aktą; priešingu atvėju, jis atsako prieš kreditorius ir net gali būti pašalintas iš vietos, jeigu būtų įrodyta, kad jis šio formalumo neatliko tyčia, susitaręs su susituokusiais. Kiekvienas iš susituokusiųjų, kurs atidaro kokią prekybą po santuokos sudarymo, turi kalbamą išrašą nusiųsti Apygardos Teismui per mėnesį laiko nuo prekybos atidarymo dienos. Priešingu atveju jis, jei nusigyvena, gali būti baudžiamas paprastam bankrotui skiriama bausme.

Kaip atsiliepia šių formalumų neatlikimas atsineštinio turto likimui? Reikia manyti, kad žmonos atsineštinis turtas

visai žūti negali, jeigu jis nėra buvęs fiktyvus, bet dėl šių viešumo reikalavimų neatlikimo ji gali nustoti teisių bet kokiai pirmenybei. Tačiau reikėtų manyti, kad ir ši sankcija turėtų būti taikoma tik tuo atvėju, jeigu Apygardos Teismui išrašo atsiuntimas būtų jos tiesioginė pareiga, t. y. jei santuokos metu vyras dar nepriklausė pirklių luomui (palyg. Vyr. Trib. apel. Langlebenų c. b. Nr. 127/32), Notaras tuo atveju nėra įpareigotas šį formalumą atlikti. Bet jeigu santuokos sudarymo metu vyras jau buvo prekybininkas, tai žmona dėl sakytų formalumų neatlikimo negali nukentėti. Jeigu vyro kreditoriai turėtų nuostolių, tai prieš juos turėtų atsakyti įstatymo numatytais atvejais ir tvarka nusižengusis notaras.

L. Volovickis.

B. st. 586 ir 587 str. str.

I.

1933 m. balandžio 6 d. Vyriausiasis Tribunolas tvarkomajame posėdyje ryšium su vieno prokuroro protestu išaiškino, kad galima traukti atsakomybėn už trečią vagystę (B. St. 586 str.), jei tarp pirmos ir antros vagystės praėjo daugiau kaip penkeri metai.

Pačiame įstatyme nepasakyta, ar kvalifikuojant nusikaltimą B. St. 586 str., turi svarbos laiko tarpas, praėjęs nuo pirmos vagystės iki antros, o tik numatyta, kad jeigu „nepraėjo daugiau kaip penkeri metai nuo atlikimo bausmės už paskutinę vagystę, plėšikavimą". O jei penkeri metai praėjo nuo atlikimo bausmės už paskutinį nusikalstamąjį darbą, tai recidyvo atžvilgiu įvyksta sui generis pasenėjimas ir į naują vagystę žiūrima, kaip į pirmą kartą padarytą.

Principe recidyvo atžvilgiu laiko tarpas turi svarbos ir toje vietoje, kur įstatymas to nemini. Bet šitam laiko apskaičiavimui taip pat reikia nustatyti pastovus ir vienoks kriterijus.

Tiek B. S. 586 str., tiek 587 str., pasakyta „nesuėjus penkeriems metams nuo tos dienos, kurią baigė kalėti už šių nusikalstamųjų darbų kurį", vadinas, čia svarbu ne kada padarytas paskutinis nusikalstamas darbas, bet kada baigta už jį atlikti bausmė, kada jis išėjo iš pataisos namų. Čia turima galvoje lyg ir tam tikras bandymo metas, kiek nusikaltėlis, atlikęs bausmę ir būdamas laisvėje, ištvėrė nepadaręs naujo nusikaltimo.

Taigi, ir apskaičiuojant laiko tarpą tarp pirmojo ir antrojo nusikalstamojo darbo įvykdymo, reikia imti ne pirmojo nusikaltimo padarymo datą, bet atlikimo už jį bausmės datą, kada ta bausmė baigta atlikti. Nuo pirmo nusikaltimo padarymo dienos iki antrojo nusikaltimo praėjo penkeri metai, bet nuo atlikimo bausmės už pirmąjį nusikaltimą iki antrojo nusikaltimo padarymo dar nepraėjo penkeri metai.

Vyr. Tribunolas, darydamas pradžioje paminėtą išaiškinimą, savo motyvuose, vis dėlto, išvedžioja, kad „neatitiktų visai įstatymo dvasiai ir nebūtų logiška pripažinti, kad išėjimas 5 metų nuo atlikimo bausmės už pirmą vagystę iki naujo apsivogimo neturėtų jokios reikšmės kvalifikuoto recidyvo klausime".

Laikas reikia skaityti ne nuo pirmos vagystės įvykdymo, bet nuo atlikimo už ją bausmės, kaip tai numatyta ir dėl atlikimo bausmės už antrą, trečią vagystę. Taikant praktikoje tą Vyr. Tribunolo išaiškinimą, jau teko pastebėti skirtingų nuomonių: vieni rėmėsi tiesioginai padaryta išvada, kiti — tos išvados juridiniu pagrindimu.

Laiško atplėšimas.

II.

Baudž. Statutas numato bausmę už sauvališką žinomai svetimo laiško, telegramos, pranešimo, ar kito popieriaus atplėšimą. Tai 542 str., kuriuo pirma dalimi aukščiausia bausmė — areštas ligi vieno mėnesio, o antrąja — areštas ligi šešių mėnesių. Vadinas, čia turime reikalo su nusižengimu. Ir tai toks nusižengimas, kuriuo gali būti suinteresuotas tik privatinis asmuo, kieno tas laiškas yra, žinoma, jei tas laiškas nebus kokios valdžios ar tolygios įstaigos. Bet šiuo tarpu man rūpi privatinių asmenų laiškai.

Viešojo ar privatinio kaltinimo tvarka keliamos bylos už privatinio asmens laiško atplėšimą, ar iškėlus galima taikintis? Atrodo negalima būtų tokiose bylose drausti taikintis tėvams su vaikais, vyrui su žmona.

Teisiniu atžvilgiu, ligi 1933 m. rugsėjo 15 dienos šis klausimas buvo dar galima visaip aiškinti. Paskelbus Baudž. Teis. Įst. 5 str. papildyme nėra 542 str., nors bent kiek į jį panašus 541 str. figūruoja eilėje nusižengimų, dėl kurių galima taikintis.

Taigi, Baudž. Teis. Įst. numatyto Baud. Stat. 542 str. nusižengimo neįterpia į tuos nusižengimus ir nusikaltimus, dėl kurių bylas kelia tik nukentėję asmens ar jų įgaliotiniai ir kuriuose leidžiama taikintis. Net kėlimo atžvilgiu tokios bylos neprilygintos nė Baud. Stat. 520 str. numatytam nusikal-

timui. Tuo būdu, dėl privatinio laiško atplėšimo bylą gali iškelti ir policijos organai, ir iškeltoje byloje negalima susitaikinti. Bausmių Statute tokio straipsnio, kaip dabartinis 542, visai nebuvo, bet jo šiek tiek analogiškas nusižengimas irgi buvo numatytas, jog galima taikintis.

Tuo tarpu Vokietijos Baudžiamojo Statuto 299 str. jau įsakmiai numatyta bausmė už laiško atplėšimą kone visai atitinka mūsų Baud. Stat. 542 str. Ir dėl tokio nusižengimo bylos, Vokietijos Baud. Teis. Įst. 374 str. 5 punkt., keliamos tik privatinio skundimo tvarka. Įsivaizduokime tokį atsitikimą, kad žmona atplėšia vyro laišką, iškyla teisme byla, ir vėliau abiem pusėm norint, susitaikinti nebegalima.

Tagi, Baud. Teis. Įst. 5 str. šia prasme reikalingas papildymo.

J. Žagrakalys

Kritika, recenzijos ir bibliografija.

Dr. jur. M. Anysas, **Lietuvių - lenkų ginčas dėl Vilniaus krašto nuo jo pradžios iki Nuolatinio Tarptautinio Teismo 1934 m spalių 15 d. patariamosios nuomonės** *1934, Wuerzburg, pusl. 74. (vokiečių kalba).*

Šis darbas, parašytas kaipo teisės daktaratui gauti disertacija, tiek turinio, tiek jame išnagrinėtų su Vilniaus klausimu susijusių problemų atžvilgiu yra labai įdomus ir vertingas indėlis į juridinę literatūrą Vilniaus klausimu. Ypač svarbu, kad darbas išleistas užsieniuose ir svetima kalba (vokiečių). Mat, užsieniai lig išiol yra nevisai objektyviai susipažinę su šiuo ne vien tik Lietuvai, bet ir bendrai Rytų Europai opiu klausimu.

Kaip matyti iš veikalo pavadinimo, jame išnagrinėtos visos svarbiausios Vilniaus klausimo fazės. Autorius, visų pirma, apsistoja prie Maskvos 1920-VII-12 dienos taikos sutartimi tarp Lietuvos ir S. S. S. R. ir tą sutartį teisiškai išnagrinėja. P. Anysas smulkiai išanalizuoja šią sutartį valstybinės ir tarptautinės teisės atžvilgiu, iškeldamas ir iškritikuodamas lenkų tezę dėl tariamų tos sutarties teritorialinių nuostatų neteisėtumo ir negaliojimo. Autorius teisingai įvertina Sovietų Liaudies Komisarų Tarybos 1917-X-28 dienos dekretą, kuriuo S. S. S. R. atsisakė nuo tų tarptautinių sutarčių, kuriomis 1772, 1793 ir 1795 m. lenkų teritorija buvo padalinta tarp Austrijos, Vokietijos ir Rusijos. Lenkų teze*), tai reiškia, kad 1920-VI-12 d. Sovietų Rusija jau neturėjo teisės atiduoti Lietuvai Vilniaus krašto, nes tas jau 1917-X-28 d. dekretu buvo išimtas iš jos suvereniteto. Autorius tą lenkų nuomonę išnagrinėja grynai teisės atžvilgiu ir prieina išvadą, kad ji nieku neparemta. Tuo labiau, kad Sovietų Rusija oficialiose notose**) yra aiškiai

---

*) Kutšeba, La question de Wilno, pusl. 17.

**) Čičerino 1921-I-30 nota Lietuvos vyriausybei ryšium su T. S-gos iškeltu pasiūlymu siųsti tarptautinę kariuomenę į Vilniaus kraštą plebiscitui apsaugoti.

pareiškusi, kad jos preliminarinė taikos sutartis su Lenkija, sudaryta 1921-III-18 Rygoje, nieku neužgauna jos 1920-VII-12 dieną su Lietuva sudarytos taikos sutarties teritorialinių nuostatų. Tuo būdu lenkiška Liaudies Komisarų dekreto ir Rygos preliminarinės taikos sutarties interpretacija subjektyvi, niekam neprivaloma ir tik Varšuvos politinių sluoksnių nuomonė.

Išanalizavęs Maskvos taikos sutartį juridiškai, autorius juridiškai įvertino Suvalkų sutartį. Atpasakojęs tos sutarties sudarymo istoriją, disertantas išnagrinėja jos teisinį pobūdį, jo privalomumą šalims ir atsakomybę už jos sulaužymą. Čia p. Anysui teko paliesti lenkų iškeltą tezę, kad, girdi, 1920-XI-12 dienos lenkų - lietuvių protokolu dėl karo veiksmų sustabdymo ir neutralios zonos nustatymo, esą, atšaukta Suvalkų sutartis. Autorius nurodo, kad tuo protokolu Lietuvos vyriausybė nuo savo teisių ir prievolių, nustatytų Suvalkų sutartimi, niekuomet neatsisakė ir protokolą pasirašant aiškiai pabrėžė jo laikiną pobūdį ir tikslą.

Toliau išdėstomos tolesnės Vilniaus klausimo išsirutuliavimo fazės, būtent: Tautų Sąjungos Tarybos pasiūlymas dėl plebiscito, jo priėmimas iš Lietuvos pusės ir rezervuotas lenkų pritarimas jam, pagaliau, plebiscito reikalo suirimas, lenkams atsisakius pašalinti iš plebiscito teritorijos Želigovskio kariuomenę, paties Želigovskio pravesti „rinkimai" į „vidurinės Lietuvos seimą" ir tų rinkimų įvertinimas iš Tautų Sąjungos pusės.

Vėliau autorius apsistoja ties Hymanso projektu, prieina prie 1923-III-15 dienos ambasadorių konferencijos nutarimo Vilniaus reikalu (nustatant lenkų rytų sienas). Čia p. Anysui tenka juridiškai išnagrinėti tą neteisėtą nutarimą, objektyviai jį įvertinant, pasiremiant visa eile precedentų (Mosulo, Aukštosios Silezijos ir kt.), kur nustatant suinteresuotų šalių sienas, iš anksto buvo su jomis susitarta, o Lietuvos atžvilgiu buvo prasilenkta su tais elementariniais reikalavimais. Čia autorius pasiremia Lapradelli'o, Furt'o ir Mandelstamo konsultacija ir G. Rutenbergo straipsniu, Zeitschr. f. Voelkerrecht šiuo reikalu. Apžvelgęs tolesnį Vilniaus klausimą, autorius apsistoja ties T. S-gos Tarybos 1927-XII-10 d. rezoliucijos ir jos įgyvendymo mėginimų ir jų nepasisekimo, Dr. Anysas baigia savo darbą, trumpai išnagrinėdamas Hagos Tribunolo 1931-

X-5 d. patariamąją nuomonę dėl Lentvarovo - Kaišiadorių geležinkelio ruožo atidarymo.

Šitokios mano pastabos dėl recenzuojamos disertacijos, kurioj, tiesa, trūkumų yra (pav., autorius nesustojo ties žymaus prancūzų teisininko Scelle'o juridine nuomone Vilniaus byloj „La situation juridique de Vilna et de son territorie", dėl to kai kurie klausimai išnagrinėti nevispusiškai, — ir paviršutiniškai išnagrinėja Hagos Tribunolo sprendimą, tuo tarpu jie turi didelės svarbos tolesnei Vilniaus bylos eigai). Tačiau, bendrai imant, šis mokslo darbas daro rimtą įspūdį.

Dr. G. Rutenbergas

II. *Dr. jur. L. Weržbavičins, Advokatas,* **Vyriausiojo Tribunolo Praktika Civilinių įstatymų (X t. I d.) reikalu.** *D. Gutmano leidinys, Kaunas, 1934, pusl. 303.*

Šis naujas leidinys yra svarbus tuo, kad yra surinkti ir sistematizuoti Vyriausiojo Tribunolo aiškinimai Civilinių įstatymų reikalu nuo 1922 metų sausio 1 dienos iki 1934 metų sausio 1 dienos, vadinasi, 12 metų praktika dėl bylų, kilusių buv. Kauno ir Vilniaus gubernijų plote. Ligi šiol išleistuose tokios rūšies leidiniuose (Z. Toliušio ir V. Požėlos, J. Bylos ir kt.) nebuvo specialiai aiškinta Tribunolo praktika Civilinių įstatymų (X t. I d.) reikalu. Todėl ir kalbamasis leidinys galės gerokai palengvinti darbą visiems tiems teisininkams, kuriems praktikoje rūpi X t. I d. įstatymai ir jų taikymas. Čia juos lengvai surasti ir jais pasinaudoti. Be to, šitam leidiny įdėti paskiausieji, dar nepaskelbti Vyr. Tribunolo sprendimai iki 1934-VII. Tiesa, turime X t. I d. vertimą su komentarais (versta K. Šalkauskio, „Literatūros" leidinys), kur taip pat sudėti Vyr. Tribunolo aiškinimai dėl atskirų X t. I d. straipsnių, tačiau čia turime laikotarpio iki 1934 metų sausio 1 dienos, kas daro Veržbavičiaus kruopštų darbą dar vertingesnį.

G. R.

III. *„Gazette des tribunaux", „Le Droit Journal des tribunaux".*

„Teisės" redakcijai atsiųsta paminėti:

1. Oficialinio Prancūzijos teisės organo *„Gazette des Tribunaux"* numeris. Šis laikraštis eina jau 109 metus, tris sykius

į savaitę. Jame be teoretinių klausimų dar dedamos ir oficialinės teismų žinios.

2. Paryžiuje nuo 1775 m. einančio žurnalo *„Le droit journal des tribunaux"* numeris. Šis laikraštis eina dusyk į mėnesį ir skiriamas civilinės ir administracinės teisės klausimams, taip pat teismų praktikai.

3. Rygoje einančio — rusų kalba — teisės žurnalo *„Zakon i Sud"* Nr. 7. Per vienerius metus išeina 10 numerių. Leidžia Latvijos - Rusų Teisininkų Dr-ja. Redaktorius J. Šablovskis. *Nr. 7 turinys:* Italijos santvarkos konstituciniai pakeitimai (Karalius ir Duče) — A. Kaminka. Teismo tarnybos 1917 metų projektas (drausmės atsakomybė) — A. Lazarenko. Lietuvos 1929 — 1934 metų įstatymų apžvalga, civilinės, prekybos ir baudžiamosios teisės srity — B. Fridšteinas. Naujas vokiečių tautos darbo reguliavimas — M. Feitelbergas.

Oficialinė dalis.

I

Nauji įstatymai,

paskelbti Vyr. Žiniose:

Nr. 448 (1934.VII.5 d.): Pašto tarifo pakeitimas. Alaus darykloms įrengti ir veikti taisyklės. Prekiniams ir specialiniams vagonams nuomoti ir priskirti taisyklės.

Nr. 449 (1934.VII.9 d.): Amnestijos įstatymas. Alkoholinių gėrimų parduotuvėms tvarkyti taisyklės. Alkoholinių gėrimų parduotuvėms laikyti leidimams duoti taisyklės. Akcizo patentams Klaipėdos Krašte duoti taisyklės.

Nr. 450 (1934.VII.12 d.): Ypatingų Valstybės apsaugos įstatų pakeitimas. Teismų Santvarkos įstatymo pakeitimas. Sustiprintos apsaugos įstatymo pakeitimas. Kinoteatrų įstatymo pakeitimas.

Nr. 451 (1934.VII.17 d.): Valstybės biudžeto 1934 metams įstatymas. Valstybės biudžeto 1934 m. įstatymo A ir B priedai. Laisvai samdomų eigulių draudimo kasos įstatymui vykdyti taisyklės. Pramonės statistikos taisyklės.

Nr. 452 (1934.VIII.1 d.): Civilinės teisenos įstatymo pakeitimas. Tabakui auginti taisyklės. Darbo pajamų mokesčio minimalinėms normoms mokėti taisyklių pakeitimas. Ligonių Kasų Statutas.

Nr. 453 (1934.VIII.4 d.): Įvežamųjų prekių muitų tarifo pakeitimas. Prekių, kurioms įvežti reikia gauti leidimas, sąrašo pakeitimas.

Nr. 454 (1934.VIII.11 d.): Prekybos sutartis tarp Lietuvos ir Didžiosios Britanijos. Valstybės sienos tarp Lietuvos ir Latvijos perkirs-

tiems žemės sklypams koroboruoti ir likviduoti konvencijų pratęsimo protokolas. Kelionės išlaidoms atlyginti įstatymo pakeitimas.

Nr. 455 (1934.IX.7 d): Nusikaltusių Karo įstatų XXII kn. 133 ir 134 str. atleidimo įstatymas. Karininkų atlyginimo įstatymo pakeitimas. Stipendijoms ir paskoloms grąžinti taisyklių pakeitimas.

Nr. 456 (1934.IX.19 d.): Žemės reformos įstatymo pakeitimas. Vytauto Didžiojo Universiteto statuto pakeitimas. Valstybės tarnautojų atlyginimo įstatymo pakeitimas. Valstybės technikos bei chemijos laboratorijos įstatų panaikinimas. Užsienio lėktuvams skristi taisyklės. Instrukcijos užsienio prekybos komisijai.

II.

Respublikos Prezidento įsakymai.

Paskirti:

1) Šiaulių Apygardos Teismo kandidatas *Jonas Petrušaitis* — Rietavo Apylinkės Teisėju nuo š. m. birželio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 489).

2) *Liudas Ciplijauskas* — Vyriausiojo Tribunolo Pirmininku nuo š. m. birželio mėn. 16 d. (įsak. Nr. 500).

3) Kauno Apygardos Teismos Pirmininkas *Antanas Drevinskas* — Teisingumo Ministerijos Generaliniu Sekretorium nuo š. m. liepos mėn. 1 d. (įsak. Nr. 503).

4) Kauno Apygardos Teismo Skyriaus Pirmininkas *Andrius Dubinskas* Kauno Apygardos Teismo pirmininku nuo š. m. liepos mėn. 1 d. (įsak. Nr. 528).

5) Atsargos teisininkų karininkų korpo pulkininkas *Povilas Budrevičius* Apeliacinių Rūmų Teisėju nuo š. m. liepos mėn. 5 d. (įsak. Nr. 530).

6) Kauno Apygardos Teismo kandidatas diplomuotas teisininkas *Stasys Ryselis* — Žem. Naumiesčio Apylinkės Teisėju nuo š. m. rugpiūčio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 572).

7) Kauno Apygardos Teismo kandidatas *Antanas Stanionis* — Rokiškio Apylinkės Tardytoju nuo š. m. rugpiūčio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 573).

8) Rokiškio Apylinkės Tardytojas *Petras Veteikis* — Panevėžio II Apylinkės Tardytoju nuo š. m. rugpiūčio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 574).

9) Apeliacinių Rūmų sekretorius diplomuotas teisininkas *Petras Stravinskas* — Vilkijos Apylinkės Teisėju nuo š. m. rugsėjo mėn. 1 d. (įsak. Nr. 648).

10) Kauno Apygardos Teismo sekretorius diplomuotas teisininkas *Juozas Danulaitis - Danulevičius* — Biržų Apylinkės Teisėju nuo š. m. rugsėjo m. 1 d. (įsak. Nr. 649).

Atleisti iš tarnybos:

1) Apeliacinių Rūmų Teisėjas *Silvestras Leonas*, kaipo skiriamas Kariuomenės Teismo Pirmininku, nuo š. m. birželio mėn. 16 d. (įsak. Nr. 497).

2) Teisingumo Ministerijos Generalinis Sekretorius *Povilas Brazaitis*, jam pačiam prašant, nuo š. m. liepos mėn. 1 d. (įsak. Nr. 502).

3) Vilkijos Apylinkės Teisėjas *Arsenijus Krečinas* nuo š. m. liepos mėn. 15 d. (įsak. Nr. 555).

4) Žem. Naumiesčio Apylinkės Teisėjas *Zenonas Rajunčas*, jam pačiam prašant, nuo š. m. rugpiūčio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 571).

5) Šiaulių Apygardos Teismo Teisėjas *Julijonas Markevičius* nuo š m. liepos mėn. 16 d. (įsak. Nr. 580).

6) Joniškio Apylinkės Tardytojas *Jonas Kapustinskas*, jam pačiam prašant, nuo š. m. rugpiūčio mėn. 16 d. (įsak. Nr. 581).

7) Biržų Apylinkės Teisėjas *Vladas Kasiliauskas* nuo š. m. rugpiūčio mėn. 16 d. (įsak. Nr. 582).

III.

Teisingumo Ministerio įsakymai.

Paskirti:

1) Buv. Teisingumo Ministeris *Aleksandras Žilinskas* Kauno I Notaru nuo š. m. liepos mėn. 16 d. (įsak. Nr. 267).

2) Diplomuotas teisininkas *Povilas Brazaitis* — Kauno IV Notaru nuo š m. liepos mėn. 16 d. (įsak. Nr. 270).

3) Diplomuotas teisininkas *Stasys Perminas* — teismo antstoliu prie Šiaulių ir Papilės Apylinkių Teismų nuo š. m. rugpiūčio mėn. 1 d. (įsak. Nr. 297).

4) Diplomuotas teisininkas *Kazimieras Balkūnas* teismo kandidatu prie Vyriausiojo Tribunolo nuo š. m. rugpiūčio mėn. 15 d. (įsak. Nr. 370).

5) Diplomuotas teisininkas *Antanas Diržys* — teismo kandidatu prie Vyriausiojo Tribunolo nuo š. m. rugpiūčio mėn. 15 d. (įsak. Nr. 331.)

6) Šiaulių ir Papilės apylinkių teismo antstolis *Stasys Perminas* — Joniškio apylinkės teismo antstoliu nuo š. m. rugsėjo mėn. 1 d. (įsak. Nr. 338).

7) Tauragės apylinkės teismo antstolis *Alfonsas Jaras* — Šiaulių ir Papilės apylinkės teismo antstoliu nuo š. m. rugsėjo mėn. 1 d. (įsak. Nr. 339).

8) *Stasys Jackevičius* — teismo antstoliu prie Tauragės apylinkės Teismo nuo š. m. rugsėjo mėn. 1 d. (įsak. Nr. 352).

Atleisti iš tarnybos:

1) Šiaulių Apygardos Teismo Antstolis *Juozas Bėkas* nuo š. m. birželio mėn. 23 d. (įsak. Nr. 219).

Pavesta eiti pareigas:

1) Vabalninko Apylinkės Teisėjui — atlikti notarams pavestąjį darbą (įsak. Nr. 283).

IV.

Teisingumo Ministerijos aplinkraštis.

Nr. 153 Visiems Apylinkių Teismams.

Teisingumo Ministerija yra pastebėjusi, kad Apylinkių Teismai, siųsdami policijai pildyti vykdomuosius raštus ar teismo įsakymus, dažnai nepažymi juose nubaustojo asmens tėvo vardo.

Kai policija nubaustojo asmens vykdomajame rašte nurodytoje vietoje nesuranda, kartais daug turi gaišti laiko nubaustajam surasti, nes, nesant vykdomajame rašte kalbamų žinių, didesnių miestų, ypač Kauno, adresų biurai paprastai nurodo po kelius, jei ne keliolika asmenų vienokiais vardais bei pavardėmis. Tad policija turi kiekvieną tokį asmenį patikrinti. Čia nemaža būna ir nesusipratimų, kai policija dažnai lankosi pas asmenis, tokią pat pavardę turinčius, kurie su vykdomuoju raštu nieko bendra neturi. Ir toki asmenys labai dažnai visiškai be reikalo yra verčiami vaikščioti į policijos įstaigas, o tuo pačiu patiems gaišti ir policijos tarnautojus gaišinti.

Kad galima būtų palengvinti policijos organams vykdomųjų raštų ir teismo įsakymų pildymą, pasiremdamas Teismų Santv. Įst. 78 ir 79 str., 4 p., siūlau Apylinkių Teismams be numatytų Baudž. Teis. Įst. 130 str. 2 p. reikalavimų, teismo rezoliucijose žymėti dar nubaustojo asmens amžių.

(pas.) *St. Šilingas*
Teisingumo Ministeris

1934.IX.21 d.

Redaktorius Jurgis Byla